

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ανάπτυξη Επιχειρηματικών Κεφαλαίων της Μέσης Ανατολής στη
ΝΑ Ευρώπη: Η Περίπτωση της Ελλάδας

ΣΤΑΜΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Επιβλέπων Καθηγητής
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
Αναπληρωτής Καθηγητής

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2008

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα αναπληρωτή καθηγητή κ. Χατζηδημητρίου Ιωάννη για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγηση κατά την συγγραφή της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας και τον εξεταστή αναπληρωτή καθηγητή κ. Σουμπενιώτη Δημήτριο. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την εταιρεία τηλεπικοινωνιών Tellas A.E. για την οικονομική στήριξη των σπουδών μου.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την οικονομική, ψυχολογική και ηθική υποστήριξη και ιδιαίτερα την γυναίκα μου Αλεξάνδρα και την γιαγιά μου Αφροδίτη.

Σύνοψη

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται οι κυριότεροι τρόποι πραγματοποίησης ξένων άμεσων επενδύσεων καθώς και τα πλεονεκτήματα/μειονεκτήματα αυτών. Επίσης παρουσιάζονται οι κύριες επιπτώσεις των Ξ.Α.Ε. που έχουν παρατηρηθεί διαχρονικά για την χώρα υποδοχής. Επίσης περιγράφηκαν οι τάσεις που επικράτησαν τα τελευταία χρόνια (2004-2006) στην παγκόσμια αγορά όσον αφορά στην στρατηγική, την γεωγραφική κατανομή, την κατανομή ανά κλάδο αλλά και οι νέες προοπτικές που διαφαίνονται για την πραγματοποίηση Ξ.Α.Ε.. Περαιτέρω, παρουσιάζεται ο σύγχρονος τρόπος καταγραφής των διεθνών οικονομικών συναλλαγών μιας χώρας. Επιχειρήθηκε η αναλυτική παρουσίαση των κυριότερων χωρών της Μέσης Ανατολής χωρισμένες σε δύο κατηγορίες: τις χώρες του Περσικού Κόλπου και τις λοιπές χώρες της Μέσης Ανατολής. Η επιλογή των χωρών έγινε με γνώμονα τις υπάρχουσες διεθνείς συναλλαγές με την Ελλάδα αλλά και την δυναμική που καταγράφουν στην πραγματοποίηση Ξ.Α.Ε. στην παγκόσμια αγορά. Για τις χώρες αυτές παρουσιάστηκαν τα κυριότερα οικονομικά τους στοιχεία καθώς και τα εμπορικά ισοζύγια διεθνών συναλλαγών με την Ελλάδα. Ακολούθησε η παρουσίαση της Ελλάδας ως χώρας προορισμού για Ξ.Α.Ε. με τα οικονομικά στοιχεία της χώρας, τα πλεονεκτήματα, ελλείψεις και αδυναμίες στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων, καθώς και μια ιστορική ανασκόπηση στις εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. της χώρας από καταβολής της σύγχρονης ελληνικής δημοκρατίας.

Τέλος, παρουσιάστηκαν τα μεγέθη των εισερχόμενων Ξ.Α.Ε. που πραγματοποιήθηκαν από τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής (Middle East and North Africa – MENA) προς την περιοχή της Μέσης Ανατολής, της Ευρώπης, της Ελλάδας και της ΝΑ Ευρώπης. Για αυτές τις περιοχές, παρουσιάστηκαν οι εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. από τις χώρες της MENA καθώς και οι μεγαλύτερες σε αξία εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. για λόγους σύγκρισης. Τέλος, για τις χώρες προορισμού Ξ.Α.Ε. από την περιοχή της MENA παρουσιάστηκαν αναλυτικά οι κυριότερες επιχειρήσεις που ενεπλάκησαν.

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	1
1.1. ΞΕΝΕΣ ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ.....	1
1.1.1. Θυγατρική Αποκλειστικής Ιδιοκτησίας	2
1.1.2. Διεθνής Κοινοπρακτική Επιχείρηση	3
1.1.3. Μερική Εξαγορά	4
1.2. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ Ξ.Α.Ε. ΣΤΗΝ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ.....	5
1.2.1. Μισθοί.....	5
1.2.2. Παραγωγικότητα	7
1.2.3. Εξαγωγές και Είσοδος Νέων Κλάδων.....	9
1.2.4. Ανάπτυξη	10
1.3. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ (BALANCE OF PAYMENTS).....	11
1.3.1. Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Current Account).....	12
1.3.2. Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων (Transfers Account).....	12
1.3.3. Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων	13
1.3.4. Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών (Financial Account)	13
1.3.5. Τα Τακτοποιητέα Στοιχεία (Official Settlements Account).....	13
Ανακεφαλαίωση.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΤΑΣΕΙΣ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	15
2.1. ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ.....	15
2.2. ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΕΣ ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΞΑΓΟΡΕΣ.....	17
2.3. ΚΑΤΑΝΟΜΗ Ξ.Α.Ε. ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ.....	19
2.4. ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ	21
Ανακεφαλαίωση.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΦΡΙΚΗΣ.....	23
3.1. ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΠΕΡΣΙΚΟΥ ΚΟΛΠΟΥ	23
3.1.1. Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα	27
3.1.2. Σαουδική Αραβία	29
3.1.3. Κουβέιτ	32
3.1.4. Ιράκ	35
3.1.5. Ξένες Άμεσες Επενδύσεις στην Περιοχή του Περσικού Κόλπου	37
3.2. ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ.....	40
3.2.1. Αίγυπτος.....	40
3.2.2. Συρία	44
3.2.3. Λίβανος.....	47
3.2.4. Ξένες Άμεσες Επενδύσεις στις Λοιπές Χώρες της Μέσης Ανατολής.....	51
Ανακεφαλαίωση.....	53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: Η ΕΛΛΑΔΑ ΩΣ ΧΩΡΑ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ.....	54
4.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	54
4.1.1. Οικονομική Ανάπτυξη της Ελλάδας μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.....	54
4.1.2. Σύγχρονη Ελλάδα.....	57
4.1.3. Η Ελλάδα Σήμερα.....	60
4.2. ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ.....	61
4.3. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ.....	62
4.4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	64
Ανακεφαλαίωση.....	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΕΞΕΡΧΟΜΕΝΕΣ Ξ.Α.Ε. ΑΠΟ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Μ.Ε.Ν.Α.	70
5.1. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΑΡΑΒΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ.....	70
5.2. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ ΑΠΟ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Μ.Ε.Ν.Α.	73
5.3. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Μ.Ε.Ν.Α.	77
5.4. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΝΑ ΕΥΡΩΠΗ ΑΠΟ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Μ.Ε.Ν.Α.	85
5.5. ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ.....	95
Ανακεφαλαίωση.....	97
Συμπεράσματα.....	98
Βιβλιογραφία.....	107

Λίστα Πινάκων

- Πίνακας 3.1 Διμερές εμπόριο Ελλάδος – Η.Α.Ε. την περίοδο 2001-2006 **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Πίνακας 3.2 Διμερές εμπόριο Ελλάδος – Σαουδικής Αραβίας την περίοδο 2001-2006..... **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Πίνακας 3.3 Διμερές εμπόριο Ελλάδας – Κουβέιτ για την περίοδο 2001-2007. **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Πίνακας 3.4 Διμερές εμπόριο Ελλάδος – Ιράκ για την περίοδο 2004-2005.... **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Πίνακας 3.5 Πίνακας εισερχόμενων / εξερχόμενων Ξ.Α.Ε. σε χώρες του Περσικού Κόλπου.... **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Πίνακας 3.6 Αξίες διασυνοριακών εξαγορών και συγχωνεύσεων για την περίοδο 2004-2006 .. **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Πίνακας 3.7 Προϊόντα και υπηρεσίες της Αιγύπτου που ενδιαφέρουν την Ελλάδα..... **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Πίνακας 3.8 Διμερές εμπόριο Ελλάδας – Αιγύπτου για την περίοδο 2003-2006. **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Πίνακας 3.9 Διμερές εμπόριο Ελλάδας – Συρίας για την περίοδο 2002-2006. **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Πίνακας 3.10 Διμερές εμπόριο Ελλάδας – Λιβάνου για την περίοδο 2000-2006. **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Πίνακας 3.11 Πίνακας εισερχόμενων / εξερχόμενων Ξ.Α.Ε. της Αιγύπτου, Συρίας και Λιβάνου.
..... **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Πίνακας 3.12 Αξίες διασυνοριακών εξαγορών και συγχωνεύσεων για την περίοδο 2004-2006 **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Πίνακας 5.1 Το Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών της Ελλάδος για τα έτη 2005-2007 **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**

Λίστα Γραφημάτων

- Γράφημα 4.1 Μεταβολή του ΑΕΠ της Ελλάδας για το 2001-2007..... **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 4.2 Ποσοστά ανεργίας στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το 2007.... **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 4.3 Εργατικό δυναμικό και ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα για το 2003-2007... **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 4.4 Ενοποιημένο χρέος γενικής κυβέρνησης σύμφωνα με τον ορισμό της συνθήκης του Μάαστριχτ..... **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 4.5 Τα έσοδα και οι δαπάνες του κρατικού προϋπολογισμού για τα έτη 2004-2008 .. **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**

- Γράφημα 4.6 Έλλειμμα και πρωτογενές έλλειμμα (ως ποσοστό του ΑΕΠ) σύμφωνα με την γνωστοποίηση Μαρτίου 2008 **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 5.1 Εξαγωγές μεταξύ των χωρών της MENA ως ποσοστό των συνολικών εξαγωγών.
..... **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 5.2 Ύψος κεφαλαίων εισερχόμενων Ξ.Α.Ε. στην Ε.Ε. για τα έτη 2004-2006..... **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 5.3 Ύψος επενδύσεων στην Ε.Ε. από χώρες της Ασίας για τα έτη 2004-2006 **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 5.4 Ποσοστά επί του συνόλου των επενδυμένων κεφαλαίων στην Ε.Ε. από χώρες της Ασίας το 2007 **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 5.5 Οι κυριότερες εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. στην Μ. Βρετανία ανά περιοχή / χώρα για το διάστημα 2003-2006 **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 5.6 Εισροή κεφαλαίων από τις χώρες της MENA για τα έτη 2001-2006 **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 5.7 Εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. σε χώρες της ΝΑ Ευρώπης από χώρες της Β. Αφρικής **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 5.8 Εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. σε χώρες της ΝΑ Ευρώπης από χώρες της Μέσης Ανατολής
..... **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 5.9 Εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. σε χώρες της ΝΑ Ευρώπης από τις χώρες του Περσικού Κόλπου
..... **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 5.10 Εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. σε χώρες της ΝΑ Ευρώπης από τα Η.Α.Ε..... **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 5.11 Εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. στην Βουλγαρία από τις χώρες της MENA για το 2004-2006.
..... **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 5.12 Εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. στην Κύπρο από τις χώρες της MENA για το 2002-2006. **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 5.13 Εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. στην Τουρκία από το Κουβέιτ και τα Η.Α.Ε..... **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 5.14 Εξερχ. Ξ.Α.Ε. από χώρες της MENA ανά γεωγ. περιοχή και στο σύνολο για την περίοδο 2002-2006 **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**
- Γράφημα 5.15 Ποσοστά συνολικών εξερχόμενων Ε&Σ ανά χώρα της Μέσης Ανατολής για το 2005 και 2006 101
- Γράφημα 5.16 Ποσοστά συνολικών εξερχόμενων Ε&Σ ανά χώρα της MENA για το 2005 και 2006. 101
- Γράφημα 5.17 Ποσοστά εξερχομένων Ε&Σ από τις χώρες της MENA ανά γεωγ. περιοχή για το 2005 και 2006 **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**

Κεφάλαιο 1. Στρατηγικές άσκησης ξένων επενδύσεων

1.1. Ξένες Άμεσες Επενδύσεις

Οι ξένες άμεσες επενδύσεις (Ξ.Α.Ε.) είναι η μεταφορά συντελεστών παραγωγής μιας επιχείρησης από την μητρική χώρα σε μια άλλη με σκοπό την παραγωγή προϊόντων ή την παροχή υπηρεσιών. Η παραγωγή προϊόντων ή η παροχή υπηρεσιών που δημιουργούνται από την επιχείρηση στην αλλοδαπή, έχει στόχο την επέκταση των εμπορικών δραστηριοτήτων της στην χώρα προορισμού και στις όμορες γεωγραφικά περιοχές αλλά και την μείωση του κόστους παραγωγής σε σχέση με αυτό της χώρας προέλευσης της επιχείρησης (Μίλιου, 2007, Χατζηδημητρίου, 2003).

Οι ξένες άμεσες επενδύσεις θεωρούνται στρατηγική διεθνούς επέκτασης και εμπεριέχουν υψηλό επιχειρηματικό κίνδυνο. Ιδιαίτερα για τις χώρες της νοτιοανατολικής Ευρώπης υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός αντικινήτρων για τις διεθνείς επιχειρήσεις για να πραγματοποιήσουν ξένες άμεσες επενδύσεις. Ανάλογα και με την χώρα προορισμού, οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι διεθνείς επιχειρήσεις είναι διαφορετικής βαρύτητας, αλλά κάποια στιγμή τα ξένα επιχειρηματικά κεφαλαία θα βρεθούν αντιμέτωπα με ένα εκ των παρακάτω προβλημάτων (Σταμπόγλης, 2008).

- α) Οι αντιδράσεις των τοπικών κοινωνιών σε σχέση με την έλευση ξένων επενδύσεων. Η επιχειρηματολογία των αντιδράσεων συγκεντρώνεται στο ξεπούλημα του εθνικού πλούτου (εάν πρόκειται για εξαγορά τοπικής δημόσιας επιχείρησης), στην εκροή των κερδών των θυγατρικών επιχειρήσεων στο εξωτερικό αλλά και στο φόβο επιβολής στο εργατικό δυναμικό της θυγατρικής, ξενόφερτων εργασιακών πρακτικών. Οι αντιδράσεις κατά των ξένων επιχειρηματικών κεφαλαίων διογκώνονται και συμπορεύουν με τις αντιδράσεις κατά της παγκοσμιοποίησης.
- β) Η αδιαφάνεια και τα προβλήματα αξιοκρατίας που αντιμετωπίζει κάθε χώρα υποδοχέας των ξένων επενδύσεων.
- γ) Η αδυναμία των κυβερνήσεων των χωρών να κατανοήσουν και να εφαρμόσουν τα κριτήρια που θεσπίζει ο ΟΗΕ για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Τα βασικά κριτήρια που καθορίζει ο διεθνής οργανισμός σε σχέση με την διακίνηση κεφαλαίων είναι τα ακόλουθα:

- 1) η οργάνωση και διαχείριση του κρατικού μηχανισμού

- 2) η οργάνωση των κοινωνιών για την ανάπτυξη δεξιοτήτων
- 3) οι τεχνολογικές ικανότητες και η δαπάνη χρημάτων για έρευνα και τεχνολογία σε σχέση με το ΑΕΠ.
- 4) το κόστος εργασίας και οι εργατικές νομοθεσίες

Εκτός από τις παραπάνω προϋποθέσεις που αποτελούν κριτήρια πραγματοποίησης ξένων επενδύσεων σε μια χώρα, τα ξένα επενδυτικά κεφάλαια λαμβάνουν υπόψη τους και επιπρόσθετους παράγοντες ανάλογα με τον τομέα δραστηριοποίησης τους. Οι ενεργοβόρες επιχειρήσεις λαμβάνουν πολύ σοβαρά υπόψη το κόστος ενέργειας, ενώ για άλλες επιχειρήσεις οι δαπάνες για την παιδεία και το επίπεδο αυτής είναι πολύ σημαντικοί παράγοντες. Επίσης λαμβάνονται υπόψη η γεωπολιτική θέση της χώρας προορισμού καθώς και οι σχέσεις με τις γείτονες χώρες, η συνεργασία των τοπικών επιχειρηματιών, το ύψος των επενδύσεων με εξαγωγικό προορισμό, οι εξαγωγές ως προς το ΑΕΠ κ.α. (Μίλιου, 2008).

Ανάλογα με τον τρόπο και την στρατηγική που επιλέγουν οι επιχειρήσεις να αποκτήσουν παραγωγικές εγκαταστάσεις σε μια ξένη χώρα, οι ξένες άμεσες επενδύσεις διακρίνονται στις ακόλουθες κατηγορίες (Χατζηδημητρίου, 2003).

1.1.1. Θυγατρική Αποκλειστικής Ιδιοκτησίας

Στην περίπτωση της θυγατρικής επιχείρησης αποκλειστικής ιδιοκτησίας, η μητρική εταιρεία ιδρύει στην αλλοδαπή μια καινούρια εταιρεία ή εξαγοράζει ολικώς μια επιχείρηση από την τοπική αγορά. Η εξαγορά μπορεί να είναι στο 100% του μετοχικού κεφαλαίου της τοπικής επιχείρησης ή σε πλειοψηφικό κομμάτι αυτού ούτως ώστε να επιτρέψει στην μητρική εταιρεία τον πλήρη έλεγχο αυτής. Και στις δύο περιπτώσεις ίδρυσης θυγατρικής αποκλειστικής ιδιοκτησίας απαιτείται η μεταφορά συντελεστών παραγωγής από την μητρική εταιρεία προς την ξένη χώρα. Στην περίπτωση της ίδρυσης μιας εξολοκλήρου καινούριας εταιρείας, συντελείται μεταφορά επιχειρηματικών κεφαλαίων, τεχνολογίας και ανθρωπίνου δυναμικού ενώ στην περίπτωση της ολικής εξαγοράς πραγματοποιείται κυρίως μεταφορά επιχειρηματικών κεφαλαίων.

Τα πλεονεκτήματα των ξένων άμεσων επενδύσεων με την μορφή της θυγατρικής επιχείρησης αποκλειστικής ιδιοκτησίας είναι σημαντικά. Η θυγατρική επιχείρηση αποδίδει το σύνολο των διανεμομένων κερδών της στην μητρική επιχείρηση. Επιπρόσθετα, η μητρική έχοντας τον πλήρη διοικητικό έλεγχο της

θυγατρικής της, καρπώνεται τα οφέλη που απορρέουν από την διαμόρφωση και εφαρμογή των στρατηγικών της θυγατρικής επιχείρησης σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο.

1.1.2. Διεθνής Κοινοπρακτική Επιχείρηση

Η διεθνής κοινοπρακτική επιχείρηση προκύπτει από την συνεργασία αλλοδαπών εταιρειών με επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην χώρα προορισμού. Η κοινοπρακτική επιχείρηση μπορεί να έχει δύο εταίρους (έναν τοπικό και ένα ξένο) ή και περισσότερους. Σκοπός της κοινοπρακτικής επιχείρησης είναι η δημιουργία μιας νέας παραγωγικής μονάδας προϊόντων ή η ολική εξαγορά μια υπάρχουσας επιχείρησης. Συνήθως οι εταίροι που απαρτίζουν την κοινοπρακτική επιχείρηση δραστηριοποιούνται στον ίδιο τομέα της αγοράς. Έτσι ο καθένας από τους εταίρους προσφέρει σε αυτήν τους παραγωγικούς συντελεστές που κατέχει καλύτερα από τους άλλους. Ωστόσο, υπάρχουν πολλές περιπτώσεις που οι εταίροι προέρχονται από εντελώς διαφορετικούς παραγωγικούς κλάδους.

Οι λόγοι που οδηγούν τα ξένα επενδυτικά κεφάλαια να υπογράψουν συμφωνίες διεθνών κοινοπραξιών με τοπικές επιχειρήσεις έχουν να κάνουν με τα οφέλη που αποκομίζουν. Ο επιχειρηματικός κίνδυνος μειώνεται, καθώς μοιράζεται σε όλους τους εταίρους της κοινοπραξίας. Επίσης η αλλοδαπή επιχείρηση αποκτά έναν τοπικό εταίρο που έχει τις κατάλληλες γνωριμίες και διασυνδέσεις και που γνωρίζει το περιβάλλον και τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της χώρας. Άλλα πλεονεκτήματα των διεθνών κοινοπραξιών προκύπτουν από την νομοθεσία πολλών χωρών που δίνει σημαντικά οικονομικά κίνητρα στις κοινοπραξίες με αποτέλεσμα η ίδρυση θυγατρικής να συνεπάγεται διαφυγόντα κέρδη. Τέλος, δημιουργούνται οικονομίες κλίμακας και ίσως και πεδίου λόγω της συμπαραγωγής καθώς διευρύνονται οι χρηματοδοτικές δυνατότητες και μειώνεται ο μεταξύ τους ανταγωνισμός.

Στον αντίποδα η επιχείρηση δεν ελέγχει απόλυτα την διοίκηση της νέας επιχείρησης με αποτέλεσμα να μην μπορεί να την εντάξει πλήρως στον στρατηγικό σχεδιασμό της. Επίσης, και σύμφωνα με την πρακτική εμπειρία, πολλές φορές εμφανίζονται διαφορές και διαφωνίες μεταξύ των εταίρων σχετικά με τους στόχους και την στρατηγική της κοινοπραξίας, γεγονός που οδηγεί τις περισσότερες φορές σε διάλυσή της.

1.1.3. Μερική Εξαγορά

Η μητρική επιχείρηση αποκτά μέρος των μετοχών μιας τοπικής επιχείρησης με την οποία συνεργάζεται μέσω της μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, συμφωνιών αμοιβαίας διανομής των προϊόντων τους κ.λ.π. Η μητρική επιχείρηση θεωρείται μέτοχος μειοψηφίας ή πλειοψηφίας ανάλογα με το ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου της τοπικής επιχείρησης που εξαγοράζει. Η αγορά ποσοστού στο μετοχικό κεφάλαιο τόσο της μητρικής όσο και της τοπικής επιχείρησης μπορεί και να είναι αμοιβαία. Τα ανταλλάγματα που συμφωνούνται ανάμεσα στις δύο επιχειρήσεις εκτός από οικονομικά μπορούν να είναι και διοικητικά. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του θεσμού του «Στρατηγικού Επενδυτή». Σε αυτήν την περίπτωση η μητρική εταιρεία απαιτεί και την διοίκηση της εταιρείας σαν μέρος της συμφωνίας εξαγοράς πακέτου μετοχών της τοπικής επιχείρησης.

Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα αυτής της μορφής ταυτίζονται, με μικρές διαφοροποιήσεις, με αυτά των κοινοπραξιών. Αξίζει να αναφερθεί ότι αυτή η μορφή, στα πλαίσια των Ξ.Α.Ε. που αναλαμβάνουν αλλοδαποί επενδυτικοί φορείς, είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη και συχνή. Ίσως επιλέγεται γιατί συνδυάζει πολλά από τα πλεονεκτήματα όλων των λοιπών μορφών Ξ.Α.Ε. χωρίς όμως να παρουσιάζει σοβαρά μειονεκτήματα.

Εκτός από την κατηγοριοποίηση των Ξ.Α.Ε. με βάση την επιχειρηματική μορφή με την οποία πραγματοποιούνται, αξίζει να αναφερθούν και οι τέσσερις τύποι Ξ.Α.Ε. με βάση τον λόγο / σκοπό για τον οποίο γίνονται (Krugman and Obstfeld, 2000):

- α) Ξ.Α.Ε. για αναζήτηση πλουτοπαραγωγικών πόρων. Οι επιχειρήσεις αναζητούν πλουτοπαραγωγικούς πόρους με χαμηλότερο κόστος ή σε μεγαλύτερη επάρκεια από ότι στην χώρα προέλευσης. Οι κυριότεροι πόροι που αναζητούν οι επιχειρήσεις είναι οι φυσικοί πόροι, το εργατικό δυναμικό και οι τεχνολογικές ικανότητες.
- β) Ξ.Α.Ε. προς αναζήτηση αγορών. Οι επιχειρήσεις αναζητούν καινούριες αγορές για την διάθεση των προϊόντων τους. Οι αγορές αυτές είναι είτε στην χώρα προορισμού της επένδυσης ή και στις γειτονικές αυτής.
- γ) Ξ.Α.Ε. για αναζήτηση αποδοτικότητας. Οι επιχειρήσεις που έχουν εξασφαλίσει τους πόρους για την παραγωγή προϊόντων και τις αγορές για την διάθεση αυτών, επιδιώκουν την οργάνωση των δραστηριοτήτων τους για την μέγιστη δυνατή απόδοση των επενδύσεων τους.

- δ) Ξ.Α.Ε. προς αναζήτηση στρατηγικών πόρων ή ικανοτήτων. Αυτός ο τύπος Ξ.Α.Ε. περιλαμβάνει τις επιχειρήσεις που στοχεύουν στην διατήρηση και βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητάς τους με την εξαγορά των πλουτοπαραγωγικών πόρων ή / και ικανοτήτων άλλων επιχειρήσεων.

1.2. Επιπτώσεις των Ξ.Α.Ε. στην Χώρα Υποδοχής

Οι Ξ.Α.Ε. μπορούν να επηρεάσουν τα εξής βασικά χαρακτηριστικά της χώρας υποδοχής τους: τους μισθούς της, την παραγωγικότητά της, τις εξαγωγές της και τους κλάδους στους οποίους δραστηριοποιείται και τέλος την μεγέθυνση (στην περίπτωση ανεπτυγμένης χώρας) ή ανάπτυξή της (στην περίπτωση αναπτυσσόμενης χώρας).

1.2.1. Μισθοί

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα ενός μεγάλου αριθμού εμπειρικών μελετών, οι ξένες επιχειρήσεις προσφέρουν, μέσω των θυγατρικών τους στην χώρα υποδοχής, υψηλότερους μισθούς από τις εγχώριες επιχειρήσεις. Μέχρι προσφάτως υπήρχε γενική παραδοχή ότι οι πολυεθνικές εταιρείες τείνουν να παρέχουν καλύτερους μισθούς από τις τοπικές επιχειρήσεις ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες (Aitken, Harrison and Lipsey, 1996). Οι υψηλότεροι μισθοί των ξένων επιχειρήσεων, σύμφωνα με την θεωρητική βιβλιογραφία (Agnal, 2008), μπορεί να οφείλονται σε διάφορους λόγους. Καταρχήν οι ξένες επιχειρήσεις τείνουν να δραστηριοποιούνται σε κλάδους της οικονομίας που είναι υψηλόμισθοι. Επίσης οι ξένες επιχειρήσεις τείνουν να προσλαμβάνουν πιο μορφωμένους και πιο ικανούς εργαζόμενους από ότι οι εγχώριες επιχειρήσεις, τείνουν να είναι μεγαλύτερες, να είναι περισσότερο εντάσεως κεφαλαίου και να κάνουν μεγαλύτερη χρήση ενδιάμεσων προϊόντων.

Οι εμπειρικές μελέτες που έχουν διενεργηθεί τα τελευταία χρόνια προσπαθούν να εξηγήσουν με μεγαλύτερη λεπτομέρεια την σχέση που έχουν οι Ξ.Α.Ε. με τις οικονομικές απολαβές των υπαλλήλων στην χώρα υποδοχής τόσο για τις θυγατρικές εταιρείες όσο και για τις τοπικές. Οι Lipsey and Sjöholm (2004) μελέτησαν τον μέσο μισθό στην Ινδονησία σε σχέση με την κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού και βρήκαν ότι οι μισθοί για τους εργαζόμενους παραγωγής ήταν 12% υψηλότεροι σε σχέση με τους αντίστοιχους μισθούς για τους εργαζόμενους στις τοπικές επιχειρήσεις και 20% υψηλότεροι από ότι των εργαζομένων εκτός παραγωγής. Παρόμοια αποτελέσματα

παρουσιάστηκαν και από τους Morissey and Te Velde (2003) για πέντε αφρικανικές χώρες που περικλείουν την έρημο Σαχάρα. Οι παραπάνω μελέτες αναφέρονται προφανώς σε χώρες υποδοχής με αναπτυσσόμενες οικονομίες. Περαιτέρω διερεύνηση πραγματοποιήθηκε και από τους Girma and Gorg (2007) στο κατά πόσο επηρεάζονται οι οικονομικές απολαβές των εργαζομένων στην περίπτωση των διασυνοριακών συγχωνεύσεων και εξαγορών. Τα αποτελέσματά τους δείχνουν περιορισμένη αυξητική τάση στους μισθούς των εργαζομένων στις εταιρείες που εξαγοράστηκαν, στην Μεγάλη Βρετανία. Για την περίπτωση της Ινδονησίας οι Lipsey and Sjöholm (2006) παρατήρησαν αυξητική τάση στους μισθούς των εργαζομένων στην παραγωγή κατά 17% και κατά 33% στους εργαζομένους εκτός παραγωγής. Η μεθοδολογία στην οποία βασίστηκαν οι δυο παραπάνω μελέτες αφορά μόνο στις εξαγορές και συγχωνεύσεις και όχι στην ίδρυση εξολοκλήρου καινούριας θυγατρικής επιχείρησης. Η παγκόσμια αυξητική τάση για πραγματοποίηση Ξ.Α.Ε. με την στρατηγική των διασυνοριακών εξαγορών και συγχωνεύσεων (UNCTAD 2007) δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στα αποτελέσματα των παραπάνω ερευνών. Όσον αφορά στις αναπτυσσόμενες οικονομίες οι πρόσφατες εμπειρικές μελέτες παρουσιάζουν ότι οι Ξ.Α.Ε., στην καλύτερη περίπτωση, έχουν μια μικρή θετική επίδραση στις μεμονωμένες αμοιβές και ότι η επίπτωσή τους θα μπορούσε ακόμη και να είναι αρνητική (Martins 2006, Heyman, Sjöholm and Tingvall, 2007). Ενδιαφέρον είναι το αποτέλεσμα τις έρευνας του Andrews (2007) που παρουσιάζει την αυξητική τάση, της τάξης του 6%, στις μεμονωμένες αμοιβές των εργαζομένων που μετακινήθηκαν από τις τοπικές επιχειρήσεις τις Γερμανίας προς ξένες επιχειρήσεις σε αντίθεση με την οριακή αύξηση των αποδοχών των ήδη εργαζομένων στις επιχειρήσεις που εξαγοράστηκαν.

Εκτός από την ύπαρξη άμεσων επιρροών στις αμοιβές και τις συνθήκες εργασίας στις ξένες θυγατρικές, οι Ξ.Α.Ε. επηρεάζουν επίσης και έμμεσα τους όρους απασχόλησης των τοπικών εταιρειών. Αυτό συμβαίνει επειδή το πλεονέκτημα παραγωγικότητας των ξένων θυγατρικών διαρρέει στις τοπικές εταιρίες ή επειδή οι κανόνες απασχόλησης των εταιρειών ξένης ιδιοκτησίας έχουν επιπτώσεις στην τοπική αγορά εργασίας. Οι εμπειρικές μελέτες παρουσιάζουν αντικρουόμενα αποτελέσματα όσον αφορά στις έμμεσες επιρροές των Ξ.Α.Ε. στις οικονομικές απολαβές στην τοπική αγορά εργασίας. Κατά τους Aitken, Harrison and Lipsey (1996) δεν υπάρχει ένδειξη μισθολογικής επιρροής των υπαλλήλων των τοπικών επιχειρήσεων του Μεξικού και της Βενεζουέλας από τους υψηλότερους μισθούς των

αντίστοιχων εργαζομένων σε επιχειρήσεις ξένης ιδιοκτησίας. Η απουσία επιρροών στις αμοιβές μπορεί να οφείλεται στο ότι οι επιχειρήσεις ξένης ιδιοκτησίας και οι τοπικές εταιρείες δραστηριοποιούνται σε διαφορετικές αγορές εργασίας ή στο ότι οι διαρροές στην παραγωγικότητα είναι μηδαμινές. Οι αγορές εργασίας τείνουν να διαχωρίζονται μεταξύ των ξένων και τοπικών εταιριών καθώς οι εταιρείες ξένης ιδιοκτησίας μπορούν να παρέχουν καλύτερες συνθήκες εργασίας προκειμένου να περιοριστεί ο αριθμός αποχώρησης εργαζομένων ή λόγω θεσμικών διαφορών, όπως η πληρέστερη συμμόρφωση με τα εργατικά δίκαια ή η μεγαλύτερη δύναμη διαπραγμάτευσης έναντι των συνδικάτων. Σε αντίθεση με τα παραπάνω αποτελέσματα οι Driffield and Girma (2003) χρησιμοποιώντας στοιχεία από την βιομηχανία ηλεκτρονικών ειδών της Μεγάλης Βρετανίας, παρουσιάζουν ότι οι Ξ.Α.Ε. έχουν μεγάλη θετική επίδραση στις αμοιβές των τοπικών εταιριών μέσω του αντίκτυπου στην ζήτηση εργασίας και επίσης μικρή θετική επίδραση μέσω του αντίκτυπου στην προσφορά εργασίας. Επίσης οι Lipsey and Sjöholm (2004) παρουσιάζουν την θετική επιρροή των Ξ.Α.Ε. στις οικονομικές απολαβές των εργαζομένων στις τοπικές επιχειρήσεις της Ινδονησίας και κυρίως των εργαζομένων εκτός παραγωγής.

Δεδομένου λοιπόν ότι οι ξένες επιχειρήσεις προσφέρουν υψηλότερους μισθούς από τις εγχώριες επιχειρήσεις, προκύπτει το ερώτημα αν οδηγούν τελικά σε αύξηση στους μισθούς, κατά μέσο όρο, στην χώρα υποδοχής τους.

Η απάντηση στο ερώτημα είναι θετική. Η αυξητική επίδραση των ξένων επιχειρήσεων στους μισθούς της χώρας υποδοχής μπορεί να προέρχεται απλά από τους υψηλότερους μισθούς στις ξένες επιχειρήσεις ακόμη και στην περίπτωση που αυτοί είτε δεν επηρεάζουν τους μισθούς των εγχώριων επιχειρήσεων ή τους επηρεάζουν αρνητικά. Θα μπορούσε επίσης να προέρχεται από την επίδραση των ξένων επιχειρήσεων στην αγορά εργασίας καθώς η αύξηση ζήτησης για εργασία από τις ξένες επιχειρήσεις μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των μισθών όταν η αγορά εργασίας είναι ανταγωνιστική, ακόμη και χωρίς να υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στους μισθούς των ξένων και εγχώριων επιχειρήσεων.

1.2.2. Παραγωγικότητα

Οι εμπειρικές μελέτες που συγκρίνουν την παραγωγικότητα των ξένων επιχειρήσεων με αυτή των εγχώριων επιχειρήσεων σχεδόν πάντα καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι ξένες επιχειρήσεις έχουν υψηλότερο επίπεδο παραγωγικότητας από τις εγχώριες

επιχειρήσεις. Η υψηλότερη παραγωγικότητα των ξένων επιχειρήσεων μπορεί να οφείλεται σε κάποιο τεχνολογικό προβάδισμα ή σε κάποιες ιδιαίτερες ικανότητες, για παράδειγμα στον τομέα της διοίκησης ή του marketing, που διαθέτει η μητρική τους επιχείρηση και μεταφέρει στις θυγατρικές επιχειρήσεις της. Οι περισσότερες πολυεθνικές εταιρείες σήμερα είναι επιχειρήσεις εντάσεως γνώσης και αναπτύσσουν ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων σε κλάδους που η έρευνα και ανάπτυξη (E&A) διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο. Άλλωστε η ύπαρξη κάποιου συγκριτικού πλεονεκτήματος από μια επιχείρηση σε σχέση με τις επιχειρήσεις που λειτουργούν σε μια άλλη χώρα αποτελεί μια από τις απαραίτητες συνθήκες που πρέπει να ικανοποιείται προκειμένου η επιχείρηση να αποφασίσει να κάνει Ξ.Α.Ε. σε μια χώρα.

Επίσης, η υψηλότερη παραγωγικότητα των ξένων επιχειρήσεων σε σχέση με τις εγχώριες επιχειρήσεις μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι η είσοδος των ξένων επιχειρήσεων στην αγορά της χώρας υποδοχής έχει πραγματοποιηθεί μέσω της εξαγοράς τοπικών επιχειρήσεων με υψηλούς δείκτες παραγωγικότητας, που ήδη λειτουργούσαν στην αγορά, αφήνοντας τις λιγότερο παραγωγικές επιχειρήσεις στα χέρια της τοπικής ιδιοκτησίας. Παρόλο που δεν υπάρχουν εμπειρικές μελέτες που να διερευνούν διεξοδικά την παραπάνω περίπτωση, η αυξητική τάση των Ξ.Α.Ε. μέσω διασυνοριακών εξαγορών και συγχωνεύσεων και ο έντονος συναγωνισμός των ιδιωτικών επενδυτικών κεφαλαίων καθιστούν τις τοπικές επιχειρήσεις με υψηλούς δείκτες παραγωγικότητας, ελκυστικές προτάσεις για επένδυση (UNCTAD 2007).

Ένα εύλογο ερώτημα που γεννιέται είναι αν η υψηλότερη παραγωγικότητα των ξένων επιχειρήσεων διαχέεται ή όχι στις εγχώριες επιχειρήσεις. Αν, με άλλα λόγια, αυξάνεται η παραγωγικότητα των εγχώριων επιχειρήσεων με την είσοδο ξένων επιχειρήσεων στην εγχώρια αγορά. Για ποιο λόγο μπορεί η είσοδος αυτή να οδηγήσει σε αύξηση της παραγωγικότητας των εγχώριων επιχειρήσεων; Ένας βασικός λόγος είναι η ύπαρξη των λεγόμενων “τεχνολογικών διαχύσεων” (technology spillovers), δηλαδή η διάχυση / διαρροή της τεχνολογίας των ξένων επιχειρήσεων στις εγχώριες επιχειρήσεις. Οι τεχνολογικές διαχύσεις μπορεί να γίνουν μέσω της διαρροής πληροφοριών που αφορούν την τεχνολογία των ξένων επιχειρήσεων, διαρροή που μπορεί να προκληθεί για παράδειγμα από την μετακίνηση εργαζομένων από τις ξένες επιχειρήσεις στις εγχώριες επιχειρήσεις. Οι τεχνολογικές διαχύσεις μπορεί επίσης να γίνουν μέσω του λεγόμενου reverse engineering δηλαδή μέσω της ανάλυσης του ίδιου του προϊόντος. Προφανώς και στις δύο αυτές περιπτώσεις οι εγχώριες επιχειρήσεις θα μπορούσαν να αυξήσουν την παραγωγικότητά τους αντιγράφοντας την τεχνολογία

των ξένων επιχειρήσεων. Τέλος, οι τεχνολογικές διαχύσεις μπορεί να οφείλονται στην μεταβίβαση πληροφοριών από τις ξένες επιχειρήσεις σε τοπικούς παραγωγούς από τους οποίους προμηθεύονται ενδιάμεσα προϊόντα, έτσι ώστε οι τελευταίοι να βελτιώσουν την ποιότητα των ενδιάμεσων προϊόντων. Προφανώς και σε αυτήν την περίπτωση οι εγχώριες επιχειρήσεις μπορούν να επωφεληθούν με το να προμηθεύονται και αυτές καλύτερης ποιότητας ενδιάμεσα προϊόντα.

Ένας άλλος λόγος / μηχανισμός μέσω του οποίου η υψηλότερη παραγωγικότητα των ξένων επιχειρήσεων μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της παραγωγικότητας των εγχώριων επιχειρήσεων είναι ο ανταγωνισμός. Πιο συγκεκριμένα, η αύξηση του ανταγωνισμού στην αγορά λόγω της εισόδου των νέων και πιθανώς πιο παραγωγικών / αποτελεσματικών ξένων επιχειρήσεων μπορεί να αυξήσει τα κίνητρα και άρα την προσπάθεια των εγχώριων επιχειρήσεων να βελτιώσουν την παραγωγικότητά τους έτσι ώστε να επιβιώσουν στην αγορά.

Τα εμπειρικά στοιχεία αναφορικά με την διάχυση της υψηλότερης παραγωγικότητας των ξένων επιχειρήσεων στις εγχώριες επιχειρήσεις δείχνουν ότι είναι πιο πιθανή η ύπαρξη θετικών επιδράσεων όταν η επιχείρηση ξένης ιδιοκτησίας διαθέτει τα προϊόντα της και στην εγχώρια αγορά και δεν είναι καθαρά εξαγωγικού χαρακτήρα (Kosteas, 2004, Smarzynska, 2002). Βελτιώνεται, επίσης, η παραγωγικότητα των τοπικών επιχειρήσεων που παράγουν ενδιάμεσα προϊόντα ή εμπλέκονται στην εφοδιαστική αλυσίδα επιχειρήσεων ξένης ιδιοκτησίας (Smarzynska, 2002), ενώ η παραγωγικότητα των τοπικών επιχειρήσεων εξαρτάται από την οικονομική ανάπτυξη της εγχώριας αγοράς καθώς και από την τεχνολογική απόσταση που υπάρχει μεταξύ των ξένων και των εγχώριων επιχειρήσεων (Vahter, 2004). Αυτό συμβαίνει γιατί αν οι εγχώριες επιχειρήσεις διαφέρουν πολύ από τις ξένες ως προς την τεχνολογία τους τότε δεν είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν τις πληροφορίες που μπορεί να έχουν διαρρεύσει για την τεχνολογία των ξένων επιχειρήσεων.

1.2.3. Εξαγωγές και Είσοδος Νέων Κλάδων

Μια από τις κύριες συνεισφορές των Ξ.Α.Ε. είναι η εισαγωγή νέων βιομηχανικών κλάδων ή και νέων προϊόντων στην χώρα υποδοχής και, κατά συνέπεια, η αλλαγή της σύνθεσης της παραγωγής της χώρας υποδοχής. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του ρόλου που διαδραμάτισαν οι θυγατρικές αμερικάνικων επιχειρήσεων

ηλεκτρονικών στην ανάπτυξη του κλάδου των ηλεκτρονικών στις χώρες της Ανατολικής Ασίας. Πιο συγκεκριμένα, ενώ αυτές οι χώρες δραστηριοποιούνταν κυρίως σε κλάδους εντάσεως εργασίας, όπως η κλωστοϋφαντουργία, με τις Ξ.Α.Ε. των αμερικάνικων επιχειρήσεων ηλεκτρονικών προϊόντων, παρουσιάστηκε μείωση στους κλάδους εντάσεως εργασίας ενώ το μερίδιο των εξαγωγών από τις χώρες αυτές στους κλάδους των ηλεκτρονικών και των χημικών ξεπέρασε το 50%.

Γενικότερα, επικρατεί η άποψη ότι με την εμφάνισή τους οι ξένες επιχειρήσεις προκαλούν την μεταφορά της παραγωγής της χώρας υποδοχής προς προϊόντα που είναι πιο εμπορεύσιμα στην παγκόσμια αγορά, καθώς οι ξένες επιχειρήσεις έχουν κατά κανόνα καλύτερη γνώση της παγκόσμιας αγοράς. Σαν αποτέλεσμα, οι χώρες υποδοχής όχι μόνο κάνουν υποκατάσταση των εισαγωγών τους (με την εγχώρια παραγωγή των ξένων επιχειρήσεων) αλλά συχνά μετατρέπονται σε καθαρούς εξαγωγείς. Με άλλα λόγια η ύπαρξη Ξ.Α.Ε. διευκολύνει την συμμετοχή της χώρας υποδοχής τους στην παγκόσμια αγορά.

1.2.4. Ανάπτυξη

Σύμφωνα με τον Romer (2007), το κυριότερο εμπόδιο που αντιμετωπίζει μια αναπτυσσόμενη χώρα στην προσπάθειά της να σταθεί στο ίδιο επίπεδο με τις ανεπτυγμένες χώρες είναι το κενό γνώσης ή ιδεών. Δεδομένου αυτού, μια από τις πολιτικές που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ταχεία ανάπτυξη είναι η δημιουργία ενός οικονομικού περιβάλλοντος που θα αποδίδει αρκετά οφέλη στις Πολυεθνικές Επιχειρήσεις (ΠΕ) οι οποίες με την λειτουργία τους στην τοπική αγορά θα οδηγήσουν στην μείωση του κενού που προαναφέρθηκε.

Τα εμπειρικά στοιχεία σχετικά με την επίδραση των Ξ.Α.Ε. στον ρυθμό ανάπτυξης / μεγέθυνσης της χώρας υποδοχής είναι μεικτά (διαφέρουν ανάλογα με την χρονική περίοδο, την χώρα κλπ) και δεν επιτρέπουν την εξαγωγή κάποιου ξεκάθαρα συμπεράσματος. Παρόλα αυτά πολλοί συνεχίζουν να υποστηρίζουν ότι οι Ξ.Α.Ε., μέσω των επιδράσεών τους τόσο στην παραγωγικότητα όσο και στην εισαγωγή νέων βιομηχανικών κλάδων, οδηγούν σε ταχύτερη ανάπτυξη / μεγέθυνση. Αντίθετα είναι αρκετοί αυτοί που με την σειρά τους υποστηρίζουν ότι η γρήγορη ανάπτυξη συνεπάγεται καταστροφή της αξίας των παλιών τεχνολογιών και των παλιών προσόντων καθώς και μείωση της οικονομικής σταθερότητας.

1.3. Ισοζύγιο Πληρωμών (Balance of Payments)

Δεδομένου ότι οι όποιες μορφής διεθνείς συναλλαγές οδηγούν στην δημιουργία εσόδων / εισοδημάτων για μια χώρα ή για τους εμπορικούς της εταίρους, αυτό το οποίο πρωτίστως απαιτείται, είναι ένας εμπειριστατωμένος και συστηματικός τρόπος καταγραφής τους. Η μέθοδος καταγραφής των διεθνών οικονομικών συναλλαγών μιας ανοιχτής οικονομίας είναι το ισοζύγιο πληρωμών (balance of payments - BOP).

Το ισοζύγιο πληρωμών καταγράφει, όσο το δυνατόν λεπτομερέστερα, όλες τις συναλλαγές των ατόμων, επιχειρήσεων, οργανισμών και αρχών (κεντρική και τοπικές κυβερνήσεις) μιας χώρας με τον υπόλοιπο κόσμο.

Οι τύποι των διεθνών συναλλαγών που καταγράφονται στο ισοζύγιο πληρωμών είναι οι εισαγωγές και οι εξαγωγές αγαθών (merchandise trade) και υπηρεσιών (service trade), τα εισοδήματα από διεθνείς επενδύσεις (international investments income), οι μονομερείς μεταβιβάσεις (unilateral receipts / payments) και οι διεθνείς χρηματοοικονομικές συναλλαγές (μετοχές, ομόλογα, χρηματοπιστωτικοί τίτλοι).

Το ισοζύγιο πληρωμών είναι η μέθοδος καταγραφής των διεθνών οικονομικών συναλλαγών με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη λεπτομέρεια από όλες τις συναλλαγές των ατόμων, επιχειρήσεων, οργανισμών και αρχών μιας χώρας με τον υπόλοιπο κόσμο για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Όλες οι εγγραφόμενες συναλλαγές ακολουθούν το σύστημα της διπλής λογιστικής καταγραφής (double-entry bookkeeping system) και καταχωρούνται ως μια πιστωτική (debit) και μια χρεωστική (credit) έγγραφη. Οι χρεωστικές εγγραφές δημιουργούν ζήτηση για εγχώριο νόμισμα στις διεθνείς αγορές συναλλάγματος, ενώ οι πιστωτικές εγγραφές δημιουργούν ζήτηση για ξένα νομίσματα από τις διεθνείς αγορές συναλλάγματος. Με το πρόσημο (+) καταγράφεται οποιαδήποτε συναλλαγή καταλήγει σε είσπραξη ξένου νομίσματος από το εξωτερικό, όπως π.χ. οι εξαγωγές αγαθών, οι εισπράξεις από τουριστικές υπηρεσίες, οι εισπράξεις από την ναυτιλία, τα μεταναστευτικά εμβάσματα, οι εισροές από την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι αγορές τοπικών μετοχών και ομολόγων από ξένους, τα δάνεια ιδιωτών ή του δημοσίου από το εξωτερικό και η εισροή άμεσων ξένων επενδύσεων στην χώρα. Με το πρόσημο (-) καταγράφεται οποιαδήποτε συναλλαγή καταλήγει σε πληρωμή στο εξωτερικό, όπως π.χ. οι εισαγωγές αγαθών, οι πληρωμές για ταξίδια Ελλήνων στο εξωτερικό, οι πληρωμές για διεθνείς μεταφορές, οι πληρωμές τόκων και μερισμάτων προς το εξωτερικό, οι αποπληρωμές δανείων, οι

αγορές μετοχών και ομολόγων από τις ξένες αγορές, οι καταθέσεις Ελλήνων σε τράπεζες του εξωτερικού και η εκροή άμεσων επενδύσεων στο εξωτερικό.

Το ισοζύγιο πληρωμών υποδιαιρείται σε πέντε επιμέρους ισοζύγια τα οποία αντιστοιχούν στις διάφορες κατηγορίες διεθνών οικονομικών συναλλαγών στις οποίες παίρνουν μέρος τα νοικοκυριά, οι επιχειρήσεις και οι ιδιωτικοί και δημόσιοι οργανισμοί μιας χώρας.

1.3.1. Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Current Account)

Οι διεθνείς συναλλαγές που καταγράφονται σε αυτό τον λογαριασμό είναι εκείνες που προέρχονται από εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών (εμπορικό ισοζύγιο) και υπηρεσιών (ισοζύγιο υπηρεσιών), καθώς και οι άδηλες συναλλαγές (ισοζύγιο εισοδημάτων και ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων). Έτσι το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών αποτελείται από τέσσερις επιμέρους λογαριασμούς:

- Το εμπορικό ισοζύγιο στο οποίο καταγράφονται συναλλαγές που προέρχονται από εισαγωγές / εξαγωγές αγαθών.
- Το ισοζύγιο υπηρεσιών στο οποίο καταγράφονται εισπράξεις και πληρωμές παροχής υπηρεσιών.
- Το ισοζύγιο εισοδημάτων στο οποίο καταγράφονται οι εισπράξεις και οι πληρωμές που προέρχονται από αμοιβές, τόκους και μερίσματα καθώς και τα επιχειρηματικά κέρδη που επαναπατρίζονται.
- Το ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων στο οποίο καταγράφονται εισροές και εκροές της γενικής κυβέρνησης κυρίως προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και τον κοινοτικό προϋπολογισμό καθώς και εισπράξεις και πληρωμές από μεταναστευτικά εμβάσματα.

Το άθροισμα των παραπάνω ισοζυγίων αποτελούν το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών επηρεάζει αρνητικά την οικονομική δραστηριότητα της χώρας καθώς δείχνει κατά πόσο η οικονομία της χώρας μπορεί να λειτουργεί χωρίς δανεισμό από το εξωτερικό.

1.3.2. Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων (Transfers Account)

Στο ισοζύγιο κεφαλαιακών μεταβιβάσεων καταγράφονται οι εισπράξεις και πληρωμές ποσών που αποτελούν οικονομική βοήθεια (π.χ. των κοινοτικών πλαισίων στήριξης).

Οι εισροές και οι εκροές που καταγράφονται στο ισοζύγιο κεφαλαιακών μεταβιβάσεων αφορούν την γενική κυβέρνηση (κυρίως προς την Ευρωπαϊκή Ένωση) και λοιπούς τομείς.

1.3.3. Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων

Αποτελεί το άθροισμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και του ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων. Το πρόσημο του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και κεφαλαιακών μεταβιβάσεων είναι (-) εάν το ισοζύγιο είναι ελλειμματικό και (+) εάν είναι πλεονασματικό.

1.3.4. Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών (Financial Account)

Σε αυτόν τον λογαριασμό καταγράφονται οι εκροές και οι εισροές κεφαλαίων που προέρχονται από επενδύσεις και δάνεια. Το ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών περιέχει τέσσερις επί μέρους λογαριασμούς:

- Τον λογαριασμό Άμεσων Επενδύσεων στον οποίο καταγράφονται οι επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν από τοπικούς κατοίκους προς χώρες του εξωτερικού (- καθαρή εκροή) και οι επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν στην χώρα από κατοίκους του εξωτερικού (+ καθαρή εισροή).
- Τις Επενδύσεις Χαρτοφυλακίου όπου καταγράφονται οι εισροές και οι εκροές κεφαλαίων προς επενδύσεις μετοχών επιχειρήσεων, ομόλογα και έντοκα γραμμάτια.
- Τις Λοιπές Επενδύσεις που καταγράφονται οι εισροές και εκροές κεφαλαίων προς καταθέσεις και ρέπος καθώς και δανειακές υποχρεώσεις (εκροές) της γενικής κυβέρνησης.
- Την Μεταβολή των Συναλλαγματικών Διαθεσίμων όπου καταγράφεται η μεταβολή στα συναλλαγματικά αποθέματα και στο απόθεμα χρυσού της χώρας που φυλάσσονται από την Κεντρική Τράπεζα

1.3.5. Τα Τακτοποιητέα Στοιχεία (Official Settlements Account)

Το Ισοζύγιο Πληρωμών είναι πάντα σε ισορροπία. Ισχύει ότι:

Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και κεφαλαιακών μεταβιβάσεων + ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών + επίσημα τακτοποιητέα στοιχεία = 0. Άρα τα τακτοποιητέα στοιχεία επεισέρονται στο ισοζύγιο πληρωμών για την αποκατάσταση της παραπάνω σχέσης λόγω των λαθών και παραλείψεων που είναι αναπόφευκτα κατά την καταγραφή των επιμέρους ισοζυγίων.

Ανακεφαλαίωση

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι κυριότεροι τρόποι πραγματοποίησης ξένων άμεσων επενδύσεων καθώς και τα πλεονεκτήματα / μειονεκτήματα αυτών. Επίσης γίνεται μια παρουσίαση των κύριων επιπτώσεων των Ξ.Α.Ε. που έχουν παρατηρηθεί διαχρονικά για την χώρα υποδοχής. Η παρουσίαση των στρατηγικών πραγματοποίησης Ξ.Α.Ε. καθώς και οι πιθανές επιπτώσεις αυτών στην χώρα υποδοχής, γίνεται σε θεωρητικό επίπεδο και αποτελεί τον προπομπό του δευτέρου κεφαλαίου όπου καταγράφονται αναλυτικά οι τάσεις και οι στρατηγικές των Ξ.Α.Ε. που πραγματοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια παγκοσμίως. Τέλος στο πρώτο κεφάλαιο περιγράφεται ο σύγχρονος τρόπος καταγραφής των διεθνών οικονομικών συναλλαγών μιας χώρας, δηλαδή το ισοζύγιο πληρωμών, η κατάρτιση αλλά και η ανάλυση του οποίου θα μας βοηθήσει στην κατανόηση της οικονομικής κατάστασης των χωρών που παρουσιάζονται στα επόμενα κεφάλαια.

Κεφάλαιο 2. Οι Διεθνείς Τάσεις Ξένων Επενδύσεων*

2.1. Διεθνής Παραγωγή

Η αυξητική τάση στις ξένες άμεσες επενδύσεις που ξεκίνησε το 2004 επιταχύνθηκε περισσότερο το 2006. Οι χρηματοροές από Ξ.Α.Ε. αυξήθηκαν και στις τρεις κατηγορίες χωρών: αναπτυγμένες χώρες, αναπτυσσόμενες χώρες και μεταβατικές οικονομίες. Η διαρκώς αυξητική τάση των Ξ.Α.Ε. κυρίως αντικατοπτρίζει την ισχυρή οικονομική ευημερία και τα αυξημένα οικονομικά κέρδη πολλών χωρών ανά τον κόσμο καθώς και την περαιτέρω φιλελευθεροποίηση των οικονομιών τους. Επίσης η ανάπτυξη των χρηματιστηριακών αγορών, οι αυξημένες τιμές των αγαθών και οι αυξημένες διασυνοριακές συγχωνεύσεις και εξαγορές από ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια συντέλεσαν στην ενίσχυση της αυξητικής τάσης των Ξ.Α.Ε. παγκοσμίως.

Οι παγκόσμιες εισροές κεφαλαίων με σκοπό τις Ξ.Α.Ε. αυξήθηκαν το 2006 και το 2007 ακολουθώντας την ανοδική τάση που ξεκίνησε το 2004. Το σύνολο των εισροών από Ξ.Α.Ε. για το 2006 έφτασε τα 1,3 τρις δολάρια σημειώνοντας την δεύτερη υψηλότερη επίδοση μετά από αυτή του 2000 (1,4 τρις δολάρια). Σε σχέση με το 2005 οι Ξ.Α.Ε. σημείωσαν αύξηση της τάξης του 38% και η πρόβλεψη για το 2007 ήταν μια περαιτέρω αύξηση στα 1,5 τρις δολάρια. Για το 2006 οι αυξητικές τάσεις αφορούσαν και τις τρεις κατηγορίες οικονομιών. Στις αναπτυγμένες χώρες η αύξηση των εισροών έφτασε το 45% και τα 857 δις δολάρια. Οι Η.Π.Α. επανακαταλαμβάνουν την πρώτη θέση ως χώρα προορισμού για Ξ.Α.Ε. από το Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) συγκεντρώνει το 41% των εισροών από Ξ.Α.Ε. Στις αναπτυσσόμενες και στις μεταβατικές οικονομίες σημειώνεται αύξηση 21% και 68% αντιστοίχως, τιμές ρεκόρ και για τις δύο. Από τις αναπτυσσόμενες οικονομίες η Ασία συγκεντρώνει τα 2/3 των επενδύσεων για το 2006.

Στην Αφρική οι εισροές από Ξ.Α.Ε. αυξήθηκαν ξεπερνώντας τις τιμές ρεκόρ του 2005. Η αύξηση αυτή οφείλεται στις διασυνοριακές συγχωνεύσεις και εξαγορές που πραγματοποιήθηκαν κυρίως στον κλάδο εξόρυξης μεταλλευμάτων και στις επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν από πολυεθνικές εταιρείες στον κλάδο των

* Η πηγή των στοιχείων για την συγγραφή του παρόντος κεφαλαίου είναι η ετήσια έκθεση της United Nation Conference on Trade and Development (UNCTAD), World Investment Report, United Nation Publication 2007.

πετρελαιοειδών. Στην Λατινική Αμερική και Καραϊβική παρατηρήθηκε αύξηση εισροών κεφαλαίων της τάξης του 11%. Εάν όμως εξαιρεθούν οι φορολογικοί παράδεισοι που αποτελούν την έδρα υπεράκτιων (off shore) εταιρειών, τότε οι μόνες χώρες άξιες αναφοράς είναι το Μεξικό και η Βραζιλία. Στην Ασία και την Ωκεανία σημειώθηκε αύξηση 19% στις εισροές κεφαλαίων αγγίζοντας τα 200 δις δολάρια. Οι πρώτες τρεις χώρες που δέχθηκαν και την πλειοψηφία των κεφαλαίων είναι η Κίνα, το Χονγκ Κονγκ και η Σιγκαπούρη.

Στην περιοχή της δυτικής Ασίας και Μέσης Ανατολής οι χρηματοροές των επενδύσεων σημείωσαν αύξηση. Τόσο οι εισροές όσο και οι εκροές κεφαλαίων συνεχίστηκαν και το 2006, με τις χώρες του Κόλπου να συγκεντρώνουν την μερίδα του λέοντος στις εισροές κεφαλαίων παρά τις πολιτικές αναταράξεις που επικρατούν στην περιοχή. Βιομηχανίες και υπηρεσίες στον κλάδο της ενέργειας συγκέντρωσαν τον κύριο όγκο των κεφαλαίων που επενδύθηκαν. Χώρες με υψηλά αποθεματικά σε κεφάλαια (όπως το Κουβέιτ) σημείωσαν εκροές κεφαλαίων για επενδύσεις με την μέθοδο των εξαγορών και συγχωνεύσεων, από κρατικές κυρίως επιχειρήσεις.

Οι εισροές κεφαλαίων από Ξ.Α.Ε. συνεχίστηκαν το 2006 με αυξητική τάση για έκτη συνεχόμενη χρονιά για τις 19 χώρες της νοτιοανατολικής Ευρώπης καθώς και για τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Για την Ρωσία, την κυριότερη χώρα προορισμού στην περιοχή κεφαλαίων από Ξ.Α.Ε., οι εισροές διπλασιάστηκαν για το 2006.

Οι αυξανόμενες ροές κεφαλαίων μεταξύ γεωγραφικών περιοχών με σκοπό τις επενδύσεις ακολουθούν αυξητική τάση και αντικατοπτρίζουν την ισχυρή οικονομική ανάπτυξη σε πολλά μέρη του κόσμου. Το παγκόσμιο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) έχει αυξητική τάση από 4,9% το 2005 σε 5,4% το 2006 και περαιτέρω αύξηση 4,9% για το 2007. Τα υψηλά κέρδη των επιχειρήσεων και κατά συνέπεια και οι υψηλές τιμές των μετοχών τους αύξησαν την αξία των συγχωνεύσεων και εξαγορών που αποτελούν μεγάλο κομμάτι των παγκόσμιων επενδύσεων. Αξιοσημείωτη είναι και η αύξηση που καταγράφηκε σε καινούρια έργα επενδύσεων της τάξης του 13% παγκοσμίως, κυρίως σε χώρες με αναπτυσσόμενες οικονομίες. Για το 2006 οι εισροές κεφαλαίων σε αναπτυσσόμενες χώρες που προήλθαν από Ξ.Α.Ε. αποτέλεσαν το 50% των καθαρών εξωτερικών εισροών.

Ένας επιπλέον παράγοντας που συνέβαλλε στην αυξητική τάση των Ξ.Α.Ε. παγκοσμίως είναι και η υποτίμηση του δολαρίου. Για το 2006 η τιμή του δολαρίου κινήθηκε πτωτικά σε σχέση με τα ξένα ισχυρά νομίσματα και αυτό είχε σαν

αποτέλεσμα την εισροή επενδυτικών κεφαλαίων από τις χώρες της Ευρώπης και την Ιαπωνία στις Η.Π.Α. Βέβαια τα συνολικά αποτελέσματα, εάν συγκριθούν με τα αντίστοιχα για το 1990, δείχνουν ότι οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αντιδρούν ηπιότερα σε αλλαγές των συναλλαγματικών ισοτιμιών από ότι στο παρελθόν. Αυτό το γεγονός φανερώνει τον υψηλό βαθμό διεθνοποίησης των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, που τις καθιστά λιγότερο ευπαθείς στις συναλλαγματικές μεταβολές παγκοσμίως.

Όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα τα αυξημένα κέρδη των επιχειρήσεων παγκοσμίως τροφοδότησαν την αυξητική τάση των ροών των Ξ.Α.Ε. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των 500 κορυφαίων επιχειρήσεων στις Η.Π.Α. όπου ο λόγος των κερδών προς τις πωλήσεις ήταν ο υψηλότερος το 2006 σε σύγκριση με οποιαδήποτε χρονιά της τελευταίας 20ετίας. Επίσης χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι τα κέρδη των Ιαπωνικών επιχειρήσεων ακολουθούν και αυτά αυξητική τάση από το 2003 καταγράφοντας τιμές ρεκόρ. Το ίδιο ισχύει και στον Ευρωπαϊκό χώρο τόσο για τις μητρικές εταιρείες όσο και για τις θυγατρικές τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι στις 93 χώρες στις οποίες ο United Nation Conference on Trade and Development (UNCTAD) έχει πρόσβαση στα οικονομικά τους στοιχεία όσον αφορά στις ιδιωτικές επενδύσεις, τα επανα-επενδυμένα κέρδη και άλλα κεφάλαια (δανειακά κεφάλαια μεταξύ μητρικής και θυγατρικών) σημείωσαν αυξητική τάση. Αυτά τα κεφάλαια αποτέλεσαν το 30% των εισροών των Ξ.Α.Ε. παγκοσμίως και το μισό των εισροών των αναπτυσσόμενων χωρών.

2.2. Διασυννοριακές Συγχωνεύσεις και Εξαγορές

Έχει ήδη αναφερθεί ο ρόλος των διασυννοριακών συγχωνεύσεων και εξαγορών στην αυξητική τάση των Ξ.Α.Ε. παγκοσμίως. Οι συγχωνεύσεις και εξαγορές αυξήθηκαν κατά 23% για το 2006 και κοστολογούνται στα 880 δις δολάρια. Η αξία των συγχωνεύσεων και εξαγορών για το 2006 αποτελεί την δεύτερη μεγαλύτερη επίδοση μετά το 2000. Η αυξημένη αξία οφείλεται στην ενίσχυση της δύναμης των χρηματιστηριακών αγορών, καθώς και στην αύξηση της αξίας των περιουσιακών στοιχείων των επιχειρήσεων. Για το έτος 2006 οι τιμές των μετοχών των αναπτυσσόμενων αγορών έπαιξαν σημαντικό ρόλο. Για πρώτη φορά η συνδυασμένη αξία 13 χρηματιστηρίων των αναπτυσσόμενων χωρών της Ασίας κατάφεραν να ξεπεράσουν την αξία του χρηματιστηρίου του Τόκιο, του δεύτερου μεγαλύτερου παγκοσμίως.

Ο αριθμός των συμφωνιών το 2006, που άξιζαν πάνω από 1 δις δολάρια, αυξήθηκε σε 172 από 141 το 2005 και αποτέλεσαν τα 2/3 της συνολικής αξίας των συμφωνιών παγκοσμίως. Η αύξηση αυτή που παρατηρήθηκε στις εξαγορές και συγχωνεύσεις οφείλεται στον διπλασιασμό της αξίας των συμφωνιών στην Β. Αμερική κυρίως λόγω των επενδύσεων προς εκμετάλλευση των φυσικών αποθεμάτων του Καναδά. Για το 2006 οι Η.Π.Α. επανακατέκτησαν την 1^η θέση στην αξία των συγχωνεύσεων και εξαγορών. Στον ευρωπαϊκό χώρο, η Μεγάλη Βρετανία ήταν η χώρα προορισμού με τις μεγαλύτερες σε αξία εξαγορές και συγχωνεύσεις, με τις συμφωνίες να προέρχονται από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Ευρώπη. Το γεγονός αυτό αντικατοπτρίζει τις προσπάθειες της κυβέρνησης της Μεγάλης Βρετανίας να προσελκύσει Ξ.Α.Ε. Επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στις νέες χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξακολούθησαν να είναι στόχος συγχωνεύσεων και εξαγορών, αλλά η αξία τους στις χώρες αυτές μειώθηκε στα 10 δις δολάρια από 19 δις που ήταν το 2005. Στην Ν.Α. Ευρώπη και την Κίνα οι τοπικές επιχειρήσεις αύξησαν την αξία των συγχωνεύσεων και εξαγορών κυρίως στον κλάδο της ενέργειας. Η τάση για αυτές τις επιχειρήσεις είναι αυξητική και αναμένεται στο μέλλον να αυξήσουν και άλλο την δυναμικότητά τους μέσω και νέων συγχωνεύσεων και εξαγορών. Ωστόσο, τα γεωγραφικά πρότυπα των Ξ.Α.Ε. παρουσιάζουν σημάδια αλλαγής με ολοένα και περισσότερες χώρες να εμφανίζονται ως χώρες προορισμού ή μητρικές χώρες. Η αύξηση των επενδύσεων από τις αναπτυσσόμενες οικονομίες και τις οικονομίες σε μετάβαση, όπως και οι επενδύσεις από χώρες εκτός του Οργανισμού για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (Ο.Ο.Σ.Α.) προς χώρες εκτός του Ο.Ο.Σ.Α. (south to south), είναι οι σημαντικές τάσεις των ημερών μας.

Αλλαγές παρατηρούνται και στις αμοιβαίες επενδύσεις μεταξύ χωρών. Το 2005 η μεγαλύτερη αμοιβαία σχέση επενδύσεων μεταξύ χωρών ήταν αυτή της Μεγάλης Βρετανίας προς τις Η.Π.Α. (282 δις δολάρια). Σε σύγκριση με τα προηγούμενα 10-20 έτη η σχέση ήταν ανάποδη, με τις Η.Π.Α. να επενδύουν κυρίως σε επιχειρήσεις της Μεγάλης Βρετανίας, του Καναδά και της Ολλανδίας. Σήμερα η κατάσταση στο σύνολο των παγκόσμιων επενδύσεων διαμορφώνεται με όλο και περισσότερες χώρες να διαδραματίζουν ενεργό ρόλο. Σημαντικό ρόλο προς αυτήν την κατεύθυνση διαδραματίζει και η σύσφιξη των οικονομικών σχέσεων μεταξύ γειτονικών κρατών και χωρών ευρύτερων περιοχών. Έτσι η γεωγραφική εγγύτητα παίζει ολοένα και πιο ισχυρό ρόλο στις αμοιβαίες επενδύσεις μεταξύ των χωρών. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1995 υπήρχαν 17 χώρες με αμοιβαίες

επενδύσεις στον πίνακα των 50 δημοφιλέστερων παγκοσμίως, ενώ το 2005 υπήρχαν 22 χώρες.

Οι σχέσεις των Ξ.Α.Ε. ανάμεσα σε δύο χώρες μπορεί να εξεταστούν περαιτέρω υπό το πρίσμα της έντασης των επενδύσεων μεταξύ των δύο χωρών σε σχέση με την συνολική απόδοση των οικονομιών των χωρών αυτών τόσο σε εισροές όσο και εκροές κεφαλαίων προς επένδυση. Με αυτή την μέθοδο μπορούμε να συμπεράνουμε ότι π.χ. οι Η.Π.Α. έχουν μεγαλύτερη του μέσου όρου ένταση επενδύσεων προς τον Καναδά, οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης μεταξύ τους και η Ιαπωνία με τις χώρες της Ασίας. Τέλος διαφαίνεται ότι οι σχέσεις μεταξύ χωρών εκτός του Ο.Ο.Σ.Α. ισχυροποιούνται κυρίως στον Ασιατικό χώρο.

2.3. Κατανομή Ξ.Α.Ε. ανά τομέα δραστηριοτήτων

Η πιο σημαντική αλλαγή που παρατηρείται τα τελευταία 25 χρόνια στις διεθνείς επενδύσεις είναι η αυξητική τους τάση στον τομέα των υπηρεσιών. Η στροφή των επενδυτικών κεφαλαίων προς τις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών πραγματοποιείται με ταυτόχρονη μείωση των επενδύσεων στους κλάδους των φυσικών πόρων και της βιομηχανίας. Τα τελευταία χρόνια, ωστόσο, παρατηρείται μια αναστροφή του κλίματος με αύξηση των επενδύσεων σε επιχειρήσεις εξόρυξης φυσικών πόρων σε χώρες πλούσιες σε πρώτες ύλες.

Οι επενδύσεις τα τελευταία 25 έτη έχουν αυξηθεί σε απόλυτα μεγέθη και στις τρεις κατηγορίες δραστηριοτήτων: πρωτογενείς, βιομηχανία και υπηρεσίες. Τα ποσοστά των κεφαλαίων που δραστηριοποιούνται στους τομείς των πρωτογενών υλικών και την βιομηχανία μειώνονται σε σχέση με τις υπηρεσίες. Το 2005 οι εισροές κεφαλαίων για επενδύσεις στον τομέα των πρωτογενών υλικών ανήλθαν στο 10% των συνολικών κεφαλαίων, ποσοστό μειωμένο σε σχέση με το 1990. Αντίστοιχα ο τομέας της βιομηχανίας κατέλαβε το 30% από το σύνολο των επενδυμένων κεφαλαίων σημειώνοντας σημαντική πτώση από το 41% του 1990. Οι υπηρεσίες το 2005 προσέλκυσαν το 61% των κεφαλαίων παγκοσμίως για Ξ.Α.Ε. σε σχέση με το 49% που είχαν το 1990. Οι διεθνείς τάσεις, ωστόσο, δείχνουν ότι ο τομέας των πρωτογενών υλικών μπορεί να ανακάμψει και ίσως να ξεπεράσει τα ποσοστά του παρελθόντος και να καταλάβει το 12% των επενδύσεων παγκοσμίως.

Την αυξητική τάση στον τομέα των υπηρεσιών βεβαιώνουν και τα στοιχεία των εξαγορών και συγχωνεύσεων οι οποίες αυξήθηκαν κατά 21% τα τελευταία 20 έτη.

Αντίστοιχα στον τομέα των πρωτογενών υλικών τα ποσοστά των εξαγορών και συγχωνεύσεων υποδιπλασιάστηκαν στο 5% για την χρονική περίοδο 1987-2000 αλλά κατάφεραν να ανακάμψουν στο 11% μέσα σε 6 χρόνια. Τέλος στον τομέα της βιομηχανίας τα αντίστοιχα ποσοστά μειώθηκαν από 52% σε 31% στο τέλος του 2006.

Η ανάκαμψη των επενδύσεων στον τομέα των πρωτογενών υλικών οφείλεται κυρίως στις εξαγορές και συγχωνεύσεις στους κλάδους εξόρυξης ορυχείων και πετρελαίου. Ενώ δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία για αυτούς τους δύο κλάδους, τα ποσοστά των συγχωνεύσεων και εξαγορών αποδίδουν την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων σε αυτούς τους τομείς. Δύο από τις πέντε μεγαλύτερες συμφωνίες παγκοσμίως το 2006 έγιναν στον τομέα των πρωτογενών υλικών με την απόκτηση της Καναδικής Falconbridge από την Ελβετική Xstrata (17 δις δολάρια) και την εξαγορά της Καναδικής Inco από την Βραζιλιάνικη CVRD (17 δις δολάρια).

Η πτώση στον τομέα της βιομηχανίας επηρέασε όλους τους επιμέρους κλάδους της που ήταν κατά παράδοση ισχυροί: Χημικά προϊόντα, αυτοκινητοβιομηχανία και βιομηχανία οχημάτων, βιομηχανία τροφίμων και αναψυκτικών, καπνοβιομηχανία, ηλεκτρολογικά και ηλεκτρονικά προϊόντα. Με εξαίρεση στα χημικά προϊόντα, την αυτοκινητοβιομηχανία και την βιομηχανία οχημάτων των αναπτυγμένων χωρών, όλοι οι άλλοι κλάδοι της βιομηχανίας παρουσίασαν πτώση τόσο στις αναπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Στον χώρο των υπηρεσιών τα συνολικά στοιχεία του 1990 και 2005 καθώς και τα στοιχεία των εξαγορών και συγχωνεύσεων για την περίοδο 1987-2006 καταγράφουν την αυξητική τάση στους επιμέρους τομείς της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου, στις μεταφορές και την αποθήκευση προϊόντων καθώς και στις επικοινωνίες. Ο τομέας των κατασκευών σημειώνει κάμψη αλλά αντικαθίσταται από τον τομέα των υπηρεσιών υποδομών. Τέλος ο κλάδος των οικονομικών υπηρεσιών σημειώνει ελαφρά κάμψη για την χρονική περίοδο 1990-2005 και αυτό καταγράφεται και στα ποσοστά των εξαγορών και συγχωνεύσεων επιχειρήσεων παροχής οικονομικών υπηρεσιών.

Όσον αφορά στους κλάδους της αγοράς που πραγματοποιήθηκαν οι μεγαλύτερες σε αξία συγχωνεύσεις και εξαγορές, αυτές επικεντρώθηκαν στον τομέα των καταναλωτικών αγαθών, των υπηρεσιών, της παροχής ενέργειας και των πρωτογενών υλικών. Αντίθετα με την τάση στο τέλος της δεκαετίας του 90 και τις αρχές του 2000, το 2006 σημειώθηκαν λιγότερες εξαγορές και συγχωνεύσεις στους τομείς των τηλεπικοινωνιών και στις τεχνολογικές υπηρεσίες. Όλες οι τάσεις που

αναφέρθηκαν σχετικά με τους τομείς δραστηριότητας των επιχειρήσεων, υποκρύπτουν αλλαγές στις γεωγραφικές τάσεις σε επίπεδο χωρών, περιοχών και συμμετοχή σε οικονομικούς οργανισμούς.

Ένα επίσης καινούριο χαρακτηριστικό της αυξητικής τάσης που επικρατεί στον χώρο των επενδύσεων είναι η χρηματοδότησή τους. Ενώ στο παρελθόν η ανταλλαγή μετοχών (exchange of shares) ήταν συνηθισμένη, τώρα παρατηρείται η χρήση κεφαλαίων που προέρχονται από τα κέρδη των επιχειρήσεων ή από δανεισμό. Χαρακτηριστικό είναι επίσης ότι επηρεάστηκε και ο τρόπος που οι επιχειρήσεις πραγματοποιούν Ξ.Α.Ε. Παράδειγμα οι χώρες του Περσικού κόλπου που στο παρελθόν προτιμούσαν τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου σε ξένες επιχειρήσεις, ενώ τώρα πια έχουν στραφεί στην ολική εξαγορά των επιχειρήσεων αυτών.

2.4. Ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια

Σημαντικό ρόλο στην παγκόσμια αγορά διαδραματίζουν και τα ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια (private equity funds). Η αξία των συμφωνιών που επιτυγχάνουν αυτοί οι οργανισμοί είναι αυξητική από τις αρχές τις δεκαετίας του 90. Παρ' όλα αυτά το ποσοστό που καταλαμβάνουν από την συνολική αξία των εξαγορών και συγχωνεύσεων παγκοσμίως είναι σταθερό τα τελευταία 5 χρόνια. Χαρακτηριστικά θα αναφερθεί ότι το έτος 2006 τα ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια κατάφεραν να συγκεντρώσουν 432 δις δολάρια για την πραγματοποίηση Ξ.Α.Ε. με κύριους πρωταγωνιστές το Blackstone Group (Η.Π.Α., 10,1 δις δολάρια), το Permira (Η.Π.Α., 14 δις δολάρια) και το Texas Pacific Group (Η.Π.Α., 15 δις δολάρια). Τα ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια κατάφεραν να αντλήσουν τα κεφάλαιά τους από τα μεγαλύτερα χρηματιστήρια του κόσμου τα τελευταία 3 χρόνια, καθώς και από επενδύσεις που πραγματοποίησαν σε άλλα ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια. Είναι αξιοσημείωτο ότι το 38% των περιουσιακών στοιχείων των ιδιωτικών επενδυτικών κεφαλαίων προήλθε από επενδύσεις σε άλλα ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια. Οι Η.Π.Α. και η Μεγάλη Βρετανία έχουν τα πρωτεία όσον αφορά στα ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια, αλλά και οι αντίστοιχοι οργανισμοί από την Ευρώπη και την Ασία (κυρίως την Μέση Ανατολή) κερδίζουν συνεχώς έδαφος.

Παρ' όλη την αυξητική τάση στις αξίες συμφωνιών που καταγράφουν τα ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια τα τελευταία χρόνια, υπάρχουν και παράγοντες που θέτουν σε αμφισβήτηση την μελλοντική παρουσία αυτών των οργανισμών στον χώρο

των επενδύσεων. Πρώτον, οι τιμές που πληρώνουν τα ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια για την πραγματοποίηση επενδύσεων είναι συγκριτικά υψηλότερες τα τελευταία χρόνια. Αυτό συμβαίνει λόγω των προτιμήσεων των ιδιωτικών επενδυτικών κεφαλαίων σε επιχειρήσεις αναγνωρισμένης αξίας και όχι σε επιχειρήσεις υψηλού κινδύνου. Επίσης ο ανταγωνισμός μεταξύ των ιδιωτικών επενδυτικών κεφαλαίων είναι υψηλότερος. Δεύτερον, οι επιχειρήσεις αναγνωρισμένης αξίας που μπαίνουν στο στόχαστρο αυτών των οργανισμών είναι λιγότερες παγκοσμίως και έτσι ο συναγωνισμός είναι ακόμα μεγαλύτερος. Επίσης η αύξηση των επιτοκίων δανεισμού αλλά και η επανεξέταση από πολλές χώρες των επενδυτικών κινήτρων που προσφέρουν σε εταιρείες επενδύσεων είναι και αυτοί παράγοντες που αποτρέπουν τις Ξ.Α.Ε. από τα ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια.

Ανακεφαλαίωση

Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάστηκαν οι τάσεις που επικράτησαν τα τελευταία χρόνια στην παγκόσμια αγορά όσον αφορά στην στρατηγική, την γεωγραφική κατανομή, την κατανομή ανά κλάδο αλλά και των νέων προοπτικών που διαφαίνονται για την πραγματοποίηση Ξ.Α.Ε. Τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν ανατρέχουν από δύο δεκαετίες στο παρελθόν έως και τα τελευταία χρόνια. Στο επόμενο κεφάλαιο γίνεται μια παρουσίαση των κυριοτέρων χωρών της Μέσης Ανατολής χωρισμένες σε δύο κατηγορίες: τις χώρες του Περσικού Κόλπου και τις λοιπές χώρες της Μέσης Ανατολής. Η επιλογή των χωρών έγινε με γνώμονα τις υπάρχουσες διεθνείς συναλλαγές με την Ελλάδα αλλά και την δυναμική που καταγράφουν στην πραγματοποίηση Ξ.Α.Ε. στην παγκόσμια αγορά.

Κεφάλαιο 3. Παρουσίαση Χωρών της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής

Για το 2007 η περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής (MENA - Middle East and North Africa) σημείωσε μέση ανάπτυξη στο πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της τάξης του 5,7%. Το 2007 ήταν η πέμπτη συνεχόμενη χρονιά για την περιοχή που ο μέσος ρυθμός αύξησης των οικονομιών των χωρών της MENA ήταν υψηλότερος από 5% ξεπερνώντας αντίστοιχα καλές οικονομικές επιδόσεις του 1990 και στις αρχές του 2000. Ο υψηλός μέσος ρυθμός ανάπτυξης είναι αποτέλεσμα παραγόντων που επηρέασαν την παγκόσμια οικονομία και συνοψίζονται σε τρεις συνιστώσες: την αυξητική τάση στις τιμές των υδρογονανθράκων, την αναταραχή της παγκόσμιας αγοράς που προκάλεσε η κρίση των ενυπόθηκων δανείων υψηλού κινδύνου στις Η.Π.Α. και τέλος η αυξητική τάση στις τιμές των τροφίμων. Αυτοί οι παράγοντες επηρέασαν διαφορετικά τις οικονομίες των χωρών της MENA μεμονωμένα, αλλά κατά μέσο όρο η περιοχή σημείωσε ανάπτυξη, κάτι που αναμένεται να συνεχιστεί και για τα επόμενα τρία χρόνια (World Bank, 2008). Οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί, κατηγοριοποιούν τις χώρες της MENA είτε γεωγραφικά, σε χώρες της Μέσης Ανατολής και σε χώρες της βόρειας Αφρικής (UNCTAD, 2008), ή με οικονομικούς όρους σε χώρες φτωχές σε πλουτοπαραγωγικές πηγές αλλά με άφθονο εργατικό δυναμικό (RPLA Resource – Poor, Labor – Abundant), σε χώρες πλούσιες σε πλουτοπαραγωγικές πηγές και άφθονο εργατικό δυναμικό (RRLA Resource – Rich, Labor – Abundant) και τέλος σε χώρες πλούσιες σε πλουτοπαραγωγικές πηγές αλλά με εισαγωγή εργατικού δυναμικού (RRLI Resource – Rich, Labor – Importing) (World Bank, 2008). Η παρουσίαση των χωρών της MENA σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει με γεωγραφικούς όρους σε χώρες του Περσικού κόλπου και στις λοιπές χώρες της Μέσης Ανατολής και Β. Αφρικής. Στο γράφημα 3.1 δίνεται ο χάρτης της περιοχής που μελετάται.

3.1. Αραβικές Χώρες του Περσικού Κόλπου

Οι χώρες που επιλέχθηκαν να παρουσιασθούν από την περιοχή του Περσικού κόλπου είναι τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, η Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ και το Ιράκ. Οι λόγοι που επιλέχθηκαν οι παραπάνω χώρες είναι οικονομικοί και έχουν να κάνουν

αφενός με τους στενούς εμπορικούς δεσμούς που έχουν παραδοσιακά με την Ελλάδα και αφετέρου στο ότι οι τρεις πρώτες ανήκουν στην κατηγορία RRLI ενώ το Ιράκ ανήκει στην κατηγορία RRLA. Στόχος είναι να παρουσιασθούν χώρες που έχουν εμπορικούς δεσμούς με την Ευρώπη και την Ελλάδα αλλά και αντιπροσωπεύουν κάθε μια από τις οικονομικές κατηγορίες της περιοχής.

Γράφημα 3.1 Η γεωγραφική περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής.

3.1.1. Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα

Τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (Η.Α.Ε.) δημιουργήθηκαν το 1971 από την σύνθεση επτά επιμέρους εμιράτων στην περιοχή του περσικού κόλπου (έξι εμιράτα, Abu Dhabi, Ajman, Dubai, Ra's al Khaymah, Sharjah, και το Umm al Qaywayn) και στην περιοχή του κόλπου του Ομάν (εμιράτο Al Fujayrah) (The Times, 2004). Πάνω από το 80% του πληθυσμού ζει σε τρία εμιράτα (Abu Dhabi, Dubai, Sharjah) ενώ το σύνολο του πληθυσμού ανέρχεται στα 5,2 εκατομμύρια κατοίκους (World Bank, 2008). Από αυτούς τα 2,7 εκατ. αποτελούν το εργατικό δυναμικό της χώρας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Αμερικανικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (CIA - World Fact Book, 2007), τα Εμιράτα διαθέτουν ανοιχτή οικονομία με υψηλό κατά κεφαλή εισόδημα και αξιόλογο ετήσιο εμπορικό πλεόνασμα. Το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο θεωρούνται βασική πηγή πλούτου στα Εμιράτα, αφού αποτελούν το 30% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ). Έτσι, τα έσοδα του κράτους επηρεάζονται από τις διακυμάνσεις των τιμών στις παγκόσμιες αγορές. Από την στιγμή της ανακάλυψης του πετρελαίου, εδώ και 30 χρόνια περίπου, τα Εμιράτα κατάφεραν να πραγματοποιήσουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης με επακόλουθο το υψηλό βιοτικό επίπεδο. Οι διεθνείς παρατηρητές προβλέπουν ότι σύμφωνα με την σημερινή παραγωγή, τα αποθέματα πετρελαίου και αερίου θα διαρκέσουν για περισσότερα από 100 χρόνια. Παρατηρείται επίσης, ότι η κυβέρνηση προέβη σε αύξηση των εξόδων με σκοπό την δημιουργία θέσεων εργασίας και την ανάπτυξη των υποδομών. Επίσης, συνεχίζεται η προσπάθεια των ιδιωτικοποιήσεων. Τον Απρίλιο του 2004 τα Εμιράτα υπέγραψαν ένα πλαίσιο εμπορικής και επενδυτικής συμφωνίας με τις Η.Π.Α. και τον Νοέμβριο του ίδιου χρόνου συμφώνησαν για την έναρξη διαπραγματεύσεων με την ίδια χώρα για την διαμόρφωση συμφωνίας ελεύθερου εμπορίου (ΥΠΠΞ – Η.Α.Ε., 2006). Το ονομαστικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ανήλθε στα 136,3 δις δολάρια περίπου για το 2006 και αναμένεται να πλησιάσει τα 159,7 δις δολάρια για το 2007, ενώ ο ρυθμός της πραγματικής ανάπτυξης έφτασε στο 9,4% το 2006 και το κατά κεφαλή εισόδημα στα 49.700 δολάρια το 2006 (World Bank, 2008). Το ίδιο έτος το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν περιλάμβανε τους εξής τομείς: Γεωργία 2,3%, Βιομηχανία 61,9%, Υπηρεσίες 35,8%.

Τα έσοδα του προϋπολογισμού για το 2007 αντιστοιχούσαν στο 48,5% του ΑΕΠ (συμπεριλαμβανομένων και των επιχορηγήσεων) έναντι 21,5% του ΑΕΠ για τα έξοδα. Εξ' αυτών τα καθαρά έσοδα για την χώρα έφτασαν τα 43,1 δις δολάρια για το

2007. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών για το 2007 εκτιμήθηκε στα 41,7 δις δολάρια και το σύνολο των εξαγωγών στο 99% του ΑΕΠ για την ίδια χρονιά (World Bank, 2008).

Τα σημαντικότερα εξαγόμενα προϊόντα είναι το αργό πετρέλαιο, το φυσικό αέριο, τα αποξηραμένα ψάρια και οι χουρμάδες. Οι χώρες που διεξήγαν εισαγωγές από τα Εμιράτα το 2006 ήταν: Ιαπωνία 25%, Νότια Κορέα 10%, Ταϊλάνδη 6%, Ινδία 5%. Το σύνολο των εισαγωγών της χώρας για το 2007 ανήλθε στο 83% του ΑΕΠ. Τα κυριότερα εισαγόμενα προϊόντα ήταν: ο εξοπλισμός, τα μέσα μεταφοράς, τα χημικά προϊόντα και τα τρόφιμα, ενώ οι κυριότερες χώρες οι οποίες εξήγαν στα Εμιράτα, το 2006, ήταν: Κίνα 10%, Ινδία 9%, Ιαπωνία 5%, Γερμανία 6%, Γαλλία 5%, Μ. Βρετανία 10%, Ηνωμένες Πολιτείες 10% και Σιγκαπούρη 4%. Όσον αφορά στα αποθέματα χρυσού και ξένου νομίσματος ανήλθαν στα 48,5 δις δολάρια περίπου το 2007 και το εξωτερικό χρέος το 2006 στα 39,1 δις δολάρια (World Bank, 2008).

3.1.1.1. Διμερείς εμπορικές συναλλαγές Ελλάδας - Η.Α.Ε.

Το υφιστάμενο διμερές θεσμικό πλαίσιο συνεργασίας της Ελλάδας με τα Η.Α.Ε. περιλαμβάνει την συμφωνία οικονομικής, μορφωτικής και τεχνικής συνεργασίας που υπεγράφη το 1976, την αεροπορική συμφωνία (1991) και το πρωτόκολλο συνεργασίας μεταξύ του Συνδέσμου Ελλήνων Βιομηχάνων (ΣΕΒ) και του εμπορικού και βιομηχανικού επιμελητηρίου του Abu Dhabi (2006).

Το εμπορικό ισοζύγιο είναι σταθερά πλεονασματικό υπέρ της Ελλάδος και το 2005 σημείωσε σημαντική άνοδο της τάξης του 156% όπως φαίνεται στον πίνακα 3.1. Την περίοδο Ιανουαρίου – Νοεμβρίου 2006 η αξία των εξαγωγών της Ελλάδας ανήλθε στα 167,3 εκατ. δολάρια, ενώ την αντίστοιχη περίοδο του 2005 η αξία τους ανήλθε στα 193,5 εκατ. δολάρια.

Τα κυριότερα εξαχθέντα προϊόντα της Ελλάδας το 2006 είναι τα ενδύματα από γουνόδερμα (48,2%) που συνήθως καταλήγουν σε τρίτες χώρες (π.χ. Ρωσία), το ούισκι (17,6%), οι συσκευές κινητών τηλεφώνων (3,5%), τα καλλυντικά (2,95%), τα καλώδια (2,6%) και τα μάρμαρα (1,9%). Οι εισαγωγές της Ελλάδας από τα Η.Α.Ε. το 2006 αφορούσαν τα κράματα αργιλίου (24,8%), τις γούνες (24,1%), τα πλακάκια (18,4%), τα ενδύματα, τα εξαρτήματα και άλλα είδη από γουνόδερμα (3,6%) και τις συσκευές κινητής τηλεφωνίας (1,98%). Τα Η.Α.Ε. αποτελούν την ένατη κατά σειρά αγορά του εξωτερικού για τα Ελληνικά προϊόντα, ενώ η θέση της Ελλάδας ως

εμπορικού εταίρου των Η.Α.Ε. περιορίζεται στην εξηκοστή πρώτη θέση (ΥΠΕΞ – Η.Α.Ε., 2006).

Πίνακας 3.1 Διμερές εμπόριο Ελλάδος – Η.Α.Ε. την περίοδο 2001-2006

	2001	2002	2003	2004	2005	2006*
Ελληνικές Εξαγωγές (X)	84.202	74.990,0	102.740	129.609	261.448,0	167.331
Ελληνικές Εισαγωγές (M)	16.161	8.724,0	37.381	43.680	41.192,0	48.417
Εμπορικό Ισοζύγιο (X-M)	68.041	66.266,0	65.359	85.929	220.256,0	118.914
Όγκος Εμπορίου (X+M)	100.363	83.714	140.121	173.289	302.640	215.748
Λόγος (X/ X+M)	83,90%	89,58%	73,32%	74,79%	86,39%	77,56%

Πηγή: ΕΣΥΕ (*) Ιανουάριος - Σεπτέμβριος Ποσά σε χιλ.δολ. Η.Π.Α.

3.1.2. Σαουδική Αραβία

Σύμφωνα με τους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς, η οικονομία του βασιλείου της Σαουδικής Αραβίας θεωρείται από τις οικονομίες που βασίζονται στο πετρέλαιο, παράλληλα με αυστηρό κρατικό έλεγχο στις περισσότερες οικονομικές δραστηριότητες. Η Σαουδική Αραβία διαθέτει το 25% του παγκόσμιου αποθέματος πετρελαίου και βρίσκεται στις πρώτες εξαγωγικές χώρες πετρελαίου σε παγκόσμιο επίπεδο. Επίσης, διαδραματίζει ενεργό ρόλο στον οργανισμό ΟΡΕΚ. Ο πετρελαϊκός τομέας συμμετέχει με ποσοστό 75% στα γενικά έσοδα του κράτους και με 45% στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, ενώ ο ιδιωτικός τομέας συμμετέχει με ποσοστό 40% στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν. Είναι αξιοσημείωτο ότι 4.000.000 ξένοι εργάτες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην χώρα, κυρίως στον πετρελαϊκό τομέα και στον τουρισμό (World Bank, 2008).

Η κυβέρνηση της Σαουδικής Αραβίας είχε ανακοινώσει το 1999 τα σχέδιά της για την ιδιωτικοποίηση των εταιριών ηλεκτρικού ρεύματος, ακριβώς μετά την ιδιωτικοποίηση των εταιρειών τηλεπικοινωνιών. Η χώρα προτιμά την παράλληλη ανάπτυξη σε άλλους κλάδους του ιδιωτικού τομέα για να ελαχιστοποιηθεί η εξάρτηση του εργατικού δυναμικού της από τις εταιρείες πετρελαίου. Παρατηρείται, επίσης, ότι η προτεραιότητα των κρατικών δαπανών επικεντρώνεται βραχυπρόθεσμα στην ενίσχυση και χρηματοδότηση της παιδείας, των υδάτινων πόρων και του συστήματος αποχέτευσης (ΥΠΕΞ – Σαουδική Αραβία, 2006).

Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν υπολογίστηκε στα 374 δις δολάρια (σε σύγκριση με την αγοραστική δύναμη) για το 2007, ενώ ο ετήσιος ρυθμός αύξησης ήταν 4,1% για το 2007. Σε ότι αφορά το κατά κεφαλή εισόδημα, ανήλθε στα 13.800 δολάρια για το 2006. Στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν συμμετείχαν διάφοροι οικονομικοί τομείς με τα εξής ποσοστά για το 2006: γεωργία 3,3%, βιομηχανία 61,3% και υπηρεσίες 35,4%. Το εργατικό δυναμικό αριθμούσε 8 εκατ. εργάτες για το 2007 ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι το 47% αυτού είναι αλλοδαποί. Ο πληθωρισμός ανήλθε στο 3% το 2007. Τα έσοδα του δημόσιου προϋπολογισμού ανήλθαν στο 53,3% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος του 2007 και τα έξοδα στο 30,8% του ΑΕΠ (περιλαμβανομένων των κεφαλαιουχικών δαπανών). Το ποσοστό του δημόσιου χρέους στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ανήλθε στο 44,2% το 2005 ενώ για την ίδια χρονιά το εξωτερικό χρέος ανήλθε στα 36,78 δις δολάρια (World Bank, 2008).

Η Σαουδική Αραβία παράγει σειρά αγροτικών και βιομηχανικών προϊόντων. Τα βασικά αγροτικά προϊόντα είναι: σιτάρι, κριθάρι, ντομάτα, πεπόνι, χουρμάδες, εσπεριδοειδή, κρέατα, πουλερικά, αυγά και γάλα, ενώ οι βασικές βιομηχανίες είναι: παραγωγή αργού πετρελαίου, διύλιση πετρελαίου, πετροχημικά, αμμωνία, βιομηχανικά αέρια, υδροξείδιο του νατρίου, τσιμέντο, υλικά οικοδομής, λιπάσματα, πλαστικά και επισκευή εμπορικών πλοίων και εμπορικών αεροσκαφών.

Η παραγωγή πετρελαίου το 2003 ήταν 9 εκατ. βαρέλια ημερησίως και η εσωτερική κατανάλωση 1,55 εκατ. βαρέλια. Από το 2004 λόγω συμφωνιών του OPEC η παραγωγή πετρελαίου μειώνεται σταδιακά και στην Σαουδική Αραβία το 2005 παρήχθησαν 4,1 εκατ. βαρέλια ημερησίως. Για το 2006 και 2007 υπήρξε περαιτέρω μείωση της παραγωγής της τάξης του 1% και 4,9% αντίστοιχα (UNCTAD 2007). Πάντως το 2005 η κρατική επιχείρηση παραγωγής πετρελαίου Aramco βρισκόταν στην κορυφή της λίστας των επιχειρήσεων εξόρυξης πετρελαίου με βάση την ημερήσια παραγωγή. Οι συνολικές εξαγωγές πετρελαίου το 2007 άγγιξαν τα 230 δις δολάρια. Επίσης εκτιμάται ότι τα αποθέματα πετρελαίου ανήλθαν στα 264,2 δις βαρέλια το 2007. Σε ότι αφορά το φυσικό αέριο, η συνολική παραγωγή έφτασε τα 74,4 δις κυβικά μέτρα το 2007, ενώ η εσωτερική κατανάλωση ήταν 56,4 δις κυβικά μέτρα το 2006. Τα αποθέματα φυσικού αερίου της Σαουδικής Αραβίας υπολογίζονται στα 7,305 τρις κυβικά μέτρα το 2007 (OPEC 2008).

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ανήλθε στα 92 δις δολάρια το 2007. Οι συνολικές εξαγωγές το 2007 έφτασαν το 65,4% του ΑΕΠ. Τα κυριότερα εξαγόμενα προϊόντα ήταν το πετρέλαιο και τα προϊόντα αυτού, τα οποία αποτελούν το 90% του

συνόλου των εξαγωγών. Οι κυριότερες εισαγωγικές χώρες το 2005 ήταν: Ηνωμένες Πολιτείες 13%, Γερμανία 9,5%, Ιαπωνία 7,9%, Κίνα 7,3% και Γαλλία 4,7%. Παράλληλα οι εισαγωγές της χώρας το 2004 έφτασαν τα 36,21 δις δολάρια περίπου. Τα βασικά εισαγόμενα προϊόντα περιλάμβαναν: εξοπλισμό και μηχανήματα, τρόφιμα, χημικά, αυτοκίνητα και ενδύματα, ενώ οι κυριότερες εξαγωγικές χώρες το 2005 ήταν: Ηνωμένες Πολιτείες 14,6%, Ιαπωνία 16,1%, Β. Κορέα 9,1% και Ταϊβάν 4,2%. Τα αποθέματα χρυσού και ξένου νομίσματος ανήλθαν στα 34 δις δολάρια το 2007 (World Bank, 2008).

Η Σαουδική Αραβία, το Μπαχρέιν, το Κουβέιτ, το Κατάρ, τα Η.Α.Ε. και το Ομάν αποτελούν τα μέλη του Συμβουλίου Συνεργασίας των κρατών του Κόλπου (ΣΣΚ) που ελέγχει το 50% των αποθεμάτων πετρελαίου παγκοσμίως. Από το 2003 τέθηκε σε ισχύ από τις εν λόγω χώρες Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης, η οποία προβλέπει ενιαία δασμολογική και φορολογική νομοθεσία καθώς και ενιαίες νομοθετικές ρυθμίσεις στα θέματα της εγχώριας παραγωγής. Η Σαουδική Αραβία συνέστησε το 149^ο μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) τον Δεκέμβριο του 2005 (ΥΠΕΞ – Σαουδική Αραβία, 2006).

3.1.2.1. Διμερείς εμπορικές συναλλαγές Ελλάδος – Σ. Αραβίας

Το εμπορικό ισοζύγιο μεταξύ των δύο χωρών είναι έντονα αρνητικό για την Ελλάδα δεδομένου ότι ο κύριος όγκος συναλλαγών αφορά πετρέλαιο και προϊόντα του από την Σαουδική Αραβία. Η αυξανόμενη τιμή του πετρελαίου τα τελευταία χρόνια καθώς και οι αυξημένες ενεργειακές ανάγκες της Ελλάδας έχουν σαν αποτέλεσμα την μείωση του λόγου του εμπορικού ισοζυγίου των δύο χωρών, όπως φαίνεται στον πίνακα 3.2.

Τα κυριότερα εξαχθέντα προϊόντα μας, το 2006, είναι: σπέρματα και ελαιώδεις καρποί (9,81%), μετρητές αερίων, υγρών ή ηλεκτρισμού (7,79%), λαχανικά, νωπά ή διατηρημένα με απλή ψύξη (7,49%), λεπτά φύλλα και ταινίες από αλουμίνιο (7,02%), σύρματα, καλώδια και άλλοι αγωγοί με ηλεκτρική μόνωση (4,34%).

Άλλα προϊόντα που εξάγει η Ελλάδα είναι: μη σιδηρούχα μέταλλα (κυρίως λεπτά φύλλα αλουμινίου τύπου αλουμινόχαρτου), τρόφιμα (κυρίως ελιές), όργανα και μετρητές ηλεκτρισμού, μάρμαρα, πλαστικά, ηλεκτρικές μηχανές / συσκευές και εξαρτήματα (ηλεκτρολογικό υλικό), βαμβακόσπορο, καλλυντικά και ενδύματα.

Οι εισαγωγές μας από την Σ. Αραβία, το 2006, αφορούν: ακατέργαστο πετρέλαιο (89,26%), λάδια από πετρέλαιο ή από ασφαλούχα ορυκτά (6,96%), αιθέρες-

αλκοόλες- φαινόλες (1,45%), αλκοόλες άκυκλες (0,74%) και πολυμερή του προπυλενίου ή άλλων ολεφινών (0,61%) (ΕΣΥΕ, 2007).

Πίνακας 3.2 Διμερές εμπόριο Ελλάδος – Σαουδικής Αραβίας την περίοδο 2001-2006.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ελληνικές Εξαγωγές (X)	66,07	85,28	60,65	64,88	75,65	66,93
Ελληνικές Εισαγωγές (M)	1.086,01	876,81	1.227,70	1.594,70	2.237,62	2.425,49
Εμπορικό Ισοζύγιο (X- M)	-1.019,94	-791,53	-1.167,05	-1.529,82	-2.161,97	-2.358,56
Όγκος Εμπορ. (X+M)	1.152,08	962,09	1.288,35	1.659,58	2.313,26	2.492,42
Λόγος (X / X+M)	5,73%	8,86%	4,71%	3,91%	3,27%	2,69%

Πηγή: ΕΣΥΕ Ποσά σε εκατ. δολ. Η.Π.Α.

3.1.3. Κουβέιτ

Το Κουβέιτ είναι μια πλούσια χώρα με ανοιχτή οικονομία και πραγματικά αποθέματα πετρελαίου τα οποία υπολογίζονται σε 96 δις βαρέλια, δηλαδή 10% των παγκοσμίων αποθεμάτων. Ο τομέας του πετρελαίου αντιπροσωπεύει το 50% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, το 95% των εσόδων από τις εξαγωγές και το 80% των εσόδων του κράτους. Οι κλιματολογικές συνθήκες δεν επιτρέπουν την ανάπτυξη της γεωργίας, επομένως η χώρα εξαρτάται από τις εισαγωγές τροφίμων, εκτός ιχθυοαποθεμάτων στα οποία είναι αυτόνη. Επίσης, το 75% του πόσιμου νερού εισάγεται ή προέρχεται από απόσταξη. Συνεχίζονται δε οι συζητήσεις με τις ξένες πετρελαϊκές εταιρίες για την ανάπτυξη των πετρελαϊκών πηγών στο βόρειο μέρος της χώρας (CIA WFB – Kuwait, 2008).

Ο πληθυσμός του Κουβέιτ υπολογίζεται σε 2,6 εκατ. κατοίκους εκ των οποίων το 1,3 εκατ. αποτελεί το ενεργό εργατικό δυναμικό της χώρας (World Bank, 2007). Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (Purchase Power Parity - PPP), ανήλθε στα 111,4 δις

δολάρια, το 2007, και ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης στο 4,6%. Ο πληθωρισμός υπολογίστηκε στο 4,9% για το 2007. Το κατά κεφαλή εισόδημα έφτασε τα 21.300 δολάρια το 2004. Οι τομείς και τα ποσοστά του ακαθάριστου προϊόντος, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του 2004, ήταν: γεωργία 0,4%, βιομηχανία 60,5% και υπηρεσίες 39,1%. Ο πληθωρισμός ανήλθε στο 2,3% το 2007 (PPP)(UNCTAD WIR, 2008).

Σε ότι αφορά τα έσοδα του προϋπολογισμού για το 2007 υπολογίστηκαν στο 64,9% του ΑΕΠ και τα έξοδα στο 29,1% του ΑΕΠ (περιλαμβανομένων των κεφαλαιουχικών δαπανών), ενώ το εξωτερικό χρέος ανήλθε στο 29,6% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, το 2004 (ΥΠΕΞ – Κουβέιτ, 2006).

Το Κουβέιτ δεν διαθέτει εμφανή γεωργική παραγωγή με εξαίρεση τα ιχθυοαποθέματα, ενώ η βιομηχανική παραγωγή περιλαμβάνει αρκετές δραστηριότητες, όπως το πετρέλαιο, τις πετροχημικές βιομηχανίες, το τσιμέντο, την επισκευή και κατασκευή πλοίων, την αφαλάτωση, την βιομηχανία τροφίμων και τα οικοδομικά υλικά. Το 2007, η παραγωγή πετρελαίου έφτασε τα 2.574 εκατ. βαρέλια ημερησίως, ενώ το 2006 η κατανάλωση ήταν 340 εκατ. βαρέλια ημερησίως. Οι συνολικές εξαγωγές πετρελαίου για το 2007 ήταν 62,8 δισ. δολάρια, ενώ τα αποθέματα ανήλθαν στα 96,5 εκατ. βαρέλια το 2004. Επίσης το Κουβέιτ παράγει φυσικό αέριο το οποίο το 2005 ανήλθε στα 8,7 δις κυβικά μέτρα, ενώ τα αποθέματα ανήλθαν το 2007 στα 1,548 τρις κυβικά μέτρα (OPEC, 2008). Το 2007 το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών έφτασε τα 52,2 δις δολάρια (UNCTAD WIR, 2008).

Το 2007 οι εξαγωγές του Κουβέιτ άγγιξαν το 63% του ΑΕΠ, με κυριότερα προϊόντα το πετρέλαιο και τα διυλισμένα προϊόντα του και λιπάσματα. Στην λίστα των χωρών που κάνουν εισαγωγές από το Κουβέιτ κυριαρχούν οι Ιαπωνία 20%, Νότια Κορέα 13,7%, Ηνωμένες Πολιτείες 12,4%, Σιγκαπούρη 11,3% και Ταϊβάν 9,9%. Οι εισαγωγές έφτασαν το 23,5% του ΑΕΠ το 2007. Τα πιο σημαντικά εισαγόμενα προϊόντα το 2007 ήταν τρόφιμα, οικοδομικά υλικά, εξοπλισμός, μέσα μεταφοράς και ενδύματα. Οι κυριότερες χώρες που εξήγαγαν στο Κουβέιτ το 2004 ήταν οι Ηνωμένες Πολιτείες 12,9%, Γερμανία 11,9%, Ιαπωνία 7,9%, Μ. Βρετανία 5,5%, Σαουδική Αραβία 5,5%, Ιταλία 5%, Γαλλία 4,5% και η Κίνα 4,1%.

Τα αποθέματα του Κουβέιτ σε χρυσό και ξένα νομίσματα ανήλθαν στα 16,7 δις δολάρια το 2007 και το συνολικό εξωτερικό χρέος έφτασε τα 15,02 δις δολάρια το 2004. Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι το οικονομικό έτος στο Κουβέιτ ξεκινά την 1^η Απριλίου του κάθε χρόνου και λήγει στις 31 Μαρτίου του επόμενου έτους.

3.1.3.1. Διμερείς εμπορικές συναλλαγές Ελλάδας – Κουβέιτ

Το εμπορικό ισοζύγιο μεταξύ των δύο χωρών είναι θετικό για την Ελλάδα, με εξαίρεση το 2004 και το 2006 που η Ελλάδα εισήγαγε πετρέλαιο από το Κουβέιτ. Ο λόγος του εμπορικού ισοζυγίου των δύο χωρών, όπως φαίνεται και στον πίνακα 3.3, αυξάνεται με εξαίρεση το 2004 και το 2006. Μεταξύ των δύο χωρών έχουν υπογραφεί διακρατικές συμφωνίες μεταξύ των οποίων και η Συμφωνία-Πλαίσιο Οικονομικής και Τεχνικής Συνεργασίας (1977), η Συμφωνία Μορφωτικής και Επιστημονικής Συνεργασίας (1978), η Συμφωνία Διεθνούς Μεταφοράς Επιβατών και Εμπορευμάτων (1982) και τέλος η Συμφωνία Αποφυγής Διπλής Φορολογίας Εισοδήματος και Κεφαλαίου (2003).

Πίνακας 3.3 Διμερές εμπόριο Ελλάδας – Κουβέιτ για την περίοδο 2001-2007.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ελληνικές Εξαγωγές (X)	9,10	8,22	13,04	13,80	15,78	18,68	15,49
Ελληνικές Εισαγωγές (M)	3,59	3,70	8,31	17,25	3,53	42,37	1,68
Εμπορικό Ισοζύγιο (X-M)	5,51	4,51	4,74	-3,44	12,25	-23,69	13,81
Όγκος Εμπορ. (X+M)	12,69	11,92	21,35	31,05	19,31	61,05	17,17
Λόγος (X / X+M)	71,70%	68,93%	61,09%	44,46%	81,73%	30,60%	90,22%

Πηγή: ΕΣΥΕ Ποσά σε εκατ.δολ. Η.Π.Α.

Τα κυριότερα εξαγόμενα ελληνικά προϊόντα για το 2007 ήταν σύρματα, καλώδια και άλλοι αγωγοί με ηλεκτρική μόνωση, λαχανικά παρασκευασμένα ή διατηρημένα, μηχανές και συσκευές τεχνητού κλίματος, προσαρτήματα, σιδηρικά και άλλα παρόμοια είδη, λάδια από πετρέλαιο ή από ασφαλτούχα ορυκτά. Οι κυριότερες αντίστοιχες ελληνικές εισαγωγές για το 2007 ήταν πολυμερή του αιθυλενίου σε αρχικές μορφές, απορρίμματα και θραύσματα χαλκού, ηλεκτρικοί συσσωρευτές, τυπωμένες εφημερίδες και περιοδικές εκδόσεις, είδη ρουχισμού (ΥΠΕΞ – Κουβέιτ, 2006).

3.1.4. Ιράκ

Ο πετρελαϊκός τομέας κυριαρχεί και στην Ιρακινή οικονομία και αποτελούσε ανέκαθεν το 95% των εσόδων ξένου νομίσματος, αφού το Ιράκ κατέχει την δεύτερη θέση παγκοσμίως σε αποθέματα πετρελαίου. Τα οικονομικά προβλήματα εμφανίστηκαν στην δεκαετία του 1980 λόγω των τεράστιων εξόδων του Πέρσο-Ιρακινού πολέμου, ο οποίος προκάλεσε μεγάλες καταστροφές στις Ιρακινές πετρελαϊκές εγκαταστάσεις, πράγμα που ανάγκασε την Ιρακινή κυβέρνηση να προσφύγει σε μέτρα λιτότητας και να εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από τον εξωτερικό δανεισμό. Οι ζημιές του Ιράκ λόγω του πολέμου ανήλθαν στα 100 δις δολάρια. Μετά το τέλος του πολέμου, το 1988, το Ιράκ κατάφερε να αυξήσει τις εξαγωγές πετρελαίου, παράλληλα με την κατασκευή καινούργιας πετρελαϊκής γραμμής και επιδιόρθωση των ζημιών. Τον Αύγουστο του 1990, δημιουργήθηκαν καινούρια προβλήματα για το Ιράκ λόγω της εισβολής και της κατοχής του Κουβέιτ, που είχε σαν αποτέλεσμα να του επιβληθούν διεθνείς οικονομικές κυρώσεις. Παράλληλα η καταστροφή πολλών υποδομών, λόγω των στρατιωτικών επιχειρήσεων των συμμαχικών δυνάμεων από τον Ιανουάριο του 1991, είχε ως επακόλουθο την αύξηση των εσωτερικών οικονομικών δυσκολιών (ΥΠΕΞ – Ιράκ, 2006).

Τον Ιανουάριο του 1996 εφαρμόστηκε η απόφαση του ΟΗΕ (πετρέλαιο έναντι τροφίμων), η οποία δημιούργησε κάποια ανακούφιση για τον απλό Ιρακινό πολίτη. Τον Μάρτιο και Απρίλιο του 2003 έγινε ο τρίτος πόλεμος με την στρατιωτική επίθεση εναντίον του Ιράκ με επικεφαλής τις Η.Π.Α. Ο πόλεμος αυτός προκάλεσε τεράστιες ζημιές στις υποδομές και στις κρατικές εγκαταστάσεις, καθώς και την αλλαγή του καθεστώτος στο Ιράκ. Οι συνεχιζόμενες εμπόλεμες συγκρούσεις του Ιράκ από τις αρχές του 2000 έχουν σαν αποτέλεσμα την μη λεπτομερή καταγραφή των οικονομικών στοιχείων της χώρας (World Bank, 2008). Τα οικονομικά στοιχεία των τοπικών κυβερνήσεων διαφέρουν πολλές φορές κατά πολύ με αυτά των διεθνών οργανισμών. Μάλιστα η παγκόσμια τράπεζα στην δημοσίευση των συγκεντρωτικών στοιχείων της για τις χώρες της MENA παραθέτει δύο κατηγορίες στοιχείων, μία συμπεριλαμβανομένων και των οικονομικών στοιχείων του Ιράκ και μια δεύτερη χωρίς αυτά.

Σύμφωνα με τα διεθνή στατιστικά στοιχεία, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (σε σύγκριση με την αγοραστική δύναμη), ανήλθε το 2007 στα 61,7 δις δολάρια, ενώ για την ίδια χρονιά η πραγματική ανάπτυξη υπολογίστηκε στο 2,8% και το κατά κεφαλή εισόδημα στα 2.100 δολάρια. Σε ότι αφορά τον πληθωρισμό ήταν στο 4,7% το 2007

καθώς σημείωσε θεαματική μείωση από το 64,8% του 2006. Η ανεργία κυμάνθηκε από 25 έως 30% για το 2004. Οι βασικοί τομείς του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος ήταν: γεωργία 13,6%, βιομηχανία 58,6% και υπηρεσίες 27,8% για το 2004. Τα έσοδα του προϋπολογισμού ανήλθαν στο 72,5% του ΑΕΠ, για το 2007, ενώ τα έξοδα στο 63,5% του ΑΕΠ (περιλαμβανομένων κεφαλαιουχικών εξόδων) (World Bank, 2008).

Τα πιο σημαντικά Ιρακινά αγροτικά προϊόντα είναι τα εξής: σιτάρι, κριθάρι, ρύζι, λαχανικά, χουρμάδες, βαμβάκια, αγελάδες, πρόβατα και πουλερικά. Από την άλλη το Ιράκ διαθέτει έναν ισχυρό βιομηχανικό τομέα που περιλαμβάνει διάφορους κλάδους όπως το πετρέλαιο, τα χημικά, τα οικοδομικά υλικά, την επεξεργασία τροφίμων, τα λιπάσματα και την μεταλλουργία. Η παραγωγή πετρελαίου έφτασε το 2007 στα 2,183 εκατ. βαρέλια ημερησίως (πριν τον πόλεμο του 2002 ήταν 2,03 εκατ. βαρέλια ημερησίως). Στην εγχώρια αγορά η κατανάλωση άγγιξε τα 383.000 βαρέλια ημερησίως το 2004, ενώ οι εξαγωγές πετρελαίου έφτασαν το 2007 τα 35,6 δις δολάρια και τα αποθέματα πετρελαίου τα 115 δις βαρέλια. Το Ιράκ παράγει φυσικό αέριο το οποίο το 2007 ανήλθε στα 2,35 δις κυβικά μέτρα, ενώ την ίδια χρονιά η εσωτερική κατανάλωση ήταν 1,4 δις κυβικά μέτρα. Τα αποθέματα φυσικού αερίου ανήλθαν το 2007 στα 3,170 τρις κυβικά μέτρα (OPEC 2008).

Οι συνολικές Ιρακινές εξαγωγές ανήλθαν στο 63% του ΑΕΠ το 2007, και περιλάμβαναν τα εξής προϊόντα: αργό πετρέλαιο 83,9%, πρώτες ύλες εκτός από πετρέλαιο 8,0%, τρόφιμα και ζωντανά ζώα 5,0%. Οι κυριότερες χώρες που έκαναν εισαγωγές από το Ιράκ το 2004 ήταν: Ηνωμένες Πολιτείες 51,9%, Ισπανία 7,3%, Ιαπωνία 6,6%, Ιταλία 5,7% και Καναδάς 5,2%.

Όσον αφορά τις εισαγωγές, ανήλθαν στο 89,1% του ΑΕΠ το 2007. Τα βασικότερα εισαγόμενα προϊόντα ήταν τρόφιμα, φάρμακα και βιομηχανοποιημένα προϊόντα. Οι κυριότερες χώρες οι οποίες εξήγαγαν στο Ιράκ ήταν οι Συρία 2,9%, Τουρκία 19,5%, Ηνωμένες Πολιτείες 9,2%, Ιορδανία 6,7% και Γερμανία 4,9%. Το εξωτερικό χρέος του Ιράκ ανήλθε το 2004 στα 125 δις δολάρια (World Bank, 2008).

3.1.4.1. Διμερείς εμπορικές συναλλαγές Ελλάδας – Ιράκ

Οι διμερείς εμπορικές σχέσεις Ελλάδος-Ιράκ παρουσιάζουν έντονες αυξομειώσεις, το δε εμπορικό ισοζύγιο είναι μόνιμα ελλειμματικό σε βάρος της Ελλάδος και οφείλεται κυρίως στις εισαγωγές αργού πετρελαίου. Το 2005 οι ελληνικές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 97% σε σχέση με το 2004 φθάνοντας τα 15,8 εκατ. δολάρια, ενώ οι εισαγωγές

από το Ιράκ μειώθηκαν κατά 44% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά φθάνοντας τα 35,7 εκατ. δολάρια όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 3.4.

Μεταξύ των δύο χωρών έχουν υπογραφεί διακρατικές συμφωνίες και εκ των σημαντικότερων είναι η Συμφωνία Εμπορικών Αεροπορικών Μεταφορών (Αθήνα, 1971), η Εμπορική Συμφωνία (Βηρυτός, 1956, έναρξη ισχύος 1964), η Συμφωνία Μορφωτικής και Επιστημονικής Συνεργασίας (Βαγδάτη, 1979 έναρξη ισχύος 1983), και η Συμφωνία για τις Διεθνείς Οδικές Μεταφορές (Αθήνα, 1981) (ΥΠΕΞ – Ιράκ, 2006).

Πίνακας 3.4 Διμερές εμπόριο Ελλάδος – Ιράκ για την περίοδο 2004-2005.

	2004	2005
Ελληνικές Εξαγωγές (X)	7,9	15,8
Ελληνικές Εισαγωγές (M)	51,4	35,7
Εμπορικό Ισοζύγιο (X-M)	-43,5	-19,9
Όγκος Εμπορίου (X+M)	59,3	51,5
Λόγος (X/X+M)	13,32%	30,68%

Πηγή: Υπουργείο Εξωτερικών Ελλάδος

Σε εκατ. δολ. Η.Π.Α.

3.1.5. Ξένες Άμεσες Επενδύσεις στην Περιοχή του Περσικού Κόλπου

Οι χρηματικές ροές από Ξ.Α.Ε. συνέχισαν την ανοδική τους πορεία και το 2006 στην περιοχή των χωρών του Κόλπου. Οι υψηλοί δείκτες των τοπικών οικονομιών, οι στρατηγικές διαφοροποίησης και οι συνεχιζόμενες μεταρρυθμίσεις και ιδιωτικοποιήσεις συνέβαλαν σε αυτήν την αυξητική τάση. Ο τομέας των υπηρεσιών ήταν κατά πολύ ο μεγαλύτερος δέκτης Ξ.Α.Ε. στην περιοχή αλλά και οι εισερχόμενες επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν στον τομέα της βιομηχανίας και κυρίως του πετρελαίου και του φυσικού αερίου αυξήθηκαν σημαντικά. Οι εξερχόμενες επενδύσεις από την περιοχή ήταν υψηλές και στηρίχθηκαν κυρίως στην αυξημένη ρευστότητα των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται με τους φυσικούς πόρους. Οι αναπτυσσόμενες χώρες είχαν την μερίδα του λέοντος τόσο σε εισερχόμενες όσο και

εξερχόμενες επενδύσεις στην περιοχή, παρόλη την αυξητική τάση για επενδύσεις από και προς άλλες χώρες της Ασίας. Παρ' όλες τις γεωπολιτικές αμφιβολίες για την σταθερότητα της περιοχής, τόσο οι εισερχόμενες όσο και οι εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. αναμένεται να αυξηθούν στην περιοχή τα επόμενα δύο χρόνια (UNCTAD 2008). Οι χώρες του Κόλπου, και κυρίως το Κουβέιτ, η Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, προσέλκυσαν το 54% των συνολικών επενδύσεων στην περιοχή. Η Σαουδική Αραβία ήταν η δεύτερη μεγαλύτερη χώρα υποδοχής Ξ.Α.Ε. στην περιοχή με εισροές 18 δις δολαρίων το 2006. Τα Η.Α.Ε. ήταν η τρίτη σε σειρά χώρα υποδοχής Ξ.Α.Ε. με το σύνολο των επενδύσεων να προορίζονται στις 15 ζώνες ελεύθερου εμπορίου. Αυξητική ήταν και η τάση για Ξ.Α.Ε. μέσω διασυνοριακών εξαγορών και συγχωνεύσεων αλλά και καινούριων έργων.

Στην περιοχή του κόλπου η αξία των διασυνοριακών εξαγορών και συγχωνεύσεων το 2006 αυξήθηκε κατά 26% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Πολυεθνικές επιχειρήσεις από τις αναπτυγμένες χώρες αύξησαν την αξία των εξαγορών και συγχωνεύσεων στα 15 δις δολάρια το 2006 σε σχέση με τα 3 δις δολάρια του 2005. Επιχειρήσεις από την Ελλάδα, την Μεγάλη Βρετανία, το Βέλγιο και τις Η.Π.Α. σύναψαν συμφωνίες που αντιστοιχούν με το 75% της συνολικής αξίας των συμφωνιών στην περιοχή. Αντίθετα επιχειρήσεις από τις αναπτυσσόμενες χώρες σημείωσαν πτωτική τάση για το 2005.

Οι εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. από την περιοχή του Κόλπου είχαν συνολική αξία 13 δις δολάρια για το 2006, μια αύξηση της τάξης του 5% σε σχέση με το 2005. Η αξία των εξερχόμενων επενδύσεων των χωρών του Κόλπου αποτέλεσε το 89% της συνολικής αξίας των εξερχόμενων επενδύσεων των χωρών της MENA. Το Κουβέιτ πραγματοποίησε το 54% της αξίας αυτών, με εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. αξίας περίπου 7,9 δις δολάρια. Τα Η.Α.Ε. πραγματοποίησαν πολύ περισσότερες επεκτατικές επενδυτικές κινήσεις από οποιαδήποτε άλλη χώρα στην περιοχή με χώρες προορισμού κυρίως τις αναπτυγμένες: στην Μεγάλη Βρετανία το 35% του συνόλου των επενδύσεων των Η.Α.Ε., στον Καναδά 11%, στις Η.Π.Α. 9% αλλά και στο Πακιστάν με 8%. Οι εξερχόμενες επενδύσεις από την περιοχή του Κόλπου επικεντρώθηκαν κυρίως στους τομείς του πετρελαίου και φυσικού αερίου, στον τουρισμό, τις τηλεπικοινωνίες και τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η εταιρεία κινητής τηλεφωνίας του Κουβέιτ MTC, η οποία εξαπλώνει την παρουσία της σε 14 χώρες της Αφρικής, επενδύει σε καινούρια έργα στην Σαουδική Αραβία και πλειοδοτεί για καινούρια άδεια κινητής

τηλεφωνίας στο Κατάρ (World Bank, 2008). Οι αναλυτικές επιδόσεις των χωρών του Περσικού Κόλπου σε εισροές και εκροές Ξ.Α.Ε. παρουσιάζονται στον πίνακα 3.5. Για το 2006 η Σαουδική Αραβία παραμένει πρώτη στις εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. με σημαντική διαφορά από την δεύτερη χώρα (Η.Α.Ε.) ενώ το Κουβέιτ με μικρή διαφορά βρίσκεται στην τρίτη θέση. Στις εξερχόμενες επενδύσεις το Κουβέιτ παραμένει στην πρώτη θέση ενώ δεύτερη χώρα εμφανίζονται τα Η.Α.Ε. Για το Ιράκ οι εισροές κεφαλαίων για επενδύσεις προέρχονται κυρίως από τις ειρηνευτικές δυνάμεις και την παγκόσμια βοήθεια για την ανασυγκρότηση της χώρας που εισέρευσαν μετά το τέλος των εχθροπραξιών.

Πίνακας 3.5 Πίνακας εισερχόμενων / εξερχόμενων Ξ.Α.Ε. σε χώρες του Περσικού Κόλπου.

		2003	2004	2005	2006
Η. Α. Ε.	Εισροές	4.256	10.004	10.900	8.386
	Εκροές	991	2.208	3.750	2.316
Σαουδική Αραβία	Εισροές	778	1.942	12.097	18.293
	Εκροές	368	709	1.183	753
Κουβέιτ	Εισροές	67	24	250	110
	Εκροές	4.962	2.526	5.142	7.892
Ιράκ	Εισροές	-	300	515	272
	Εκροές	-	-	-	-

Πηγή: UNCTAD world investment report 2007 ποσά σε εκατ. Δολάρια Η.Π.Α.

Τέλος στον πίνακα 3.6 παρουσιάζονται οι αξίες των διασυνοριακών εξαγορών και συγχωνεύσεων (Ε&Σ) που πραγματοποιήθηκαν τα τρία τελευταία χρόνια στις χώρες του Περσικού Κόλπου.

Πίνακας 3.6 Αξίες διασυνοριακών εξαγωγών και συγχωνεύσεων για την περίοδο 2004-2006

	Ε&Σ Τοπικών Επιχειρήσεων			Ε&Σ από Τοπικές Επιχειρήσεις		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Η. Α. Ε.	14	213	80	40	4.783	21.604
Σαουδική Αραβία	-	-	21	78	53	4.898
Κουβέιτ	317	-	13	845	3.640	1.452
Ιράκ	9	-	-	-	-	-

Πηγή: UNCTAD world investment report 2007 ποσά σε εκατ. δολάρια Η.Π.Α.

3.2. Λοιπές χώρες της Μέσης Ανατολής.

Οι χώρες που επιλέχθηκαν να παρουσιαστούν εκτός Περσικού κόλπου είναι η Συρία, η Αίγυπτος και ο Λίβανος. Οι λόγοι που επιλέχθηκαν οι παραπάνω χώρες είναι οικονομικοί και έχουν να κάνουν αφενός με τους παραδοσιακά στενούς εμπορικούς δεσμούς που έχουν με την Ελλάδα και αφετέρου με το γεγονός ότι η Συρία ανήκει μαζί με το Ιράκ στην κατηγορία RRLA και οι υπόλοιπες δύο χώρες ανήκουν στην κατηγορία RPLA. Έτσι παρουσιάζονται χώρες από την MENA που αντιπροσωπεύουν κάθε μια από τις οικονομικές κατηγορίες της περιοχής και έχουν και εμπορικούς δεσμούς με την Ευρώπη και την Ελλάδα.

3.2.1. Αίγυπτος

Η οικονομία της Αιγύπτου γνωρίζει από τις αρχές του 2004 συνεχή οικονομική εξέλιξη, αλλαγές και μεταρρυθμίσεις. Η δυσκολία στο να πραγματοποιηθεί εμφανής και ριζική πρόοδος στις οικονομικές μεταρρυθμίσεις από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, με επακόλουθο τον περιορισμό της ροής των Ξ.Α.Ε. προς την Αίγυπτο και την στασιμότητα του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος στα 2 ως 3% κατά την περίοδο 2001-2003, ανάγκασε την Αίγυπτο να εφαρμόσει το 2004 σειρά μέτρων για την ενίσχυση και προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων. Έτσι, τον Σεπτέμβριο του 2004, προχώρησε στην αναδιάρθρωση των τελωνείων και του φορολογικού συστήματος καθώς και στην μείωση της προσφερόμενης στήριξης προς την ενέργεια. Επίσης, προχώρησε στην ιδιωτικοποίηση αρκετών κρατικών οργανισμών. Το 2004 το έλλειμμα του προϋπολογισμού ανήλθε στο 8% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος,

σε σύγκριση με το 6,1% που ήταν το 2003. Η συγκεκριμένη αύξηση οφείλεται εν μέρει στα μέτρα της κυβέρνησης. Επίσης, οι νομισματικές πιέσεις προς την Αιγυπτιακή λίρα οδήγησαν στην απελευθέρωση της διακύμανσης της ισοτιμίας του εθνικού νομίσματος τον Ιανουάριο του 2003, με αποτέλεσμα να μην έχει σταθερή τιμή στην εσωτερική αγορά. Όλα αυτά με την σειρά τους προκάλεσαν την πτώση της αξίας του νομίσματος σε σύγκριση με τα ξένα νομίσματα, και κυρίως ως προς το δολάριο, με αποτέλεσμα να εμφανιστούν ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις. Το 2004 η Κεντρική Τράπεζα της Αιγύπτου έλαβε σχετικά μέτρα για την βελτίωση της εσωτερικής ρευστότητας (ΥΠΕΞ – Αίγυπτος, 2006).

Παρά το μπαράζ τρομοκρατικών εκρήξεων σε ξενοδοχεία τον Σεπτέμβριο του 2004, η Αίγυπτος κατάφερε να σημειώσει ρεκόρ στον τουριστικό τομέα, με έσοδα 4,5 εκατ. δολάρια ενώ τα έσοδα από τον τουρισμό έφτασαν το 2007 τα 8,2 εκατ. δολάρια.

Τα μέτρα της κυβέρνησης της Αιγύπτου που αναφέρθηκαν παραπάνω είχαν σαν αποτέλεσμα το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (Price Purchase Parity - PPP) να ανέλθει στα 127,8 δις δολάρια το 2007, και η ανάπτυξη του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος στο 7,1% για την ίδια χρονιά, ενώ το κατά κεφαλή εισόδημα υπολογίστηκε στα 1.500 δολάρια το 2006. Οι πιο σημαντικοί τομείς του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος το 2004 είναι η γεωργία 17,2%, η βιομηχανία 33% και οι υπηρεσίες 49,8%. Ο πληθυσμός της Αιγύπτου ανέρχεται σε 75,5 εκατ. κατοίκους εκ των οποίων τα 24,2 εκατ. αποτελούν το ενεργό εργατικό δυναμικό της χώρας. Το ποσοστό του πληθωρισμού, σε ότι αφορά τις τιμές κατανάλωσης, ανήλθε στο 9,9% το 2007.

Τα έσοδα του προϋπολογισμού για το 2007, ανήλθαν στο 24,8% του ΑΕΠ και τα έξοδα στο 32,5% του ΑΕΠ (περιλαμβάνουν κεφαλαιουχικά έξοδα) και για το 2006 το συνολικό χρέος ανήλθε στα 102,7% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (World Bank, 2008).

Η Αίγυπτος παράγει διάφορα αγροτικά προϊόντα όπως βαμβάκι, ρύζι, καλαμπόκι, σιτάρι, φασόλια, φρούτα, λαχανικά, αιγοπρόβατα και άλλα ζώα και προϊόντα. Ταυτόχρονα παράγεται σειρά βιομηχανικών προϊόντων, όπως ενδύματα και υφάσματα, τρόφιμα, χημικά, υδατάνθρακες, οικοδομικά υλικά, τσιμέντο και μέταλλα.

Παρατηρείται ότι η ανάπτυξη μιας αξιόλογης αγοράς για την εξαγωγή του φυσικού αερίου θεωρείται καλό σημάδι για την ανάπτυξη της αιγυπτιακής οικονομίας μελλοντικά. Εξάλλου, ο τομέας των υδατανθράκων βελτιώνεται συνεχώς, παρά το γεγονός ότι χρειάζεται αρκετά κονδύλια, και ενδεχομένως να έχει μικρή συμμετοχή στην επίλυση του χρόνιου προβλήματος της ανεργίας στην Αίγυπτο.

Το 2007 ο ρυθμός της βιομηχανικής ανάπτυξης άγγιξε τα 2,5% και η παραγωγή πετρελαίου τα 250.000 βαρέλια ημερησίως, ενώ η κατανάλωση υπολογίστηκε το 2006 στα 150.000 βαρέλια ημερησίως. Εξάλλου, τα βεβαιωμένα πετρελαϊκά αποθέματα ανήλθαν στα 3,7 δις βαρέλια το 2007, η παραγωγή φυσικού αερίου στα 47,5 δις κυβικά μέτρα και η κατανάλωση στα 21,2 δις κυβικά μέτρα. Να σημειωθεί ότι τα αποθέματα της Αιγύπτου σε φυσικό αέριο ανήλθαν σε 2,047 τρις κυβικά μέτρα το 2007 (OPEC, 2008).

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών κυμάνθηκε στα 2,8 δις δολάρια το 2007, και το σύνολο των Αιγυπτιακών εξαγωγών ανήλθε στο 33,9% του ΑΕΠ για τον ίδιο χρόνο (World Bank 2008), με πιο σημαντικά εξαγόμενα προϊόντα: αργό πετρέλαιο, πετρελαϊκά προϊόντα, βαμβάκι, ενδύματα, υφάσματα, μεταλλικά κατασκευάσματα και χημικά. Οι πιο σημαντικές χώρες οι οποίες εισήγαγαν από την Αίγυπτο το 2006, είναι: Ιταλία 9,4%, Ηνωμένες Πολιτείες 13,4%, Μ. Βρετανία 4,1%, Συρία 5,3%, Γερμανία 4,9% και Ισπανία 7,8%. Σε ότι αφορά τις Αιγυπτιακές εισαγωγές ανήλθαν στο 39,2% του ΑΕΠ το 2007, περιλαμβανομένων των εξής εισαγόμενων προϊόντων: μηχανήματα και εξοπλισμός, τρόφιμα, ενώ οι πρώτες χώρες που εξήγαγαν στην Αίγυπτο, το 2006, ήταν: Ηνωμένες Πολιτείες 10,6%, Γερμανία 7%, Γαλλία 6,3%, Κίνα 6,5% και Σαουδική Αραβία 4,8% ((ΥΠΠΕΞ – Αίγυπτος, 2006).

Επίσης, η Αίγυπτος διαθέτει αποθέματα χρυσού και ξένων νομισμάτων τα οποία ανήλθαν στα 29,5 δις δολάρια το 2007 (World Bank 2008), ενώ το εξωτερικό χρέος έφτασε στα 33,75 δις δολάρια. Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι το οικονομικό έτος της Αιγύπτου αρχίζει την 1^η Ιουλίου του κάθε χρόνου και λήγει στις 30 Ιουνίου του επόμενου έτους. Παρακάτω παρουσιάζονται τα κυριότερα προϊόντα και υπηρεσίες της Αιγύπτου που έχουν εισαγωγικό ενδιαφέρον για την Ελλάδα (Πίνακας 3.7).

Πίνακας 3.7 Προϊόντα και υπηρεσίες της Αιγύπτου που ενδιαφέρουν την Ελλάδα.

Προϊόντα	Υπηρεσίες
Αγροτικές πρώτες ύλες	Γενικός και θρησκευτικός τουρισμός
Καλώδια	Εγκατάσταση βιομηχανικών μονάδων και επιχειρήσεων σε ελεύθερες και ειδικές ή αποκλειστικές οικονομικές ζώνες
Ημιαγωγοί	Πτήσεις charters
Ορυκτά προϊόντα	Ναυτιλιακές υπηρεσίες
Τρόφιμα	Υπηρεσίες διαμετακομιστικού εμπορίου
Φυσικό αέριο	Υπηρεσίες φασόν
Χημικά	
Ορθοπεδικά προϊόντα	
Εργαλεία	
Ενδύματα	
Κλωστούφαντουργικά προϊόντα	
Δερμάτινα είδη	
Βαμβάκι	
Αρωματικά φυτά και αιθέρια έλαια	
Έπιπλα	
Προϊόντα γυαλιού	
Είδη λαϊκής τέχνης	

Πηγή : Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας.

3.2.1.1. Διμερείς εμπορικές συναλλαγές Ελλάδας - Αιγύπτου

Σύμφωνα με στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Αιγύπτου για το 2005 και 2006, ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης η Ελλάδα κατατάσσεται στην ένατη θέση όσον αφορά την αξία του συνόλου των εμπορικών της συναλλαγών με την Αίγυπτο. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Εταιρείας της Ελλάδας (ΕΣΥΕ) η Ελλάδα διατηρεί τα τελευταία χρόνια ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο με την Αίγυπτο (πίνακας 3.8). Η Αίγυπτος για την Ελλάδα αποτελεί τον σημαντικότερο εταίρο ανάμεσα στις αραβικές χώρες καθώς αποκομίζει έσοδα από τα πλοία ελληνικών συμφερόντων που διέρχονται από την διώρυγα του Σουέζ που ξεπερνούν τα 1,2 εκατ. δολάρια ((ΥΠΕΞ – Αίγυπτος, 2006)) και οι Έλληνες τουρίστες ξεπερνούν τους 600.000 ετησίως.

Πίνακας 3.8 Διμερές εμπόριο Ελλάδας – Αιγύπτου για την περίοδο 2003-2006.

	2003	2004	2005	2006
Ελληνικές εξαγωγές (X)	66,2	114,9	116,8	116,5
Ελληνικές Εισαγωγές (M)	134,8	156,5	156,1	146,8
Όγκος Εμπορίου (X+M)	201,1	271,4	272,9	263,3
Εμπορικό Ισοζύγιο (X-M)	-68,6	-41,5	-39,3	-30,3
Λόγος (X/ X+M)	32,94%	42,34%	42,8%	44,25%

Πηγή: ΕΣΥΕ

σε εκατ. ΕΥΡΩ

3.2.2. Συρία

Το Συριακό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν διαμορφώθηκε στο 3,9% περίπου το 2007, δηλαδή παρουσίασε μια ελαφριά μείωση σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο. Η Συριακή οικονομία ταλαιπωρήθηκε από επικίνδυνες καταστάσεις, όπως ο πόλεμος στο Ιράκ. Αξιοσημείωτο είναι ότι η αύξηση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος στα τελευταία 7 χρόνια ήταν 2,3%. Η Συριακή κυβέρνηση προχώρησε στην λήψη σειράς οικονομικών μεταρρυθμίσεων τα προηγούμενα χρόνια, όπως μείωση των επιτοκίων, άνοιγμα ιδιωτικών τραπεζών, συγχώνευση κάποιων εξόδων και αύξηση τιμών σε κάποια υποστηριζόμενα τρόφιμα. Παρ' όλα αυτά η οικονομία παραμένει κάτω από τον αυστηρό έλεγχο της κυβέρνησης.

Ορισμένα από τα σημαντικά εμπόδια τα οποία φρενάρουν και επηρεάζουν την Συριακή οικονομία είναι η μείωση της παραγωγής και εξαγωγής πετρελαίου, ο περιορισμός των υδάτινων πόρων λόγω της συνεχιζόμενης αύξησης του πληθυσμού καθώς και η αύξηση της μόλυνσης των υδάτων, λόγω της βιομηχανικής ανάπτυξης (ΥΠΕΞ – Συρία, 2006).

Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ανήλθε στα 33,3 δις δολάρια το 2007 (PPP), ενώ η ετήσια αύξηση του ακαθάριστου προϊόντος το 2007 ήταν 3,9% και το κατά κεφαλή εισόδημα (PPP), άγγιξε τα 3.400 δολάρια το 2004. Να σημειωθεί ότι το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν το 2006 διαμορφώθηκε από τους εξής τομείς και ποσοστά: γεωργία

25%, βιομηχανία 31% και υπηρεσίες 44%. Σε ότι αφορά τον πληθωρισμό έφτασε στο 3,3% το 2007, ενώ ο πληθυσμός της είναι 19,1 εκατ. κάτοικοι εκ των οποίων τα 6,8 εκατ. είναι το ενεργό εργατικό δυναμικό της χώρας.

Τα έσοδα του προϋπολογισμού ανήλθαν στο 33,1% του ΑΕΠ, το 2007 και τα έξοδα στο 37,2% του ΑΕΠ για την ίδια χρονιά, περιλαμβανομένων των κεφαλαιουχικών εξόδων τα οποία ανήλθαν στα 4,67 δις δολάρια. Τα χρέη της Συρίας υπολογίστηκαν στο 32% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος το 2004.

Η Συρία παράγει σειρά αγροτικών προϊόντων όπως σιτάρι, κριθάρι, βαμβάκι, φακές, μπιζέλια, ελιές, παντζάρια, κρέατα, αυγά, πουλερικά και γάλατα. Παράγονται, επίσης, διάφορα βιομηχανικά προϊόντα όπως πετρέλαιο, ενδύματα και υφαντουργικά, τρόφιμα, ποτά, καπνός, φωσφορικό άλας και μεταλλουργία (World Bank, 2008).

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, η Συρία παρήγαγε το 2007 364.000 βαρέλια πετρέλαιο ημερησίως, ενώ η εσωτερική κατανάλωση ανήλθε στα 273.000 βαρέλια ημερησίως. Τα έσοδα της Συρίας από τις εξαγωγές πετρελαίου και των προϊόντων του ανήλθε στα 3,9 δις δολάρια για το 2007. Οι συνολικές εξαγωγές της χώρας σε πετρέλαιο έφτασαν το 2007 τα 3,9 εκατ. δολάρια και τα συνολικά αποθέματα υπολογίστηκαν στα 3 δις βαρέλια την ίδια χρονιά. Εξάλλου, η παραγωγή της Συρίας σε φυσικό αέριο έφτασε το 2007 στα 5,84 δις κυβικά μέτρα και η εσωτερική κατανάλωση στα 3,7 δις κυβικά μέτρα. Υπολογίζεται ότι τα αποθέματα της Συρίας σε φυσικό αέριο ανήλθαν το 2007 στα 240,7 δις κυβικά μέτρα (OPEC, 2008).

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, το 2007 ήταν ελλειμματικό στα 0,6 δις δολάρια. Οι εξαγωγές το 2007 έφτασαν τα 31,9% του ΑΕΠ και περιλάμβαναν τα εξής προϊόντα: αργό πετρέλαιο και προϊόντα πετρελαίου, φρούτα, λαχανικά, εκκοκισμό βαμβακιού, ενδύματα, κρέατα, ζωντανά ζώα και σιτάρι. Οι πιο σημαντικές χώρες που έκαναν εισαγωγές από την Συρία το 2005 ήταν: Ιράκ 26,3%, Τουρκία 14,8%, Ιταλία 9,9%, Γερμανία 9,9%, Λίβανος 9,1%, Αίγυπτος 5,1%, Γαλλία 4,9%, Σαουδική Αραβία 4,6%.

Σε ότι αφορά τις εισαγωγές, για το 2007, υπολογίστηκαν στο 35,9% του ΑΕΠ και τα κυριότερα εισαγόμενα προϊόντα ήταν εξοπλισμός και μέσα μεταφοράς, ηλεκτρικές συσκευές, τρόφιμα, ζώα, μέταλλα και παράγωγα μετάλλου, χημικά προϊόντα, πλαστικά και χαρτί, ενώ οι βασικότερες εξαγωγικές χώρες προς την Συρία, το 2005, ήταν οι Σαουδική Αραβία 11,6%, Τουρκία 10,2%, Κίνα 6,1%, Αίγυπτος 5,9%, Ιταλία 5,8%, Η.Α.Ε. 5,7%, Ουκρανία 4,6%, Γερμανία 4,5%, Ιράν 4,2%.

Τα συνολικά αποθέματα της χώρας σε χρυσό και ξένα νομίσματα ανήλθαν το 2007 στα 3,1 δις δολάρια και το εξωτερικό χρέος στα 4 δις δολάρια για τον ίδιο χρόνο, μη περιλαμβανομένων και των στρατιωτικών χρεών και άλλων χρεών προς την Ρωσία, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων ρυθμίστηκε το 2005 (World Bank, 2008).

3.2.2.1. Διμερείς εμπορικές συναλλαγές Ελλάδος – Συρίας

Το εμπορικό ισοζύγιο είναι έντονα θετικό για την Ελλάδα και μάλιστα με αυξητική τάση όπως φαίνεται και στον πίνακα 3.9. Ο όγκος των εμπορικών συναλλαγών έφτασε το 2006 τα 180 εκατ. ευρώ ενώ το εμπορικό ισοζύγιο την ίδια χρονιά ήταν πλεονασματικό για την Ελλάδα στα 142 εκατ. ευρώ. Οι βασικές ελληνικές εξαγωγές στην Συρία περιλαμβάνουν πετρελαιοειδή - ορυκτέλαια - λιπαντικά, ζάχαρη, ράβδους, σύρματα και σωλήνες από χαλκό, καπάκια από μόλυβδο- αλουμίνιο, πλάκες φύλλα και ταινίες από αργίλιο, ελκυστήρες, μεταχειρισμένα ρυμουλκούμενα, βουτάνια, πολυπροπυλένιο, χρωστικές ύλες (συνθετικές-οργανικές), μεταχειρισμένα οχήματα, εργαλεία από χάλυβα, αγροτικό εξοπλισμό, μελάσες, χημικά διάφορα, πλαστικά προϊόντα, εξαρτήματα οχημάτων, μέρη ηλεκτρονικών συσκευών κ.α.

Οι βασικές ελληνικές εισαγωγές από την Συρία περιλαμβάνουν: φωσφορικά ασβέστια, πέτρες για οικοδομές, προϊόντα από βαμβάκι, σάκοι συσκευασίας, προϊόντα πλαστικών υλών, βαμβακερά είδη ρουχισμού, χαρτικά είδη, κουρτίνες και υφάσματα συνθετικά και βαμβακερά, πλάκες, ταινίες-φύλλα από αργίλιο και πρώιμες πατάτες (ΥΠΕΞ – Συρία, 2006).

Πίνακας 3.9 Διμερές εμπόριο Ελλάδας – Συρίας για την περίοδο 2002-2006.

	2002	2003	2004	2005	2006
Ελληνικές Εξαγωγές (X)	34.648	76.349	77.061	157.424	161.262
Ελληνικές Εισαγωγές (M)	14.015	19.412	17.565	19.598	18.946
Όγκος Εμπορίου (X+M)	48.643	95.761	94.626	177.022	180.208
Εμπορικό Ισοζύγιο (X-M)	20.633	56.937	59.496	137.826	142.316
Λόγος (X/ X+M)	71,23%	79,73%	81,44%	88,93%	89,49%

Πηγή: Υπουργείο Εξωτερικών Ελλάδος 2008 ποσά σε χιλ. Ευρώ.

3.2.3. Λίβανος

Ο Λίβανος κατάφερε να πραγματοποιήσει πολλές θετικές εξελίξεις από το 1991, δηλαδή αμέσως μετά το τέλος του καταστροφικού εμφύλιου πολέμου που διήρκησε 15 χρόνια. Η λήξη του εμφύλιου επιτεύχθηκε με την υπογραφή της λεγόμενης Συμφωνίας του Τάιφ της Σαουδικής Αραβίας, η οποία συνέβαλε στην πραγματοποίηση της εθνικής συμφιλίωσης. Η κεντρική κυβέρνηση της χώρας κατάφερε να επεκτείνει τον έλεγχό της σε όλη την χώρα και ταυτόχρονα η λιβανέζικη αντίσταση κατάφερε να υπερνικήσει το Ισραήλ και να το υποχρεώσει να αποχωρήσει από το Νότιο Λίβανο (Μάιος 2000). Επίσης, τον Απρίλιο του 2005 ο συριακός στρατός απεχώρησε από τα εδάφη του Λίβανου.

Ο Λίβανος είναι ιδρυτικό μέλος του Αραβικού Συνδέσμου και μέλος στους περισσότερους διεθνείς οργανισμούς. Είναι επίσης, μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου με την ιδιότητα του παρατηρητή. Οι βασικές υποδομές της λιβανέζικης οικονομίας είχαν καταστραφεί ολοσχερώς λόγω του πολέμου από το 1975 μέχρι το 1991, με αποτέλεσμα να μειωθεί στο ήμισυ το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, να πάψει να θεωρείται ο Λίβανος ασφαλές μέρος στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και να απολέσει τον πρωτοποριακό του ρόλο ως Παγκόσμιο και Αραβικό οικονομικό κέντρο. Τα χρόνια μετά τον πόλεμο ο Λίβανος κατάφερε να ανοικοδομήσει τη χώρα μέσω πολλών δανείων, κυρίως από τις τράπεζες της χώρας.

Η Λιβανέζικη κυβέρνηση, στην προσπάθειά της να ελαχιστοποιήσει τα αυξανόμενα εσωτερικά χρέη, υιοθέτησε αυστηρό πρόγραμμα που απέβλεπε στον περιορισμό και τη μείωση των δημόσιων εξόδων, την αύξηση των εσόδων και την ιδιωτικοποίηση των δημόσιων οργανισμών. Το Νοέμβριο του 2002, πραγματοποιήθηκε η συνάντηση του Παρισιού, ανάμεσα στη λιβανέζικη κυβέρνηση και τους διεθνείς χορηγούς με σκοπό να πετύχει την απαιτούμενη βοήθεια έτσι ώστε να μπορέσει να ρυθμίσει την αποπληρωμή του μεγάλου εσωτερικού χρέους με χαμηλά επιτόκια. Έτσι κατάφερε και έλαβε δάνεια από χώρες χορηγούς, πράγμα το οποίο συνέβαλε στη σταθεροποίηση της οικονομίας του κράτους το 2003. Παρ' όλα αυτά δεν πέτυχε καμιά μείωση του χρέους, το οποίο ανήλθε στο 180% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος.

Τελικά, το συνολικό ποσό το οποίο έλαβε ο Λίβανος ανήλθε στα 4,42 δις δολάρια, από τα οποία τα 3,12 δις δολάρια περιλάμβαναν εγγυήσεις, δάνεια και ομόλογα δημοσίου με χαμηλά επιτόκια που κυμάνθηκαν από 3,5% ως 6% σύμφωνα με τους τόκους που ισχύουν στις χώρες χορηγούς. Επίσης, 1,30 δις δολάρια διατέθηκαν για δανειοδότηση μεγάλων έργων στις απομακρυσμένες και υποβαθμισμένες περιοχές του Λιβάνου. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Λίβανος έχει υπογράψει την Ευρώ - Μεσογειακή συμφωνία σύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Ένωση στις 17 Ιουνίου του 2002 και η οποία εισήλθε στη φάση υλοποίησης στις 1/3/2003. Το 2004, η λιβανέζικη κυβέρνηση και στα πλαίσια των προσπαθειών της για την εξόφληση του δανείου εξέδωσε το ευρώ-ομόλογο συνεχίζοντας έτσι την πολιτική της. Αξίζει να σημειωθεί ότι η λιβανέζικη κυβέρνηση παρά τη συμφωνία του Παρισιού δεν προέβη στην ιδιωτικοποίηση των κρατικών οργανισμών μέχρι το τέλος του 2004 (ΥΠΕΞ – Λίβανος, 2006).

Ο πληθυσμός του Λιβάνου υπολογίζεται σε 4,1 εκατ. κατοίκους εκ των οποίων τα 1,8 εκατ. αποτελούν το ενεργό εργατικό δυναμικό της χώρας. Ο πληθωρισμός του Λιβάνου σημείωσε μείωση και ανέρχεται στο 3,2% για το 2007. Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν υπολογίστηκε στα 23,7 δις δολάρια το 2007 (PPP), ενώ η πραγματική ανάπτυξη του ακαθάριστου προϊόντος ανήλθε στο 1%, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του 2007. Το κατά κεφαλή εισόδημα ανήλθε στα 5.000 δολάρια το 2004. Το 2006 το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν περιλάμβανε τους εξής τομείς: γεωργία 19%, βιομηχανία 22% και υπηρεσίες 69%.

Τα έσοδα του προϋπολογισμού για το 2007 ανήλθαν στο 26,1% του ΑΕΠ, ενώ τα έξοδα στο 39% του ΑΕΠ (περιλαμβανομένων των κεφαλαιουχικών εξόδων). Το

ποσοστό του γενικού χρέους στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ήταν 177,9% για το 2004.

Ο Λίβανος παράγει διάφορα αγροτικά προϊόντα όπως εσπεριδοειδή, μήλα, σταφύλια, ντομάτα, λαχανικά, πατάτες, ελιές, καπνό, πρόβατα και ερίφια. Επίσης, διαθέτει αρκετές βιομηχανίες όπως τραπεζική βιομηχανία, τρόφιμα, κοσμήματα, τσιμέντο, ενδύματα, μεταλλικά και χημικά προϊόντα, ξυλουργία, λευκά είδη και διύλιση πετρελαίου.

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών σημείωσε έλλειμμα κατά 3,6 εκατ. δολάρια το 2007. Οι εξαγωγές της χώρας εκτιμήθηκαν στο 26% του ΑΕΠ για το 2007, και περιλάμβαναν τα εξής προϊόντα: κοσμήματα, ανόργανα χημικά, διάφορα καταναλωτικά αγαθά, φρούτα, καπνό, υλικά οικοδομής, μηχανήματα ηλεκτρικής ενέργειας, ενδύματα, νήματα και χαρτιά. Η λίστα των εισαγωγικών χωρών από το Λίβανο για το 2004 περιέχει τις εξής χώρες: Συρία 24,9%, Η.Α.Ε. 10%, Τουρκία 6,9%, Ελβετία 6,7% και Σαουδική Αραβία 5,3%.

Ο εισαγωγές του Λιβάνου για το 2007 ανήλθαν στο 44,8% του ΑΕΠ, με κυριότερα εισαγόμενα προϊόντα: πετρελαϊκά προϊόντα, αυτοκίνητα, ιατρικά προϊόντα, ενδύματα, κρέατα και ζωντανά ζώα, καταναλωτικά αγαθά, χαρτιά, νήματα και καπνό. Οι πρώτες εξαγωγικές χώρες προς τον Λίβανο το 2004 ήταν οι Ιταλία 11,2%, Γαλλία 10,3%, Συρία 9,8%, Γερμανία 8,6%, Κίνα 5,8%, Ηνωμένες Πολιτείες 5,5% και Μ. Βρετανία 4,6%.

Ο Λίβανος διαθέτει αποθέματα χρυσού και ξένου νομίσματος, τα οποία άγγιξαν τα 20,2 δις δολάρια το 2007, ενώ το εξωτερικό χρέος ανήλθε στα 15,84 δις δολάρια για την ίδια χρονιά (World Bank, 2008).

3.2.3.1. Διμερείς εμπορικές συναλλαγές Ελλάδος – Λιβάνου

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ έτους 2006, ο όγκος των ελληνο-λιβανικών εμπορικών συναλλαγών (πίνακας 3.10) κινείται σε χαμηλά σχετικά επίπεδα. Παρά ταύτα, σημείωσε εντυπωσιακή αύξηση της τάξεως του 58% σε σχέση με το 2005, ανερχόμενος σε 142,6 εκατ. δολάρια. Αυτό οφείλεται στην εντυπωσιακή άνοδο κατά 68% των ελληνικών εξαγωγών στο Λίβανο, οι οποίες ανήλθαν σε 122,5 εκατ. δολάρια. Αντίθετα, οι εισαγωγές των λιβανικών προϊόντων στη χώρα μας κινήθηκαν στα επίπεδα του έτους 2005 (20,1 εκατ. δολάρια), διευρύνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο το εμπορικό πλεόνασμα υπέρ της χώρας μας στα 102,4 εκατ. δολάρια (έναντι 55,9 εκατ. δολάρια μόλις το 2005).

Πίνακας 3.10 Διμερές εμπόριο Ελλάδας – Λιβάνου για την περίοδο 2000-2006.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ελληνικές Εξαγωγές (X)	145,5	77	47,6	49,3	43,1	73	122,5
Ελληνικές Εισαγωγές (M)	7,5	12,4	9,1	8,1	33,1	17,1	20,1
Όγκος Εμπορίου (X+M)	153	89,4	56,7	57,4	76,2	90,1	142,6
Εμπορικό Ισοζύγιο (X-M)	138	64,6	38,5	41,2	10	55,9	102,4
Λόγος (X/ X+M)	95,1%	86,13%	83,95%	85,89%	56,56%	81,02%	85,9%

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ποσά σε εκατ. δολάρια Η.Π.Α.

Η σημαντικότερη άνοδος των ελληνικών εξαγωγών στον Λίβανο (κατά 68%) θεωρείται σε μεγάλο βαθμό περιστασιακή, καθώς οι εχθροπραξίες του θέρους του 2006 προκάλεσαν αυξημένη ζήτηση για προϊόντα πετρελαίου, τα οποία παραδοσιακά κατέχουν την πρώτη θέση και το σημαντικότερο μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών στην χώρα. Ειδικότερα, ενώ το 2005 η αξία των εξαγωγών των προϊόντων πετρελαίου (καύσιμα, ορυκτέλαια, άσφαλτος κλπ.) στη χώρα ανήρχετο σε 29 εκατ. δολάρια, καταλαμβάνοντας το 40% των συνολικών εξαγωγών, κατά το 2006 η αξία τους υπερδιπλασιάστηκε στα 73 εκατ. δολάρια, ήτοι στο 60% των συνολικών εξαγωγών της Ελλάδας στο Λίβανο. Εκτός από τα προϊόντα πετρελαίου, εκρηκτική ήταν η αύξηση των ελληνικών εξαγωγών ζαχάρεως, οι οποίες ανήλθαν στα 16,6 εκατ. δολάρια (από 1,9 εκατ. δολάρια το 2005) αντιστοιχώντας στο 14% των συνολικών εξαγωγών μας στο Λίβανο (έναντι μόλις 2,6% το 2005). Όσον αφορά σε άλλα εξαγόμενα προϊόντα μας, σημαντικότερες ήταν οι εξαγωγές ράβδων και ειδών από χαλκό, οι οποίες έφθασαν τα 3,9 εκατ. δολάρια, ήτοι 3,2% των συνολικών εξαγωγών μας στη χώρα (έναντι 3,4 εκατ. δολάρια και 5,8% αντίστοιχα κατά το 2005), των τσιγάρων (3,3 εκατ. δολάρια, ήτοι 2,7% των συνολικών εξαγωγών μας έναντι 1,7 εκατ. δολάρια και 2,3% αντίστοιχα κατά το 2005), καθώς και των φύλλων μελαμίνης (3,9 εκατ. δολάρια, ήτοι 1,3% των συνολικών εξαγωγών μας, έναντι 3,9 εκατ. δολάρια και 6,6% αντίστοιχα κατά το 2005). Οι ανωτέρω πέντε ομάδες προϊόντων καλύπτουν το 81% των συνολικών εξαγωγών μας στο Λίβανο, οι οποίες αντιστοιχούν

στο 1,3% μόλις των συνολικών λιβανικών εισαγωγών του 2006 (έναντι 0,8% κατά το 2005).

Το κυριότερο εισαγόμενο λιβανέζικο προϊόν είναι τα απορρίμματα / θραύσματα χυτοσιδήρου (σκράπ) με συνολική αξία 11,4 εκατ. δολάρια, που αντιστοιχεί στο 57% των συνολικών εισαγωγών μας από την χώρα ενώ ακολουθούν οι πλάκες / φύλλα / μεμβράνες από πλαστικές ύλες με συνολική αξία 1,5 εκατ. δολάρια, που αντιστοιχεί στο 7,5%. Άλλα εισαγόμενα προϊόντα είναι τα χημικά / φωσφορικά λιπάσματα (1,2 εκατ. δολάρια), τα απορρίμματα / θραύσματα χαλκού (1 εκατ. δολάρια), τα ψυγεία / καταψύκτες και μηχανές ψύξης / θέρμανσης (0,5 εκατ. δολάρια) καθώς και ο ακατέργαστος καπνός (0,3 εκατ. δολάρια). Οι ανωτέρω έξι ομάδες προϊόντων καλύπτουν το 81% των συνολικών εισαγωγών μας από τον Λίβανο, οι οποίες αντιστοιχούν, κατά τα δύο τελευταία έτη (2005-2006) σταθερά στο 0,9% μόλις των συνολικών λιβανικών εξαγωγών (ΥΠΙΕΞ – Λίβανος, 2006).

3.2.4. Ξένες Άμεσες Επενδύσεις στις Λοιπές Χώρες της Μέσης Ανατολής

Από τις αραβικές χώρες που παρουσιάσθηκαν παραπάνω η Αίγυπτος συγκαταλέγεται από την Συνδιάσκεψη του Εμπορίου και της Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (UNCTAD) στις χώρες της Βόρειας Αφρικής ενώ η Συρία και ο Λίβανος στις χώρες της δυτικής Ασίας. Από τα επί μέρους οικονομικά αποτελέσματα των χωρών (πίνακας 3.11), προκύπτουν ενδιαφέροντα στοιχεία για τον τρόπο που πραγματοποιήθηκαν Ξ.Α.Ε. τόσο από, όσο και προς τις χώρες υπό εξέταση. Η Αίγυπτος δέχθηκε εισροές κεφαλαίων από Ξ.Α.Ε. σε αξία ρεκόρ για την χώρα που κατευθύνθηκαν κυρίως στους τομείς της γεωργίας, τις τηλεπικοινωνίες, τις κατασκευές και τον τουρισμό. Η Αίγυπτος στην περιοχή της Βόρειας Αφρικής κατάφερε να συγκεντρώσει το 43% των συνολικών εισροών από Ξ.Α.Ε. Η άνοδος αυτή οφείλεται, μεταξύ άλλων, στην απελευθέρωση της τραπεζικής αγοράς αλλά και στην θέσπιση ειδικών φορολογικών απαλλαγών για τις Ξ.Α.Ε. Η Αίγυπτος σημείωσε υψηλή επίδοση και στις εξερχόμενες επενδύσεις ακολουθώντας την τάση και των υπολοίπων χωρών της Βόρειας Αφρικής για επενδυτικές εκροές προς χώρες της Ευρώπης. Άλλωστε οι χρηματοροές μεταξύ της Ευρώπης και των χωρών της περιοχής αναμένεται να αυξηθούν περαιτέρω σαν αποτέλεσμα των τελικών διαπραγματεύσεων των οικονομικών συμφωνιών για ελεύθερο εμπόριο όπως η Συμφωνία της Βαρκελώνης και η Ευρω-μεσογειακή Συνεργασία.

Πίνακας 3.11 Πίνακας εισερχόμενων / εξερχόμενων Ξ.Α.Ε. της Αιγύπτου, Συρίας και Λιβάνου.

		2003	2004	2005	2006
Αίγυπτος	Εισροές	237	2.157	5.376	10.043
	Εκροές	21	159	92	148
Συρία	Εισροές	180	275	500	600
	Εκροές	57	48	61	55
Λίβανος	Εισροές	2.977	1.993	2.751	2.749
	Εκροές	40	213	122	71

Πηγή: UNCTAD world investment report 2007 ποσά σε εκατ. δολάρια Η.Π.Α.

Τόσο η Συρία όσο και ο Λίβανος σημείωσαν οριακή αύξηση των εισροών Ξ.Α.Ε., με τον Λίβανο να καταγράφει εισροές τέσσερις φορές μεγαλύτερες από αυτές της Συρίας. Οι προσπάθειες των τοπικών επιχειρήσεων των δύο αυτών χωρών για διεθνοποίηση των δραστηριοτήτων τους σημείωσε κάμψη το 2006 σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η μείωση αυτή ήταν πιο σημαντική στην περίπτωση του Λιβάνου αφού οι εκροές των τοπικών επιχειρήσεων σχεδόν υποδιπλασιάστηκαν το 2006. Από τα στοιχεία του πίνακα 3.12 μπορούμε να διακρίνουμε την σημαντική πτώση των εξαγωγών και συγχωνεύσεων για τις Αιγυπτιακές επιχειρήσεις το 2006 μετά την ανώτατη επίδοση του 2005 κυρίως λόγω της εξαγοράς της Ιταλικής εταιρείας τηλεπικοινωνιών Wind Telecomunicazioni από την Orascom Telecom. Επίσης το 2006 ήταν χρονιά εκκίνησης για τις λιβανέζικες επιχειρήσεις που κατέβαλαν 1.522 εκατ. δολάρια στην προσπάθεια τους να διευρύνουν τους επιχειρηματικούς ορίζοντες στο εξωτερικό με την στρατηγική των εξαγωγών και συγχωνεύσεων (UNCTAD WIR, 2008).

Πίνακας 3.12 Αξίες διασυνοριακών εξαγορών και συγχωνεύσεων για την περίοδο 2004-2006

	Ε&Σ Τοπικών Επιχειρήσεων			Ε&Σ από Τοπικές Επιχειρήσεις		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Αίγυπτος	254	1.326	1.219	61	14.423	5.200
Συρία	7	-	1.158	-	-	577
Λίβανος	-	236	-	7	-	1.522

Πηγή: UNCTAD world investment report 2007 ποσά σε εκατ. δολάρια Η.Π.Α.

Ανακεφαλαίωση

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάστηκαν οι κυριότερες χώρες της Μέσης Ανατολής που έχουν ισχυρούς οικονομικούς δεσμούς με την Ελλάδα αλλά και των χωρών που καταγράφουν μια δυναμική στην πραγματοποίηση Ξ.Α.Ε. στην παγκόσμια αγορά. Για τις χώρες αυτές παρουσιάστηκαν τα κυριότερα οικονομικά τους στοιχεία καθώς και τα εμπορικά ισοζύγια διεθνών συναλλαγών με την Ελλάδα. Στο επόμενο κεφάλαιο επιχειρείται η παρουσίαση της Ελλάδας ως χώρας προορισμού για Ξ.Α.Ε. Παρουσιάζονται τα οικονομικά στοιχεία της χώρας καθώς και τα πλεονεκτήματα / ελλείψεις – αδυναμίες στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων.

Κεφάλαιο 4. Μελέτη περίπτωσης: Η Ελλάδα ως χώρα προορισμού ξένων επενδύσεων.

4.1. Ιστορική Αναδρομή

Η προσπάθεια καταγραφής της οικονομικής ιστορίας του σύγχρονου Ελληνικού κράτους είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τα πολιτικά γεγονότα της εκάστοτε εποχής. Λόγο της νεοσύστατης δημοκρατίας, η Ελλάδα αναζήτησε από την πρώτη στιγμή οικονομική βοήθεια από τους ξένους συμμάχους της είτε με την μορφή επενδύσεων ή με την μορφή δανείων. Η οικονομικές ενισχύσεις που ήρθαν από το εξωτερικό είχαν σε κάθε περίπτωση οικονομικά ή πολιτικά κίνητρα με την παρότρυνση συχνά και των τοπικών πολιτευτών. Σε εποχές που η δημοκρατία στην Ελλάδα δεν ήταν παγιωμένη και οι πολιτικές συγκρούσεις ήταν έντονες, σχεδόν το σύνολο των οικονομικών βοηθειών συνοδευόταν στο εσωτερικό της Ελλάδας από έντονες πολιτικές αντιπαραθέσεις (Dritsas, 1993). Στο παρών κείμενο θα επιχειρηθεί η καταγραφή των γεγονότων με την μέγιστη δυνατή νηφαλιότητα χωρίς να μπορεί να αγνοηθεί η αρνητική «κληρονομιά» των σκληρών πολιτικών αντιπαραθέσεων που υπάρχει, σε μικρότερο βαθμό, μέχρι και σήμερα.

4.1.1. Οικονομική Ανάπτυξη της Ελλάδας μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Από ιδρύσεως του σύγχρονου Ελληνικού κράτους, δύο ήταν οι τρόποι διείσδυσης των ξένων κεφαλαίων στην χώρα. Ο πρώτος ήταν η παροχή δανείων προς το Ελληνικό δημόσιο και ο δεύτερος οι ξένες άμεσες επενδύσεις. Το υπό σύσταση Ελληνικό κράτος προτού καν λάβει την σημερινή γεωγραφική του μορφή, ήταν δέκτης ξένων επιχορηγήσεων και δανείων με απώτερο σκοπό την δημιουργία υποδομών. Η Ελληνική οικονομία, όντας υπό ανάπτυξη μετά την αποτίναξη της οθωμανικής αυτοκρατορίας, χρειαζόνταν τα απαραίτητα κεφάλαια για την ανάπτυξη των πρωτογενών παραγόντων που θα ευνοούσαν την ντόπια και ξένη επιχειρηματικότητα. Το φαινόμενο της ενίσχυσης υποανάπτυκτων οικονομιών από τους οικονομικά ισχυρούς είναι σύνηθες στην παγκόσμια ιστορία. Όπως συνήθη είναι και τα μέγιστα ανταποδοτικά οφέλη που εισπράττουν οι οικονομικά ισχυροί από τις οικονομίες των χωρών που βοηθούν.

Το ίδιο συνέβη και στην περίπτωση της Ελλάδας με ισχυρή οικονομική βοήθεια από την Γαλλία και την Μεγάλη Βρετανία. Το διάστημα 1823 -1860 τα δάνεια που χορηγήθηκαν στο Ελληνικό κράτος ήταν με ιδιαίτερα υψηλά επιτόκια και πολλές φορές έως και το ήμισυ των δανείων πλήρωνε μεσιτείες και μεσάζοντες σε Λονδίνο και Παρίσι. Τα πρώτα δύο δάνεια χορηγήθηκαν από τους τραπεζίτες Loughman & O'Brien και από τον τραπεζίτη Ricardo καθώς είχαν στενές επαφές με μέλη του κόμματος του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου. Αυτά τα δύο δάνεια προορίζονταν για την δημιουργία υποδομών στην Ελλάδα και για στρατιωτικό εξοπλισμό καθώς το Ελληνικό κράτος συνέχιζε την στρατιωτική διαμάχη με την Οθωμανική αυτοκρατορία. Από τα δύο δάνεια ύψους £800.000 και £2.000.000 η Ελλάδα έλαβε μόνο το 75% του πρώτου και το 20% του δεύτερου ενώ το επιτόκιο δανεισμού ήταν 5% της ονομαστικής αξίας των δανείων. Αξίζει να αναφερθεί ότι η Ελλάδα σε σχέση με άλλες χώρες με την ίδια οικονομική κατάσταση δανειζόταν με χειρότερους όρους (Andreadis, 1939). Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι οι χώρες της Λατινικής Αμερικής την ίδια περίοδο με την Ελλάδα αποκτούσαν την ανεξαρτησία τους από τους αποικιοκράτες Ευρωπαίους και οι οικονομικές καταστάσεις των χωρών αυτών ήταν παρόμοιες με την ελληνική. Παρόλα αυτά το Μεξικό εξασφάλιζε το 89% των χρημάτων δανεισμού, το Περού το 88%, η Κολομβία το 84%, η Χιλή το 70% (Petrooulos, 1968). Η χώρα προσφοράς των δανειακών κεφαλαίων επηρέαζε και τα πολιτικά δρώμενα της χώρας καθώς οι Έλληνες πολιτικοί που διατηρούσαν στενούς δεσμούς με τους ξένους συμμάχους μπορούσαν να υπόσχονται στους ψηφοφόρους τους την οικονομική βοήθεια των Ευρωπαίων. Από την άλλη οι ξένοι δανειστές υπόσχονταν διπλωματική στήριξη του απελευθερωτικού αγώνα των Ελλήνων απέναντι στους Τούρκους αλλά και υποστήριξη με στρατιωτικό εξοπλισμό. Η οικονομική ομηρία της Ελλάδος προς τους δανειστές της συνεχίστηκε έως και τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ενώ χαρακτηριστικό είναι ότι στα μέσα της δεκαετίας του 1930 το 40 – 45% του εθνικού προϋπολογισμού κάλυπτε τις απαιτήσεις των ξένων δανειακών υποχρεώσεων.

Στην πραγματικότητα αυτό που συνέβαινε μέχρι και το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου ήταν η οικονομική ομηρία της Ελλάδος απέναντι στους δανειστές της να διευρύνεται ανά περιόδους. Ενώ κατάφερνε να αποπληρώσει τους δυσμενείς όρους των δανείων, οι ξένοι σύμμαχοι κατάφερναν είτε με την συνεργασία Ελλήνων πολιτικών ή και με άμεση στρατιωτική απειλή να οδηγούν την Ελλάδα σε

αποτυχημένες οικονομικές - στρατηγικές επιλογές και ο επανα-δανεισμός αποτελούσε μονόδρομο (Σταμπόγλης, 2008).

Εκτός όμως των δανειακών επιχορηγήσεων προς το Ελληνικό κράτος ήδη από το 1841 παρατηρείται η εισροή ξένων κεφαλαίων με την μορφή των επενδύσεων. Η Εθνική Τράπεζα ιδρύεται με την συμμετοχή του Λουδοβίκου Β' της Βαυαρίας με ποσοστό 13% και του τραπεζικού οίκου Εϋνάρδος με ποσοστό 20%. Επίσης, εταιρείες που με τα σημερινά δεδομένα θα χαρακτηρίζαμε ως πολυεθνικές, πραγματοποιούν επενδύσεις σε τομείς της Ελληνικής οικονομίας για την ανάπτυξη έργων υποδομής του νεοσύστατου κράτους. Έτσι, η Βρετανικών συμφερόντων επιχείρηση Lake Corpais Ltd ανέλαβε την αποξήρανση της λίμνης Κωπαΐδας το 1887 με υπογραφή συμφωνίας με το Ελληνικό δημόσιο διάρκειας 65 ετών. Μάλιστα με το πέρας της συμφωνίας το Ελληνικό δημόσιο κατέβαλε στην εταιρεία 1.800.000 λίρες Αγγλίας για το περιουσιακά στοιχεία της Lake Corpais που περιήλθαν στο δημόσιο χωρίς φόρους και άλλες υποχρεώσεις (UNTC, 1961). Το 1925 η αμερικάνικη επιχείρηση Ulen κατασκεύασε το φράγμα του Μαραθώνα εκ μέρους του Ελληνικού δημοσίου που χρηματοδότησε εξ ολοκλήρου το έργο και ανέλαβε την διαχείριση των υδάτινων πόρων για 55 χρόνια. Το επόμενο έτος Βελγική εταιρεία ανέλαβε την κατασκευή και την εκμετάλλευση της σιδηροδρομικής σύνδεσης της Βέροιας – Καλαμπάκας με την Νότια Ελλάδα. Επίσης η Power and Traction Fin Co. ανέλαβε την εγκατάσταση και εκμετάλλευση του σιδηροδρομικού δικτύου που θα ένωνε την Αθήνα με τον Πειραιά (Σταμπόγλης, 2008). Το δυτικοευρωπαϊκό και Αμερικάνικο κεφάλαιο πραγματοποίησε Ξ.Α.Ε. στο νεοσύστατο Ελληνικό κράτος με αρκετά υψηλά οφέλη για δύο κυρίως λόγους. Πρώτον, οι τομείς δραστηριοποίησης των ξένων κεφαλαίων περιελάμβαναν τα μεγάλα έργα υποδομής του νεοσύστατου κράτους και δεύτερον οι τοπικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνταν σε περιφερειακούς τομείς της οικονομίας και έδιναν την εντύπωση ότι μπορούσαν να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις των μεγάλων έργων (Dritsas, 1993).

Οι συμφωνίες επενδύσεων μεταξύ ξένων επιχειρήσεων και Ελληνικού δημοσίου χαρακτηρίστηκαν μεταγενέστερα ως ιδιαίτερα προσοδοφόρες για τους ξένους επενδυτές. Χαρακτηριστικό είναι ότι μέχρι και σήμερα οι συμβάσεις της Ulen και Power and Traction Fin Co. μνημονεύονται από τους Έλληνες πολιτικούς ως παραδείγματα ασύμφορων συνεργασιών (Πρακτικά Ελληνικού Κοινοβουλίου 2008).

Η Ελλάδα στην αρχή του 20^{ου} αιώνα δεν αποτελούσε πρόσφορο έδαφος για ξένες επενδύσεις και το ενδιαφέρον ως χώρα προορισμού ήταν ελάχιστο. Το 1927 σε

επενδυτική αναφορά του Λονδίνου η Ελλάδα περιγράφεται ως ελάχιστα πιο ασταθής χώρα και από το Μεξικό (Davies, 1927). Ένα επιπλέον μειονέκτημα που είχε η στρατηγική της Ελλάδας, όσον αφορά τις Ξ.Α.Ε., ήταν ότι δεν κατάφερε να αποκομίσει τεχνολογικά οφέλη από τις ξένες εταιρείες που δραστηριοποιήθηκαν στα μεγάλα έργα υποδομής καθώς μόνο οι ανειδίκευτοι εργάτες ήταν Έλληνες.

4.1.2. Σύγχρονη Ελλάδα

Η Ελλάδα μετά το πέρας του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου βρέθηκε σε παρόμοια οικονομική θέση με αυτήν που ήταν στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Οι περισσότερες υποδομές της χώρας καταστράφηκαν είτε από τους Γερμανούς κατακτητές ή από τους Έλληνες αντιστασιακούς καθώς και η οικονομική κατάσταση των πολιτών ήταν άσχημη. Αυτή η κατάσταση έμελλε να αντιστραφεί με το σχέδιο Marshall που προέβλεπε την οικονομική ενίσχυση της Ελλάδας από τους συμμάχους σαν ανταποδοτικό όφελος των Ελλήνων για τον αγώνα τους εναντίον του Γ' Ράιχ. Το σχέδιο προέβλεπε την οικονομική ενίσχυση με το ποσό των 2 δις δολαρίων για την περίοδο 1945-1952. Εντούτοις, το μισό από αυτό το ποσό δεσμεύτηκε για στρατιωτικές δαπάνες υπέρ της ελληνικής κυβέρνησης που ενεπλάκη σε εμφύλιο πόλεμο μετά το 1945. Περισσότερα από το 25% ξοδεύτηκαν σε εισαγωγές καταναλωτικών αγαθών ενώ ένα πολύ μικρό μέρος μόνο διοχετεύθηκε στη βιομηχανία. Επίσης, χρηματοδοτήθηκαν έργα αποκατάστασης – κατασκευής βασικών υποδομών (οδικό δίκτυο, ηλεκτρική ενέργεια κ.λ.π.).

Κατά τη διάρκεια των επόμενων είκοσι ετών, από το 1952 ως το 1973, η κύρια τοποθέτηση των πολιτικών και οικονομικών κύκλων στην Ελλάδα σχετικά με την ανάπτυξη παρέμεινε αμετάβλητη. Το ξένο κεφάλαιο θεωρήθηκε ξανά ως από μηχανής θεός για την ανάπτυξη. Η διαφορά ήταν ότι οι κυβερνήσεις επιδίωξαν ακόμα περισσότερο την εισροή ξένων κεφαλαίων με την μορφή κινήτρων. Ο πρώτος νόμος που θεσπίστηκε για την προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων ήταν το Ν.Δ. 2687/53 περί επενδύσεων και προστασίας κεφαλαίων εξωτερικού. Μεταξύ άλλων προέβλεπε ότι ως κεφάλαια εξωτερικού θεωρούνταν τα υπό οποιαδήποτε μορφή μηχανήματα ή υλικά, εφευρέσεις, τεχνικές μέθοδοι και εμπορικά και βιομηχανικά σήματα προερχόμενα από το εξωτερικό. Προβλεπόταν επίσης ότι η εξαγωγή συναλλάγματος για την επιστροφή του κεφαλαίου που είχε επενδυθεί δεν μπορούσε να υπερβαίνει ετησίως το 10% του εισαχθέντος κεφαλαίου ενώ για την καταβολή

τόκων ή κερδών δεν μπορούσε να υπερβαίνει το 12%. Υπήρχαν διατάξεις στον νόμο που προέβλεπαν την μείωση ή και την δεκαετή απαλλαγή από δασμούς και φόρους για την εισαγωγή μηχανημάτων, εργαλείων και ανταλλακτικών. Απαγορευόταν επίσης η επίταξη περιουσιακών στοιχείων των επιχειρήσεων εκτός περιπτώσεων πολέμου και σε συνεργασία με την χώρα προέλευσης της επιχείρησης.

Ακολούθησαν οι νόμοι 4171/61 για την λήψη γενικών μέτρων για την υποβοήθηση της ανάπτυξης της οικονομίας, 4458/65 περί βιομηχανικών παροχών και οι αναγκαστικοί νόμοι επί δικτατορίας 89/67 και 378/68 καθώς και με την μεταπολίτευση ο 1312/72 για την περιφερειακή ανάπτυξη και οι 1377/73, 1378/73 για την λήψη μέτρων ενίσχυσης της τουριστικής ανάπτυξης. Τα χρόνια από το 1952 – 1973 ήταν περίοδος ανάπτυξης για την Ελλάδα αν και τα προβλήματα στις βασικές υποδομές παρέμεναν. Το ΑΕΠ αυξανόταν με 5,5% ετησίως, αλλά ο ρυθμός ήταν γρηγορότερος μεταξύ 1961-1970 (7,1%). Η βιομηχανία αυξήθηκε με ένα μέσο ετήσιο ρυθμό 9% και η παραγωγή εξαπλασιάστηκε. Οι υπηρεσίες αυξήθηκαν επίσης με 6% ετησίως, ο πρωτογενής τομέας αυξήθηκε με ρυθμό 4% ενώ η παραγωγή διπλασιάστηκε (Dritsas, 1993). Οι συνεχιζόμενες εισαγωγές είχαν ξεπεράσει τις εξαγωγές κατά πολύ ενώ οι προϋπολογισμοί συνέχισαν να είναι ελλειμματικοί. Κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου, το κράτος εισχώρησε βαθύτερα στην οικονομία και ο δημόσιος τομέας άρχισε να γιγαντώνεται. Από την άλλη, στον ιδιωτικό τομέα, παρατηρήθηκε μια μετατόπιση προς τις Ξ.Α.Ε. που πραγματοποιήθηκαν σε νέους τομείς όπως τα διυλιστήρια πετρελαίου και η βαριά βιομηχανία.

Από το 1960 και μετά οι Ξ.Α.Ε. που πραγματοποιήθηκαν έγιναν μέσα στο πλαίσιο της ένταξης της Ελλάδας στην ΕΟΚ. Η Ελλάδα συνδέθηκε το 1962 και ενσωματώθηκε πλήρως ως μέλος στην δεκαετία του '80. Η ακαθάριστη εισροή του ξένου κεφαλαίου (αποκλείοντας τα μηχανήματα και άλλες κατηγορίες προϊόντων), άγγιξε τα 640 εκατομμύρια δολάρια μεταξύ 1963 και 1978 ενώ το αντίστοιχο ποσό το 1954 ήταν 19,2 εκατομμύρια δολάρια. Από αυτά, το ποσό των 283 εκατομμυρίων δολαρίων, ή 44%, επανεξήχθη ως επαναπατριζόμενο κεφάλαιο. Το μερίδιο της ΕΟΚ σε εισροές κεφαλαίου ήταν 24,5% και σε εκροές 34,7% αντίστοιχα. Αν και αρχικά το βάρος των αμερικανικών επενδύσεων ήταν μεγαλύτερο, μετατοπίστηκε βαθμιαία υπέρ των επενδυτών προερχόμενων από τις χώρες της ΕΟΚ.

Κατά την διάρκεια της δεκαετίας του '60 οι άμεσες ξένες επενδύσεις πραγματοποιήθηκαν σε νέα ή και σε υπάρχοντα τμήματα του τομέα των ενδιάμεσων προϊόντων και των καταναλωτικών αγαθών. Αυτό το γεγονός συνέβαλε επίσης στην

δημιουργία μερικών πολύ μεγάλων εταιριών καθώς το 1970 δραστηριοποιούνταν στην Ελλάδα 190 πολυεθνικές και το 1975 292 αντίστοιχα. Εκτιμώντας δε την προέλευση του κεφαλαίου, οι αμερικανικές πολυεθνικές εταιρείες κατείχαν μεταξύ του 1963 και του 1970 μερίδιο 70,8% έναντι 18% από χώρες της ΕΟΚ, ενώ στην επόμενη δεκαετία το βάρος τους μειώθηκε αρκετά στο 59,1% έναντι του 31,9%, αντίστοιχα (Τράπεζα της Ελλάδας, 1982).

Εξετάζοντας διαχρονικά τα αποτελέσματα από την θέσπιση των νόμων για την προσέλκυση Ξ.Α.Ε. διαπιστώνεται ότι δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα. Την πρώτη εικοσαετία (1953 – 1973) υποβλήθηκαν περίπου 1.000 αιτήσεις για επενδύσεις συνολικού ύψους 3 δισ. δολαρίων ενώ εγκρίθηκαν από τα αρμόδια υπουργεία οι 700 για συνολικά προβλεπόμενες δαπάνες ύψους 2,1 δισ. δολαρίων. Τελικά πραγματοποιήθηκαν λιγότερες από το ένα τρίτο (215) με συνολική δαπάνη 930 εκατ. δολάρια. Το κυριότερο χαρακτηριστικό των επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν από το 1953 και για τα επόμενα χρόνια είναι η σχέση εισροών – εκροών. Αν και τα επίσημα στοιχεία δεν πρέπει να θεωρούνται ακριβή, η συνολική εισροή ξένων κεφαλαίων υπολογίζεται στα 1.226 εκατ. δολάρια ενώ η εκροή στα 999 εκατ. δολάρια (Σταμπόγλης, 2008).

Η συνήθης πρακτική των κυβερνήσεων είναι να υπερεκτιμούν τις εισροές ξένων κεφαλαίων και να υποτιμούν τις αντίστοιχες εκροές στην προσπάθεια τους προσέλκυσης νέων ξένων επενδύσεων. Έτσι τα στοιχεία που καταγράφονται από τα υπουργεία και τις τράπεζες πολλές φορές αντιφάσκουν. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία κίνησης κεφαλαίων της Τράπεζας της Ελλάδος, η διαφορά εισροών – εκροών για τα τελευταία 30 έτη ανέρχεται σε 226 εκατ. δολάρια. Έτσι είναι ασφαλές να συμπεράνουμε ότι στο χρονικό πλαίσιο 30 ετών (1953 - 1983) τα οικονομικά οφέλη της Ελλάδας ήταν μικρά σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες και όποια ανάπτυξη καταγράφηκε οφείλονταν κυρίως σε περιορισμένης έκτασης Ξ.Α.Ε. που πραγματοποιήθηκαν με ευνοϊκότερους όρους για τις ξένες επιχειρήσεις. Συχνά η πραγματοποίηση Ξ.Α.Ε. είχε έντονο πολιτικό παρασκήνιο από τις κυβερνήσεις προέλευσης των επιχειρήσεων και ακόμα συχνότερα οι ίδιες οι επενδύσεις γίνονταν πεδίο πολιτικής αντιπαράθεσης μεταξύ των ελλήνων πολιτικών. Εν κατακλείδι η χρονική περίοδος αυτή, με τις έντονες πολιτικές αντιπαραθέσεις και με το ασταθές πολιτικό κλίμα, δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αλλά και δημιούργησε την διάχυτη καχυποψία στον Ελληνικό λαό σχετικά με κάθε καινούρια απόπειρα πραγματοποίησης ξένων επενδύσεων.

4.1.3. Η Ελλάδα Σήμερα

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 η κατάσταση, κυρίως σε πολιτικό επίπεδο, ομαλοποιήθηκε και παράλληλα πραγματοποιήθηκε μια κοινή προσπάθεια τόσο από την επίσημη πολιτεία όσο και από τους πολίτες για την κατάκτηση οικονομικών στόχων. Το 2000 η κυβέρνηση κατάφερε και μείωσε τα δημοσιονομικά ελλείμματα και τον πληθωρισμό, επιτρέποντας στην Ελλάδα να ενταχθεί στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE) την 1η Ιανουαρίου 2001. Τον Ιανουάριο του 2002 η Ελλάδα, από κοινού με τους 11 από τους 14 εταίρους της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εισήγαγε το ευρώ στην φυσική του μορφή. Το ευρώ αναμενόταν να ενισχύσει το εμπόριο, να βοηθήσει στην κατάργηση των τελευταίων φραγμών που υπήρχαν στην αγορά εντός της Ε.Ε. και να τονώσει την παραγωγή.

Εντούτοις, η πιο χαλαρή φορολογική πολιτική από το 2002 και οι υψηλότερες δαπάνες για την προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας το 2004 δημιούργησαν μεγαλύτερο έλλειμμα και χρέος το 2003 και το 2004. Για το 2004 αναμενόταν ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας κατά 3,7% και συνέχιση των σχετικά υψηλών ρυθμών ανάπτυξης. Το 2004 το έλλειμμα του προϋπολογισμού ανήλθε στο 5,3% του ΑΕΠ και το χρέος στο 112% του ΑΕΠ (EURES, 2008). Οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης οδήγησαν σε μείωση της ανεργίας, η οποία ωστόσο εξακολουθεί να παραμένει υψηλή πλήττοντας τα άτομα νεαρής ηλικίας (8,1% για το έτος 2007). Το μεγαλύτερο ποσοστό εργαζομένων απασχολείται σε επιχειρήσεις των κλάδων του εμπορίου, εστιατορίων και ξενοδοχείων ενώ έπονται οι κλάδοι της γεωργίας, κτηνοτροφίας και της μεταποίησης. Οι ξένες επενδύσεις μειώθηκαν επίσης, ενώ οι προσπάθειες αναζωογόνησής τους, δεν σημείωσαν επιτυχία. Αντίστοιχα αυξήθηκαν οι ελληνικές επενδύσεις στην Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Από το υπέδαφος της Ελλάδας πραγματοποιούνται εξορύξεις των κυριότερων μεταλλευμάτων προς εκμετάλλευση. Οι ελληνικοί βωξίτες κατέχουν ως γνωστό προνομιακή θέση στην ευρωπαϊκή αγορά με εξαγωγική δραστηριότητα σε διάφορες ξένες χώρες καθώς και την κύρια τροφοδοσία του εργοστασίου αλουμινίου στην Φωκίδα. Ο λιγνίτης είναι η κύρια πηγή παραγωγής ενέργειας για την Ελλάδα. Αποτέλεσε, ως γνωστό, το υπόβαθρο της εκβιομηχάνισης και οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Ο μπετονίτης, ο καολινίτης, ο περλίτης, τα μάρμαρα, η κίσηρης, η γύψος, οι ασβεστόλιθοι, που ανήκουν στα βιομηχανικά ορυκτά, απαντώνται σε

πολλές θέσεις της Ελληνικής γης. Γνωστά παγκοσμίως είναι τα περίφημα λευκά ελληνικά μάρμαρα όπως το Πεντελικό, το μάρμαρο του Υμηττού, ο λιχνίτης της Πάρου και η κρυσταλλίνα της Θάσου. Ο τομέας των σιδηρονικελιούχων μεταλλευμάτων σήμερα περνάει κρίση, κυρίως λόγω εξωγενών παραγόντων όπως η υψηλή τιμή της απαιτούμενης ενέργειας για την παραγωγή του νικελίου. Οι ετήσιες εξαγωγές μεταλλευτικών και βιομηχανικών ορυκτών αποφέρουν στην χώρα συνάλλαγμα περίπου 500 εκατ. ευρώ (Μελάς, 2005).

Οι υπηρεσίες είναι ο μεγαλύτερος και ταχύτερα αναπτυσσόμενος τομέας της ελληνικής οικονομίας. Περισσότεροι από 17 εκατομμύρια τουρίστες επισκέφθηκαν την Ελλάδα το 2007, αποφέροντας καθαρά έσοδα 7,4 δισεκατομμυρίων ευρώ. Τα έσοδα από μεταφορές (κυρίως θαλάσσιες) αυξάνονται με ταχείς ρυθμούς και το 2004 υπερέβησαν τα έσοδα από τον τουρισμό. Η βιομηχανική δραστηριότητα παρουσιάζει μικτή απόδοση, με τομείς όπως η βιομηχανία τροφίμων και υψηλής τεχνολογίας / τηλεπικοινωνιών να σημειώνουν υγιή αύξηση. Η κλωστοϋφαντουργία επηρεάζεται σημαντικά από τον διεθνή ανταγωνισμό. Η γεωργία απασχολεί περίπου το 12% του εργατικού δυναμικού και εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις και χαμηλές επενδύσεις κεφαλαίου, παρά την σημαντική υποστήριξη από τα διαρθρωτικά ταμεία και τις επιχορηγήσεις της Ε.Ε. Ο εμπορικός στόλος της Ελλάδας, παραδοσιακά ναυτιλιακής χώρας, περιελάμβανε συνολικά 3.355 πλοία τον Μάιο του 2003, ήτοι το 9,3% του παγκόσμιου εμπορικού στόλου και το 18,3% των πλοίων μεγάλης χωρητικότητας. Τέλος ο μόνιμος πληθυσμός της χώρας ανέρχεται στα 10.934.097, σύμφωνα με την απογραφή του 2001, και η κατανομή του είναι άνιση με ποσοστό 35,6% να κατοικούν στον νομό Αττικής, το 20% στην Μακεδονία και το 10% στην Πελοπόννησο (ΕΣΥΕ, 2008).

4.2. Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση

Το 1981 η Ελλάδα εναρμόνισε την οικονομία της στο πλαίσιο της διευρυμένης μετάβασης στο καθεστώς του πλήρους μέλους. Οι ελληνικές επιχειρήσεις εξακολουθούν να προσαρμόζονται στον ανταγωνισμό των εταιρειών της Ε.Ε. καθώς η κυβέρνηση απελευθέρωσε τους οικονομικούς και εμπορικούς κανονισμούς και πρακτικές.

Οι μεταβιβάσεις της Ε.Ε. στην Ελλάδα, σύμφωνα με το πρόγραμμα του τετάρτου κοινοτικού πλαισίου στήριξης (ΚΠΣ), πρόκειται να αποκλιμακωθούν την

επόμενη πενταετία. Έως το 2008 θα καταβληθεί το τελευταίο μέρος από περίπου 24 δισεκατομμύρια δολάρια των διαρθρωτικών ταμείων του τρίτου ΚΠΣ. Τα κεφάλαια αυτά συνεισφέρουν σημαντικά στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και μειώνουν περαιτέρω το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού. Τα κονδύλια της Ε.Ε. θα συνεχίσουν να χρηματοδοτούν τα βασικά δημόσια έργα και σχέδια οικονομικής ανάπτυξης, να αναβαθμίζουν τον ανταγωνισμό και τους ανθρώπινους πόρους, να βελτιώνουν τις συνθήκες διαβίωσης και να μειώνουν τις διαφορές μεταξύ των φτωχότερων και πιο ανεπτυγμένων περιοχών της χώρας.

4.3. Το Ελληνικό Κέντρο Επενδύσεων

Το Ελληνικό Κέντρο Επενδύσεων (ΕΛΚΕ) ιδρύθηκε το 1997 και είναι ο αρμόδιος εθνικός φορέας για την προώθηση, προσέλκυση και υποστήριξη των ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα. Ο Οργανισμός εποπτεύεται από το Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών και παρέχει δωρεάν τις ακόλουθες υπηρεσίες (ΕΛΚΕ, 2008):

- Προβάλλει την Ελλάδα ως τόπο επενδυτικού προορισμού με έμφαση στους κλάδους που παρουσιάζουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.
- Πληροφορεί υπάρχοντες και δυνητικούς επενδυτές για συγκεκριμένες επενδυτικές ευκαιρίες.
- Παρέχει έγκυρη πληροφόρηση για τα επενδυτικά κίνητρα και τις διαδικασίες που απαιτούνται σε κάθε στάδιο υλοποίησης της επένδυσης.
- Διευκολύνει τους επενδυτές στις επαφές τους με την κεντρική διοίκηση και την αυτοδιοίκηση. Συμβουλεύει και συνδράμει σε όλα τα θέματα που προκύπτουν πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την υλοποίηση της επένδυσης.
- Παραλαμβάνει και αξιολογεί αιτήσεις υπαγωγής στις ενισχύσεις του Αναπτυξιακού Νόμου επενδύσεων ύψους άνω των € 15 εκατομμυρίων, καθώς και επενδύσεων ή επιχειρηματικών σχεδίων € 3 εκατομμυρίων και άνω, εφόσον το 50% τουλάχιστον της ίδιας συμμετοχής προέρχεται από κεφάλαια εξωτερικού.
- Επεξεργάζεται και υποβάλλει συγκεκριμένες προτάσεις για την βελτίωση του θεσμικού πλαισίου που διέπει τις επενδύσεις στην Ελλάδα.

Το Ελληνικό Κέντρο Επενδύσεων, μετά από μια τετραετή μελέτη από την ίδρυση του, κατέληξε σε ορισμένα συμπεράσματα για τις αδυναμίες και τα πλεονεκτήματα της χώρας μας στο να προσελκύσει ξένες επενδύσεις. Μεταξύ των πλεονεκτημάτων

αναφέρεται η διαρκώς καλύτερη εικόνα της Ελληνικής οικονομίας μετά και από την ένταξη της χώρας στην ζώνη του ευρώ, η σταθερή πολιτική κατάσταση που επικρατεί, η διαθεσιμότητα πρώτων υλών, η γεωγραφική θέση της χώρας τόσο στα Βαλκάνια όσο και ανάμεσα σε Ευρώπη και ανατολή, οι επιχειρηματικές ευκαιρίες που δημιουργήθηκαν μετά τους ολυμπιακούς αγώνες του 2004 καθώς και των έργων υποδομής που υποστηρίζονται από το τρίτο κοινοτικό πλαίσιο στήριξης. Μεταξύ των μειονεκτημάτων της χώρας καταγράφονται η περιορισμένη διείσδυση νέων τεχνολογιών και η ελλιπής χρηματοδότηση σε έρευνα και τεχνολογία, οι γραφειοκρατικές διαδικασίες και ο εκτεταμένος κρατικός παρεμβατισμός, η πολυνομία και ασάφεια ορισμένων θεσμικών πλαισίων και η ανεπάρκεια της περιφέρειας τόσο σε υποδομές όσο και σε εξειδικευμένο προσωπικό.

Το Ελληνικό Κέντρο Επενδύσεων έκρινε σε μελέτες του και τα επενδυτικά κίνητρα που θεσπίστηκαν με το Ν. 2601/98, καταγράφοντας τα αδύνατα και δυνατά σημεία του επενδυτικού νόμου. Δεν έχει τόσο μεγάλο ενδιαφέρον να αναφερθούν τα πλεονεκτήματα / μειονεκτήματα του αναπτυξιακού νόμου καθώς η γενική διαπίστωση του Ελληνικού Κέντρου Επενδύσεων είναι ότι «τα επενδυτικά κίνητρα που παρέχονται σε μία χώρα διαδραματίζουν περιορισμένο ρόλο στην απόφαση των επιχειρήσεων για παραγωγική δραστηριοποίηση στη συγκεκριμένη χώρα. Αντίθετα τα γενικά χαρακτηριστικά του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και οι μακροοικονομικές συνθήκες της χώρας αποτελούν κυρίαρχους παράγοντες που διαμορφώνουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο γίνονται οι επιλογές για τις επενδύσεις. Το σύστημα επενδυτικών κινήτρων κάθε χώρας θα πρέπει να στοχεύει στην άρση ή στην αντιστάθμιση χαρακτηριστικών που αποτελούν στην ουσία αντικίνητρα και που δρουν ως ανασταλτικοί παράγοντες στην επενδυτική δραστηριότητα ενώ ταυτόχρονα να λαμβάνει υπόψη τα χαρακτηριστικά της χώρας τα οποία συνθέτουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της και κατά συνέπεια είναι δυνατόν να υποστηρίξουν τη διεθνή ανταγωνιστικότητα των επενδυτικών δραστηριοτήτων» (Σταμπόγλης, 2008).

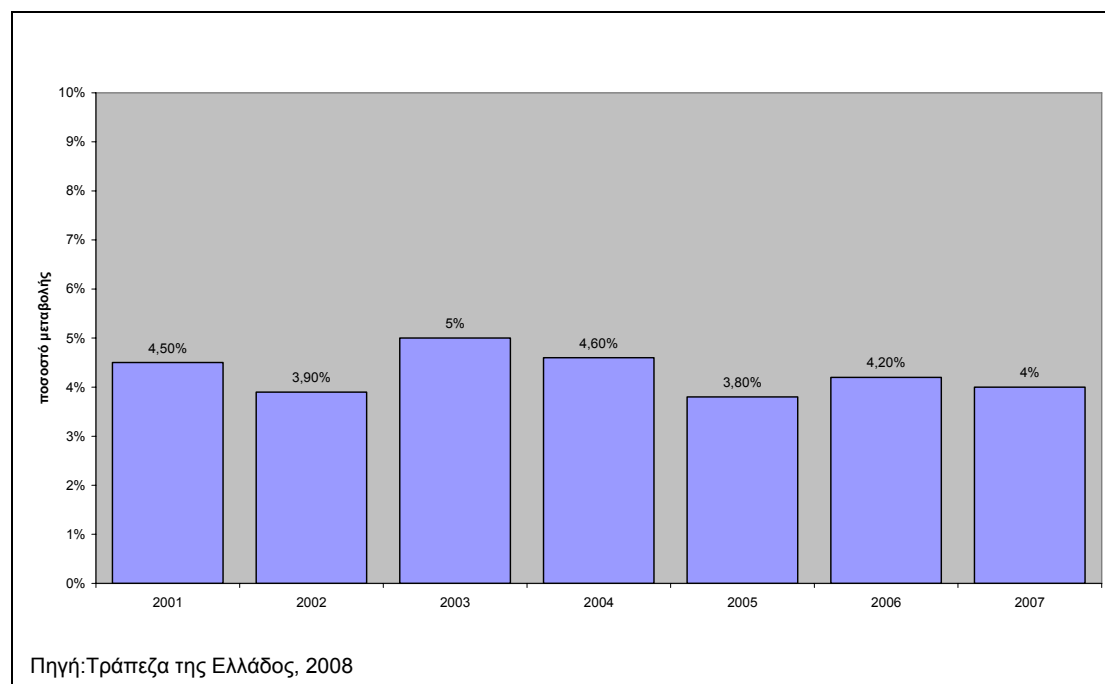
Ανακεφαλαιώνοντας πρέπει να αναφερθεί ότι η προσέλκυση ξένων επενδύσεων δεν ενισχύεται πρωταρχικά με την θέσπιση κινήτρων αλλά με την ανάπτυξη ολοκληρωμένου σχεδιασμού για την απρόσκοπτη και εύρυθμη δραστηριοποίηση ξένων επενδυτών που δεν είναι εξοικειωμένοι με την Ελληνική πραγματικότητα. Αν και αρχικά λαμβάνεται θετικά η επιθυμία της κεντρικής εξουσίας για προσέλκυση ξένων επιχειρήσεων, συχνά οι ξένοι επιχειρηματίες φοβούνται τα δαιδαλώδη μονοπάτια της Ελληνικής γραφειοκρατίας τα οποία πολλές

φορές χρησιμοποιούνται και ως μέσο αποτροπής των ξένων επενδύσεων από τους τοπικούς επιχειρηματίες που νοιώθουν να απειλούνται τα συμφέροντα τους. Η πολιτεία για να πετύχει τις επιχειρηματικές συμφωνίες με ξένους επενδυτές στα μεγέθη που το καταφέρνουν άλλες ευρωπαϊκές χώρες θα πρέπει να μειώσει τους χρόνους συναλλαγής με τις δημόσιες υπηρεσίες. Η κυβέρνηση δείχνει να συμμερίζεται τις ανησυχίες των επιχειρηματιών, ελλήνων και ξένων. Με τον τελευταίο νόμο (άρθρο 16. του Ν.3661/2008) επιχειρείται η επιτάχυνση των διαδικασιών ίδρυσης εταιρείας περιορισμένης ευθύνης σε 15 ημέρες από 38 (Παναγόπουλος, 2008). Ο νόμος αυτός αναμένεται να ενισχύσει την επιχειρηματικότητα, κυρίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και κατ' επέκταση των τοπικών. Η τόνωση της δραστηριότητας των ξένων επενδύσεων χρειάζεται αντίστοιχες κινήσεις αλλά σε τομείς που ενδιαφέρουν τις ξένες επιχειρήσεις όπως π.χ. η νομοθεσία για τις ανώνυμες εταιρείες και η εργασιακή νομοθεσία.

4.4. Οικονομικά Στοιχεία της Ελλάδας

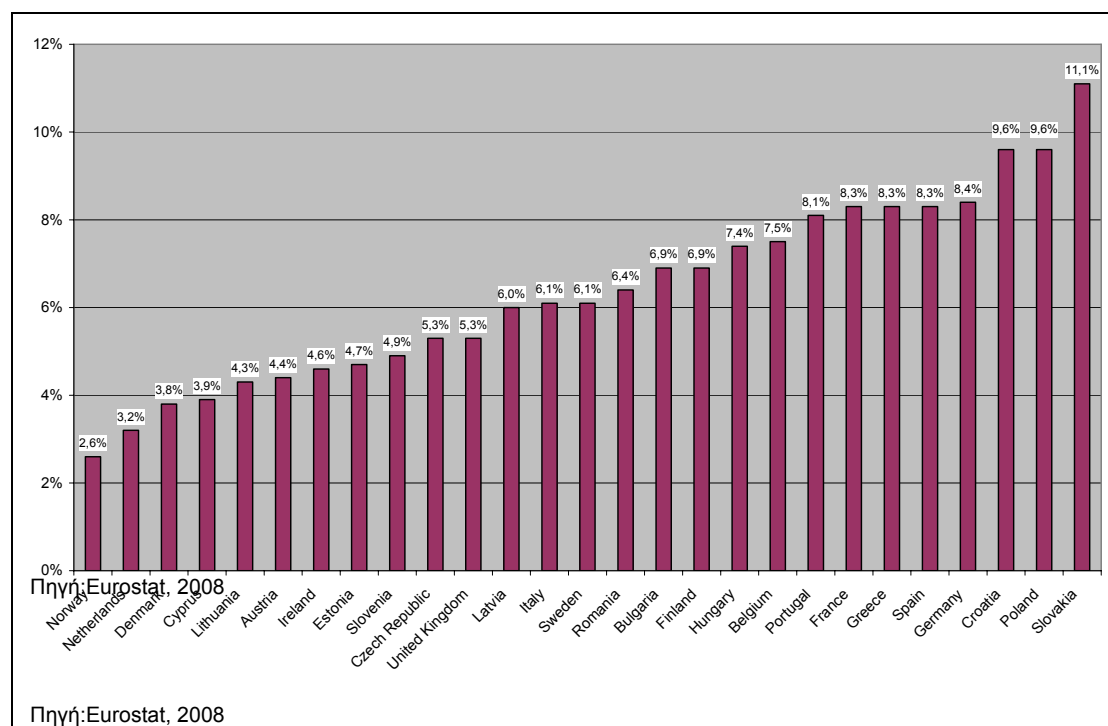
Ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ για την Ελλάδα έχει αυξητική τάση από το 2000 μέχρι σήμερα (Γράφημα 4.1). Ιδιαίτερα την προ-ολυμπιακή περίοδο, κυρίως η αυξημένη οικοδομική δραστηριότητα και η ανάπτυξη στον τομέα των κατασκευών είχαν σαν αποτέλεσμα τον υψηλό ρυθμό ανόδου σε σχέση με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο. Στην μετά-ολυμπιακή εποχή ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ παραμένει υψηλός και οφείλεται στην θετική συμβολή της εγχώριας ζήτησης, ενώ η μεταβολή του πραγματικού εξωτερικού ισοζυγίου επέδρασε ανασχετικά στον ρυθμό ανόδου του ΑΕΠ, αν και σε μικρότερη έκταση από ό,τι το 2006 (Τράπεζα της Ελλάδος – Ετήσια Έκθεση, 2007). Η αύξηση του ΑΕΠ με ποσοστό 4% για το 2007 έχει ιδιαίτερη σημασία λόγω του ότι η Ελληνική οικονομία δείχνει να μην επηρεάζεται σημαντικά τόσο από τις διεθνείς οικονομικές αναταραχές και την αυξημένη τιμή του πετρελαίου όσο και από τις καταστροφικές πυρκαγιές που έπληξαν την χώρα το καλοκαίρι του 2007.

Γράφημα 4.1 Μεταβολή του ΑΕΠ της Ελλάδας για το 2001-2007

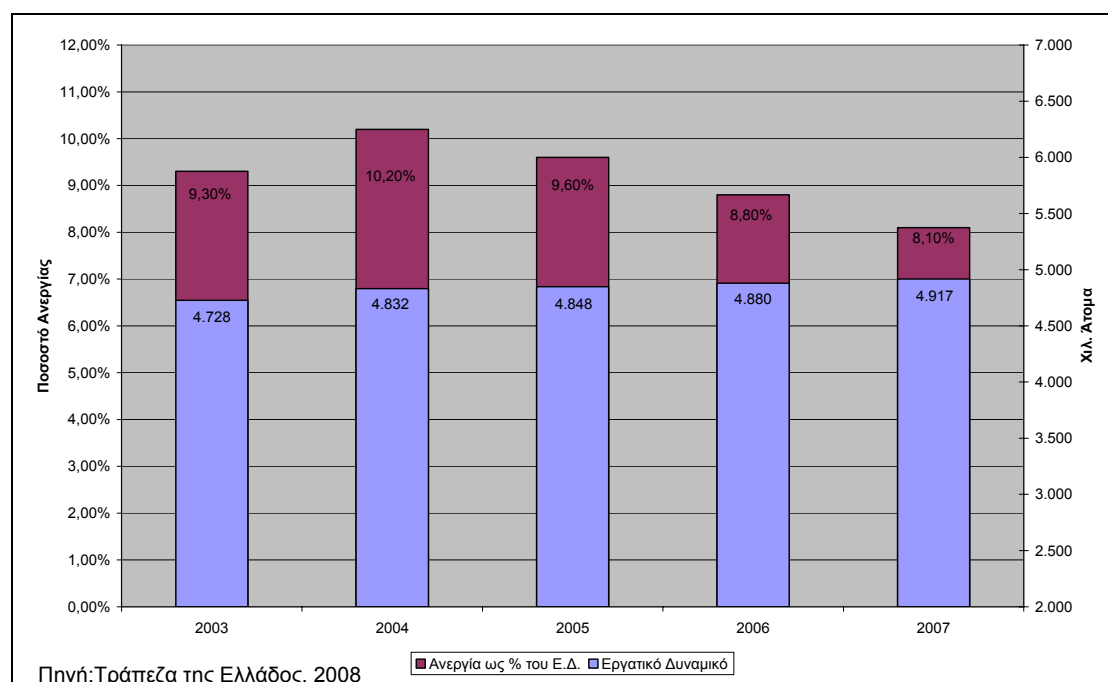
Το εγχώριο εργατικό δυναμικό αυξήθηκε ελάχιστα τα τελευταία χρόνια παρόλη την έλευση σημαντικού αριθμού οικονομικών μεταναστών στην χώρα. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται άνοδος της απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα και στον τομέα των υπηρεσιών (τριτογενής τομέας). Η άνοδος αυτή έχει προκύψει σε βάρος του μεριδίου που κατέχουν στην συνολική απασχόληση οι εργαζόμενοι στον πρωτογενή τομέα. Το μερίδιο των εργαζομένων στον δευτερογενή τομέα έχει παραμείνει γενικά σταθερό για το 2007 ενώ για την ίδια χρονιά οι απώλειες στον αγροτικό τομέα (πρωτογενής) καρπώνονται από τον τομέα των υπηρεσιών. Τα στοιχεία του ΟΑΕΔ δείχνουν σημαντική μείωση των ανέργων το 2007, ακολουθώντας την πτωτική τάση που ξεκίνησε από το 2004 (Γράφημα 4.2). Τα κυριότερα χαρακτηριστικά της μείωσης της ανεργίας στην Ελλάδα είναι η μείωση τόσο των ανέργων με προηγούμενη εργασιακή εμπειρία όσο και των ανέργων χωρίς εμπειρία. Τα τελευταία χρόνια επίσης παρατηρείται μείωση των ανέργων που κατέχουν πανεπιστημιακό πτυχίο καθώς και μείωση του ποσοστού των μακροχρόνια ανέργων (άνω του ενός έτους). Παρά τις θετικές εξελίξεις, το ποσοστό των ανέργων στην Ελλάδα παραμένει να είναι από τα υψηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Γράφημα 4.3) ενώ η ελληνική οικονομία χαρακτηρίζεται από μικρότερη δυνατότητα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας σε σχέση με άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ.

Γράφημα 4.2 Ποσοστά ανεργίας στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το 2007

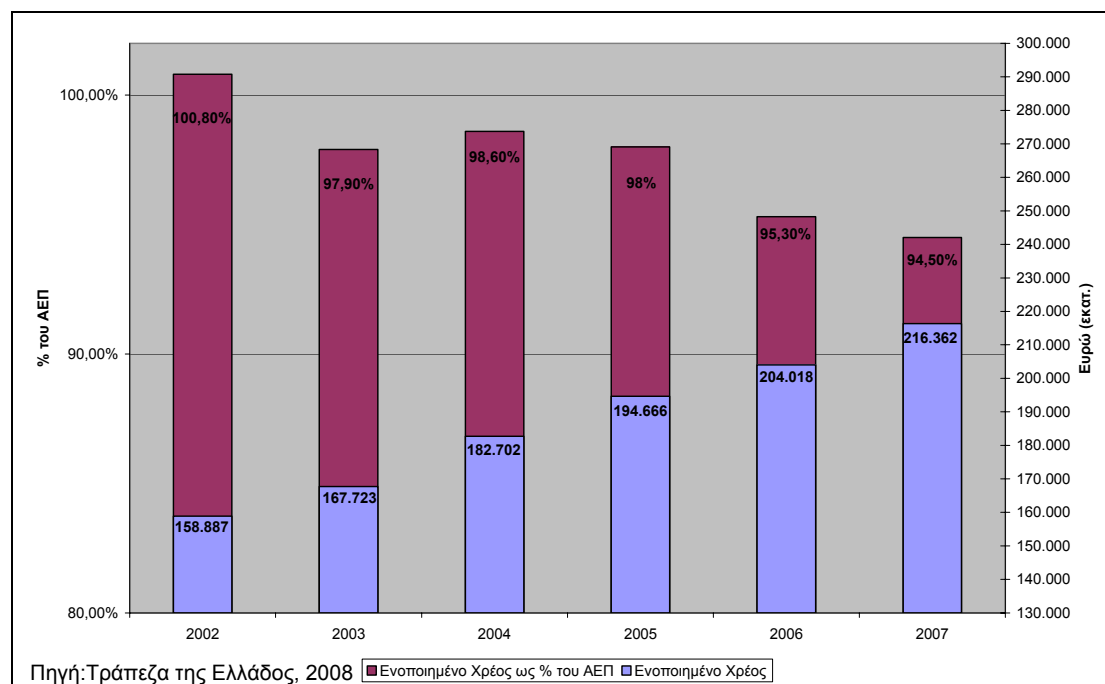
Σημαντικά προβλήματα στον τομέα της εργασίας στην Ελλάδα είναι η σχετικά μικρότερη χρήση της μερικής απασχόλησης σε σχέση με την Ε.Ε. αλλά και τα μεγάλα ποσοστά ανέργων γυναικών (Τράπεζα της Ελλάδας – Ετήσια Έκθεση, 2008).

Γράφημα 4.3 Εργατικό δυναμικό και ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα για το 2003-2007

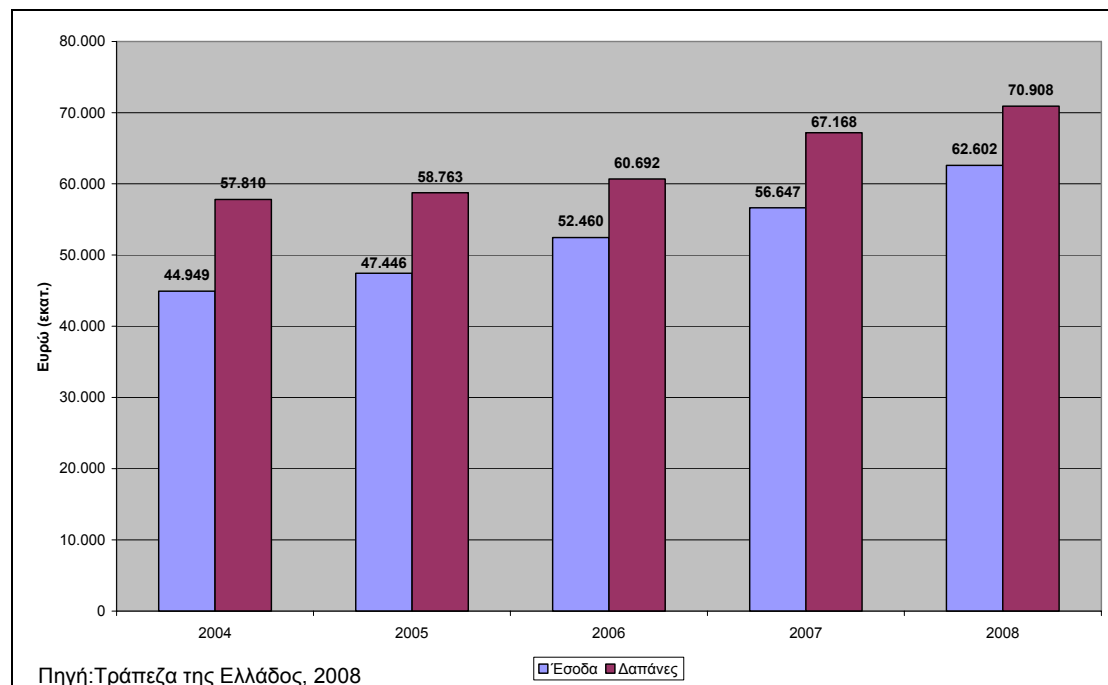
Το ενοποιημένο χρέος της γενικής κυβέρνησης αυξάνεται τα τελευταία χρόνια και αυτό οφείλεται στην αύξηση του εσωτερικού χρέους. Το ενοποιημένο χρέος της γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώνεται αισθητά και το 2007 μετά και την αναθεώρηση του ΑΕΠ έλαβε ποσοστό 94,5% (Γράφημα 4.4). Παρά την σημαντική μείωση του λόγου του δημόσιου χρέους, αυτός παραμένει σε υψηλά επίπεδα σε σχέση με την Ε.Ε. Το γεγονός αυτό αποτελεί αγκάθι στις οικονομικές προοπτικές της Ελλάδας εάν ληφθούν υπόψη η αναμενόμενη μετά το 2015 επιβάρυνση του προϋπολογισμού από δαπάνες που συνδέονται με την γήρανση του πληθυσμού, η σημαντική αύξηση των επιτοκίων την τελευταία περίοδο και τέλος ο απώτερος στόχος της Ελλάδας για μείωση του λόγου του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ κάτω του 60% (Τράπεζα της Ελλάδος – Ετήσια Έκθεση, 2008). Για το 2008 η πρόβλεψη σύμφωνα με τον προϋπολογισμό για το δημόσιο χρέος ήταν στα 250,27 δισ. ευρώ αλλά ήδη οι αυξημένες υποχρεώσεις της γενικής κυβέρνησης που προέκυψαν από την αύξηση των επιτοκίων διόγκωσαν το δημόσιο χρέος κατά 4,5 δισ. ευρώ το τρίμηνο Μαρτίου – Ιουνίου 2008. Έτσι, σύμφωνα με τα στοιχεία του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους το δημόσιο χρέος τον Ιούνιο του 2008 έφτασε τα 251,94 δισ. ευρώ ξεπερνώντας πολύ νωρίτερα τον ετήσιο στόχο. Επίσης καταγράφεται σημαντική συρρίκνωση στα ταμειακά διαθέσιμα του Δημοσίου που για τον Ιούνιο του 2008 ήταν 962,1 εκατ. ευρώ έναντι των 4,963 δισ. ευρώ τρεις μήνες νωρίτερα (Χατζηνικολάου, 2008).

Γράφημα 4.4 Ενοποιημένο χρέος γενικής κυβέρνησης σύμφωνα με τον ορισμό της συνθήκης του Μάαστριχτ.

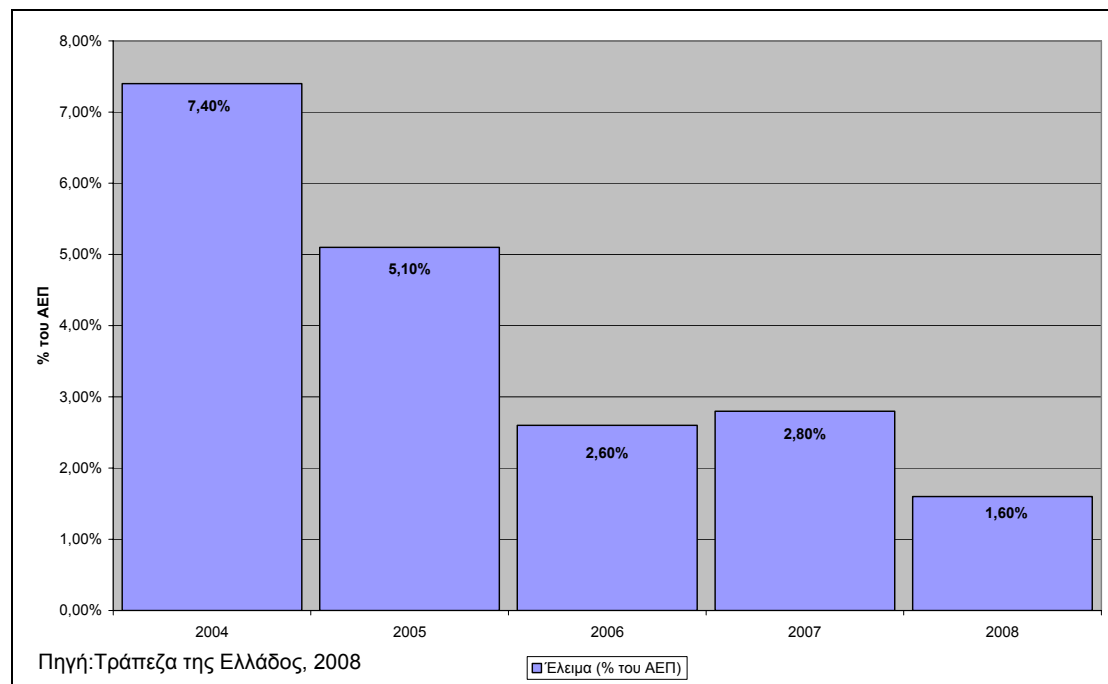

Όσον αφορά τον κρατικό προϋπολογισμό τα τελευταία έτη αντικατοπτρίζουν την κατεύθυνση της δημοσιονομικής πολιτικής που προσπαθεί να είναι περιοριστική. Τα έσοδα του προϋπολογισμού αυξάνονται κυρίως λόγω της αύξησης των ποσών που προέρχονται από έμμεσους φόρους και μειώνονται τα κεφάλαια των δημόσιων δαπανών. Όπως φαίνεται και στο γράφημα 4.5 τόσο τα έσοδα όσο και οι δαπάνες του κρατικού προϋπολογισμού αυξάνονται τα τελευταία έτη. Το σημαντικό της περιοριστικής προσπάθειας της δημοσιονομικής πολιτικής είναι η μείωση του ελλείμματος του προϋπολογισμού ως ποσοστό του ΑΕΠ. Έτσι παρόλη την έκτακτη επιχορήγηση προς το ΤΑΠ-ΟΤΕ και την εξόφληση οφειλής του δημοσίου προς την ΑΤΕ το 2005 καθώς και ρύθμιση εκρρεμοτήτων της Ολυμπιακής Αεροπορίας το 2007 το ποσοστό του ελλείμματος ως προς το ΑΕΠ έχει πτωτική τάση και η εκτίμηση για το 2008 είναι να φτάσει το 1,6% (Γράφημα 4.6). Σύμφωνα όμως με το εβδομαδιαίο οικονομικό δελτίο της τράπεζας Alpha Bank του Αυγούστου το έλλειμμα προβλέπεται να ανέλθει στο 2,5% του ΑΕΠ καθώς θεωρεί ότι οι υπερβάσεις στις πρωτογενείς δαπάνες και η καθυστέρηση στην είσπραξη των δημοσίων εσόδων θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση της τιμής του ελλείμματος.

Γράφημα 4.5 Τα έσοδα και οι δαπάνες του κρατικού προϋπολογισμού για τα έτη 2004-2008

Γράφημα 4.6 Έλλειμμα και πρωτογενές έλλειμμα (ως ποσοστό του ΑΕΠ) σύμφωνα με την γνωστοποίηση Μαρτίου 2008

Ανακεφαλαίωση

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάστηκε η Ελλάδα ως χώρα προορισμού για άμεσες ξένες επενδύσεις. Έγινε μια ιστορική ανασκόπηση στις εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. της χώρας και καταγράφηκε η σχέση της κεντρικής εξουσίας με το ξένο κεφάλαιο από καταβολής της σύγχρονης ελληνικής δημοκρατίας. Επίσης παρουσιάστηκε η σημερινή κατάσταση της χώρας τόσο από οικονομικής άποψης όσο και από κοινωνικοπολιτικής αντιμετώπισης των ξένων επενδύσεων. Στο επόμενο κεφάλαιο επιχειρείται η παρουσίαση του μεγέθους των εισερχόμενων ξένων επενδύσεων από χώρες της Μέσης Ανατολής στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην ΝΑ Ευρώπη ανά κλάδο και δραστηριότητα σε βάθος χρόνου.

Κεφάλαιο 5. Εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. από Χώρες της MENA

5.1. Επενδύσεις μεταξύ των Αραβικών χωρών.

Οι προσπάθειες για οικονομική και πολιτική ολοκλήρωση και ενοποίηση μεταξύ των χωρών της MENA έχουν πλούσιο παρελθόν που ξεκινούν από την δεκαετία του 1950. Για πρώτη φορά το 1953 υπογράφηκε μεταξύ των χωρών που αποτελούσαν την Αραβική Λίγκα* η συμφωνία διακίνησης προϊόντων (Transit Agreement, 1953) ενώ το 1964 η Αίγυπτος, το Ιράκ, η Ιορδανία και η Συρία προσπάθησαν για την δημιουργία μιας Αραβικής Κοινής Αγοράς (Arab Common Market, 1964). Η επόμενη σοβαρή προσπάθεια μεταξύ 18 χωρών της Αραβικής Λίγκας για οικονομική συνεργασία ήταν την δεκαετία του 1980 με την υπογραφή της συμφωνίας για την προώθηση και διευκόλυνση του εμπορίου (Trade Facilitation and Trade Promotion Accord, 1981) και με την δημιουργία του Συμβουλίου Συνεργασίας των Χωρών του Κόλπου (Gulf Cooperation Council, 1981). Οι πιο πρόσφατες συμφωνίες είναι η Παν-Αραβική Περιφέρεια Ελεύθερου Εμπορίου που υπεγράφη το 1997 (Pan Arab Free Trade Area, 1997) και η συμφωνία του Agadir μεταξύ της Αιγύπτου, της Ιορδανίας, του Μαρόκο και της Τυνησίας για την δημιουργία ζώνης ελεύθερου εμπορίου (Galal and Hoekman, 2003).

Ο μεγάλος αριθμός οικονομικών συμφωνιών που έχουν υπογραφεί τις τελευταίες πέντε δεκαετίες μεταξύ των χωρών της MENA ή και μεταξύ των χωρών της MENA με τον υπόλοιπο κόσμο, εκτός από ευεργητικές επιπτώσεις έχει δημιουργήσει περίπλοκες και αλληλοκαλυπτόμενες σχέσεις. Κάθε χώρα της MENA είναι μέλος τουλάχιστον σε μία τοπική οικονομική συμφωνία και αρκετές από τις χώρες της MENA είναι μέλη σε τουλάχιστον πέντε ή και περισσότερες. Για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα οι τοπικές κυβερνήσεις έδιναν μεγαλύτερη σημασία στις οικονομικές σχέσεις μεταξύ των χωρών της MENA ενώ τα τελευταία χρόνια οι περισσότερες οικονομικές συμφωνίες έχουν στόχο τις αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Η.Π.Α. (World Bank - MENA region, 2008).

* Η Αραβική Λίγκα ή Λίγκα των Αραβικών Πολιτειών ιδρύθηκε στο Κάιρο στις 22/3/1945 από την Αίγυπτο, το Ιράκ, την Ιορδανία, την Συρία τον Λίβανο και την Σαουδική Αραβία με σκοπό την σύσφιξη των σχέσεων, την συνεργασία μεταξύ τους και την προστασία της ανεξαρτησίας και της κυριαρχίας των κρατών μελών (Yale, 1997). Σήμερα η Λίγκα έχει 22 χώρες μέλη.

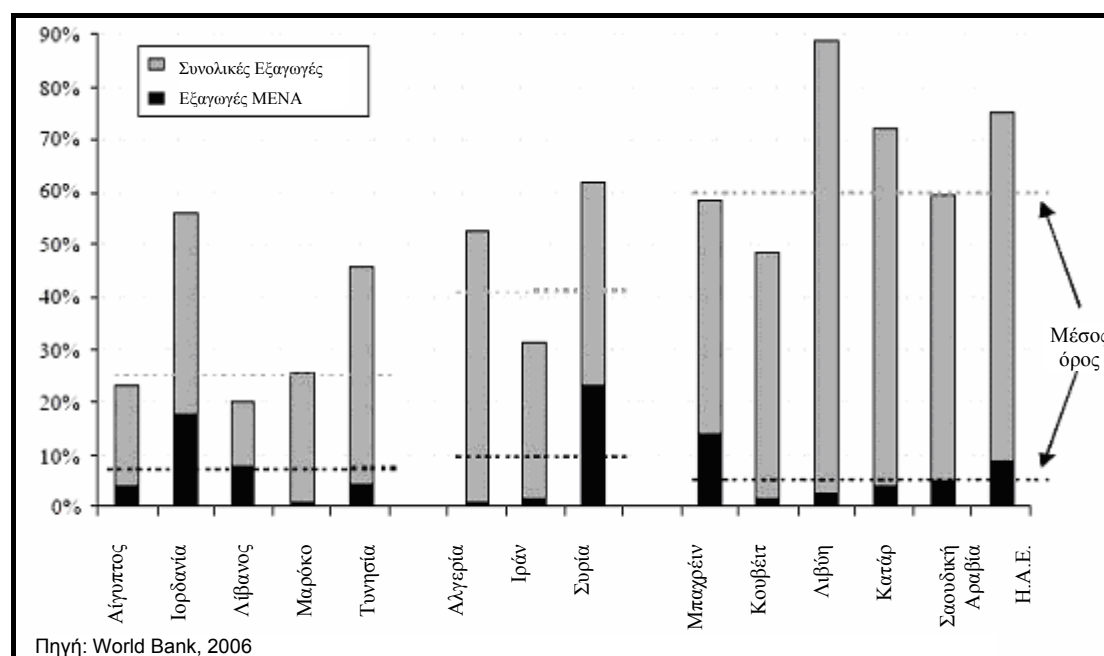
Σύμφωνα με εμπειρικές μελέτες το πολύπλοκο αυτό σύστημα των οικονομικών συνεργασιών των χωρών της MENA έχει απογοητευτικά αποτελέσματα. Σε συγκεκριμένα εμπειρικά μοντέλα που υπολογίζουν την δυναμική του εμπορίου μεταξύ κρατών – εταίρων, σε σχέση με το οικονομικό τους μέγεθος, την γεωγραφική τους απόσταση και άλλα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των χωρών, τα αποτελέσματα που σχετίζονται με την οικονομική ολοκλήρωση των χωρών της MENA είναι διαρκώς χαμηλότερα των προσδοκιών (Achy, 2006, Peridy, 2005). Ένας από τους βασικούς λόγους που συμβαίνει αυτό, είναι οι συχνές διαμάχες στην περιοχή που πηγάζουν από εξουσιαστικές βλέψεις και από έλλειψη ασφάλειας. Επίσης, οι συμπληρωματικές δομές παραγωγής μεταξύ των χωρών της MENA δεν είναι επαρκώς αναπτυγμένες καθώς και η μερική ύπαρξη δασμών εμπορίου συμβάλουν στην επιβράδυνση της οικονομικής ολοκλήρωσης της περιοχής.

Ιδιαίτερα για τις χώρες της MENA που είναι πλούσιες σε πλουτοπαραγωγικές πηγές, ο λόγος των τοπικών εξαγωγών προς το ΑΕΠ βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα. Αυτό συμβαίνει κυρίως γιατί το σύνολο των εξαγωγών και των εξερχόμενων άμεσων επενδύσεων βασίζεται στα προϊόντα πετρελαίου και φυσικού αερίου σε χώρες εκτός MENA. Αντίθετα για τις χώρες της MENA που τα αποθέματα σε φυσικές πλουτοπαραγωγικές πηγές είναι περιορισμένα, ο λόγος των εξαγωγών προς χώρες της MENA προς το ΑΕΠ είναι μεγαλύτερος του 15%, όπως φαίνεται και στο γράφημα 5.1 (World Bank – MENA region, 2008).

Όπως αναφέρθηκε και στα προηγούμενα κεφάλαια η αυξημένη συσσώρευση κεφαλαίων των τελευταίων ετών που προήλθε από τις πωλήσεις προϊόντων πετρελαίου και φυσικού αερίου οδήγησε στην αύξηση των εξερχόμενων Ξ.Α.Ε. Η αυξημένη ρευστότητα των χωρών της MENA είχε σαν αποτέλεσμα την πραγματοποίηση Ξ.Α.Ε. κυρίως προς τις αναπτυγμένες χώρες. Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις και οι ιδιωτικοποιήσεις των τελευταίων ετών σε χώρες της MENA προσέλκυσαν Ξ.Α.Ε. από όλον τον κόσμο και φυσικά και από χώρες της MENA με αυξημένη ρευστότητα. Τα στοιχεία που παρουσιάζει το Euro – Mediterranean Network of Investment Promotion Agencies (ANIMA, 2003-2006) καταδεικνύουν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των εισερχόμενων επενδύσεων στην περιοχή της MENA έχει σαν στόχο τον τομέα της ενέργειας και της βιομηχανίας πετρελαίου και φυσικού αερίου ενώ μεγάλο ποσοστό επενδύσεων έχουν προσελκύσει και οι τομείς της ακίνητης περιουσίας, των κατασκευών, της υφαντουργίας και των τηλεπικοινωνιών.

Για τις επενδύσεις μεταξύ των χωρών της MENA τα ολοκληρωμένα στοιχεία των διεθνών οικονομικών οργανισμών είναι ακόμα σε αρχικό στάδιο, παρόλα αυτά τα εμπειρικά στοιχεία δείχνουν τις προτιμήσεις των επενδυτών. Το 2006 κεφάλαια από τα Η.Α.Ε. ύψους 7,6 δισ. δολαρίων επενδύθηκαν στην Αίγυπτο στους τομείς του τουρισμού, της ακίνητης περιουσίας, στις τηλεπικοινωνίες και στις υποδομές των μεταφορών. Η Αίγυπτος δέχθηκε επίσης επενδύσεις ύψους 1,8 δισ. δολαρίων από το Κουβέιτ στους τομείς των μεταφορών, του τουρισμού και των δημοσίων έργων. Στην Τυνησία, η εταιρεία Bukhater (συμφερόντων Η.Α.Ε.) σχεδιάζει την επένδυση 5 δισ. δολαρίων για την δημιουργία του συγκροτήματος ακίνητης περιουσίας “Tunis City of Sport” που αναμένεται να δημιουργήσει 40.000 καινούριες θέσεις εργασίας. Παράλληλα η εταιρεία Emaar Properties (συμφερόντων Η.Α.Ε.) σχεδιάζει την επένδυση 1,9 δισ. δολαρίων στο έργο της μαρίνας Qussor της Τυνησίας. Τέλος, στην Ιορδανία κατασκευαστικές εταιρείες από τον Λίβανο σχεδιάζουν την επένδυση 5 δισ. δολαρίων στα επόμενα 10 χρόνια για την αστική ανασυγκρότηση της Aqaba ενώ εταιρεία τηλεπικοινωνιών (Batelco) από το Μπαχρέιν εξαγόρασε την τοπική εταιρεία κινητής τηλεφωνίας Umniah με το ποσό των 415 εκατ. δολαρίων (World Bank – MENA region, 2008).

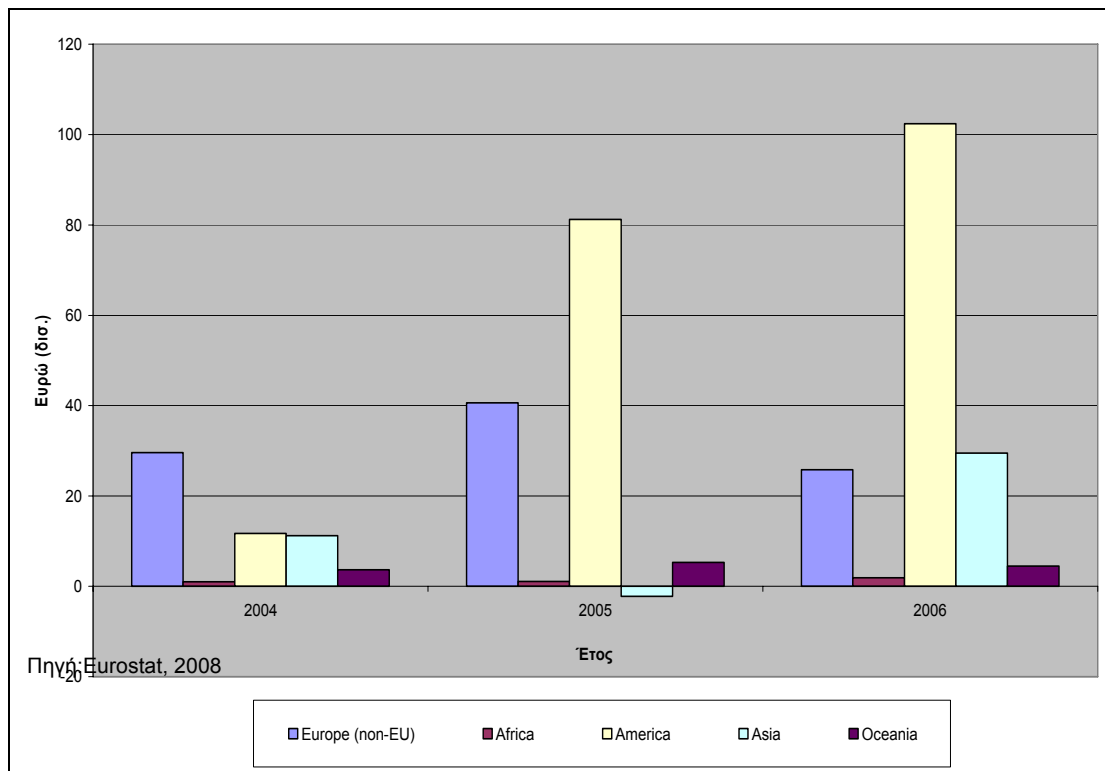
Γράφημα 5.1 Εξαγωγές μεταξύ των χωρών της MENA ως ποσοστό των συνολικών εξαγωγών.

5.2. Επενδύσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση από Χώρες της MENA

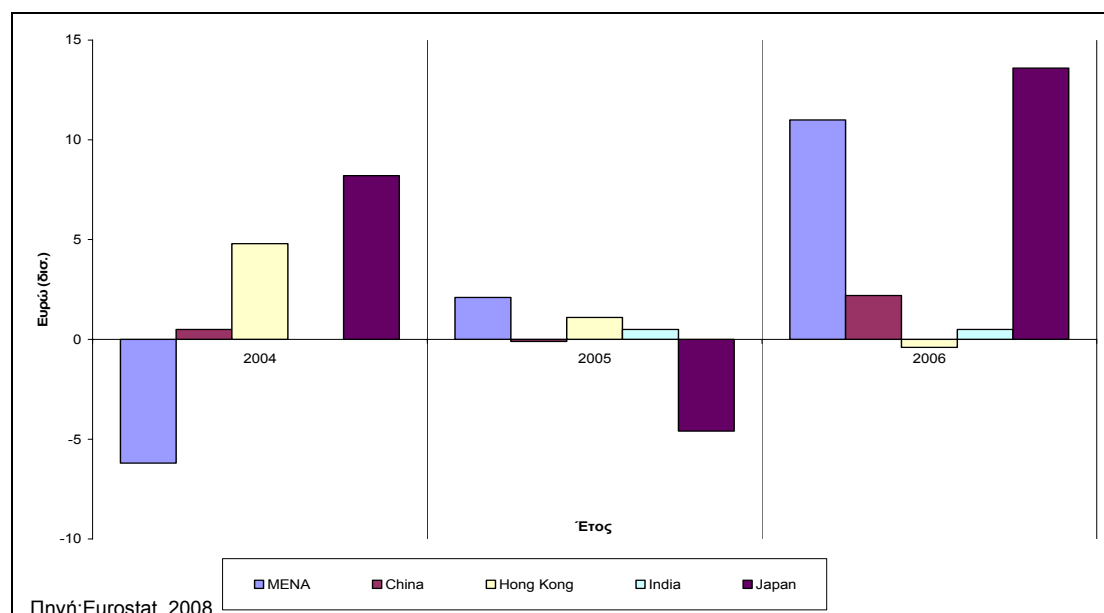
Μετά από μία οριακή μείωση στις εισερχόμενες ξένες επενδύσεις το 2004, η Ευρωπαϊκή Ένωση δέχτηκε αυξημένες χρηματοροές της τάξης του 118% για το 2005 ενώ δέχτηκε και περαιτέρω αύξηση της τάξης του 24% για το 2006. Η αύξηση αυτή μεταφράζεται σε εισροές κεφαλαίων από χώρες εκτός Ε.Ε. ύψους 30,1 δισ. ευρώ από το 2004 έως το 2006 (Γράφημα 5.2). Οι χώρες της Αμερικής συνέχισαν να είναι ο μεγαλύτερος επενδυτής στην Ε.Ε. με μια διεύρυνση των χρηματοροών προς την Ευρώπη της τάξης των 21,2 δισ. ευρώ. Η Αμερικανική ήπειρος συνείσφερε για το 2006 το 65% των εισερχομένων ξένων επενδύσεων στην Ε.Ε. ξεπερνώντας κατά πολύ την επόμενη. Στην δεύτερη θέση με ποσοστό 19% βρίσκονται οι χώρες της Ασίας με συνολικές επενδύσεις ύψους 29,5 δισ. ευρώ, σημειώνοντας την υψηλότερη επίδοση από το 2002. Στην τρίτη θέση βρίσκονται οι χώρες της ευρωπαϊκής ηπείρου, αλλά εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, με συνολικές επενδύσεις 25,8 δισ. ευρώ ή ποσοστό 16%. Οι επενδύσεις από τις χώρες της Ευρώπης σημείωσαν πτώση το 2004, σημαντική αύξηση (37%) το 2005 και αντίστοιχη πτώση (36%) το 2006. Τέλος ακολουθούν οι εισερχόμενες επενδύσεις από τις χώρες της Ωκεανίας με ποσοστό 3% και από τις χώρες της Αφρικής με 1%. Η συνολική χρηματοροή από τις τελευταίες αυτές ηπείρους ανήλθε για το 2006 σε 6,4 δισ. ευρώ.

Γράφημα 5.2 Ύψος κεφαλαίων εισερχομένων Ξ.Α.Ε. στην Ε.Ε. για τα έτη 2004-2006

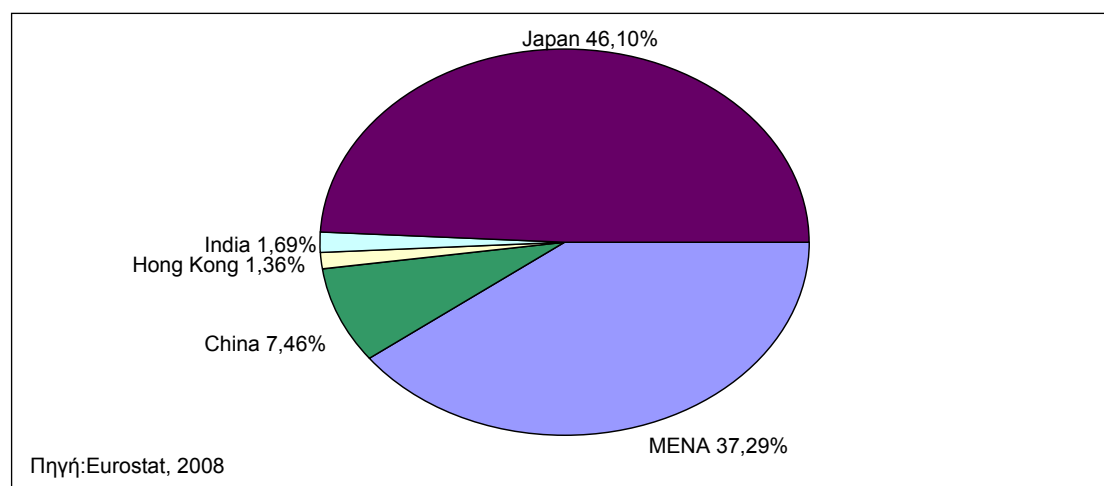

Οι εισροές κεφαλαίων από την Ασία ήταν για το 2006 οι δεύτερες περισσότερες σε αξία και αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αυξημένη επενδυτική δραστηριότητα Ιαπωνικών επιχειρήσεων. Η Ιαπωνικές χρηματοροές κατέγραψαν την μεγαλύτερη αύξηση την περίοδο 2005-2006 με συνολικές επενδύσεις της τάξης των 13,6 δισ. ευρώ (Γράφημα 5.3). Η Ιαπωνία με αυτήν την επίδοση για το 2006 κατατάσσεται ως η τρίτη χώρα σε επενδύσεις στην Ε.Ε. Από την γεωγραφική περιοχή της Ασίας σημαντική αύξηση στις εισερχόμενες επενδύσεις στην Ε.Ε. καταγράφουν και οι χώρες της MENA. Οι συνολικές επενδύσεις για το 2006 έφτασαν τα 11 δισ. ευρώ ενώ το ποσοστό των επενδύσεων των χωρών της MENA, από την περιοχή της Ασίας στην Ε.Ε. έφτασαν στο 37,3% (Γράφημα 5.4).

Γράφημα 5.3 Ύψος επενδύσεων στην Ε.Ε. από χώρες της Ασίας για τα έτη 2004-2006

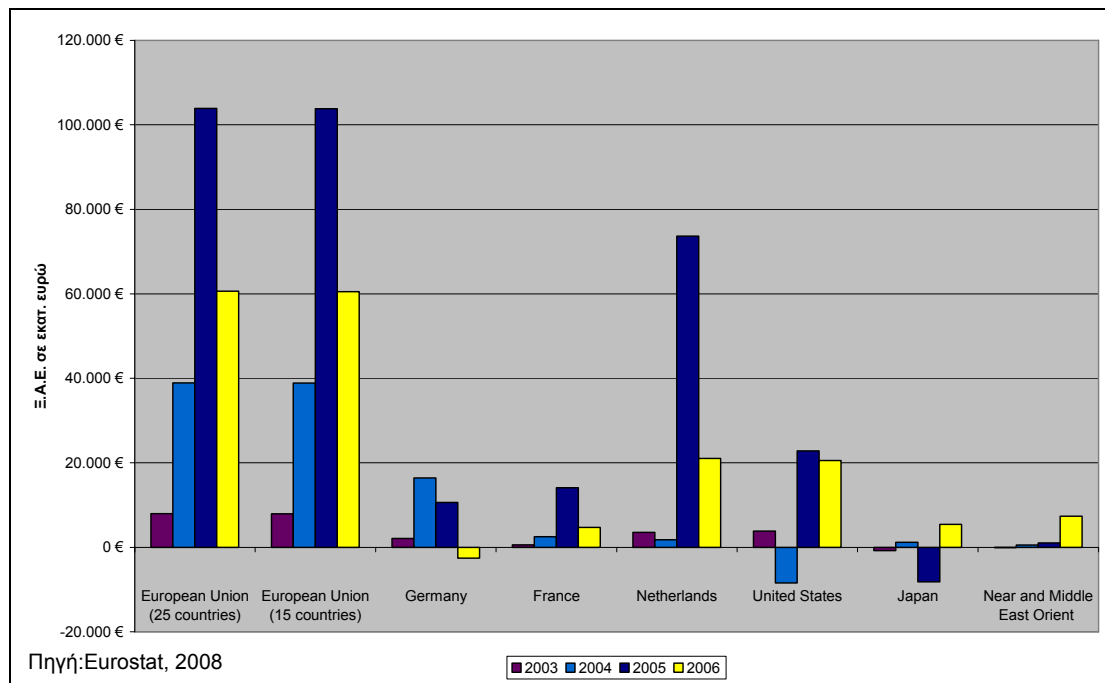
Γράφημα 5.4 Ποσοστά επί του συνόλου των επενδυμένων κεφαλαίων στην Ε.Ε. από χώρες της Ασίας το 2007

Οι σημαντικότερες συμφωνίες μέσα στο 2006 που οδήγησαν σε αυτά τα αποτελέσματα ήταν η εξαγορά της εταιρείας Pilkington Plc. (Μεγάλης Βρετανίας) από την Ιαπωνική Nippon Sheet Glass Co Ltd αξίας 1,9 δισ. ευρώ καθώς και οι εξαγορές της Travelodge Hotels (Μεγάλης Βρετανίας) και της Doncasters Plc (Μεγάλης Βρετανίας) από την Dubai International Capital (H.A.E.) συνολικής αξίας 1 δισ. ευρώ. Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι και οι τρεις προαναφερθέντες εξαγορές είχαν στόχο επιχειρήσεις της Μεγάλης Βρετανίας που με συνολικές εισροές για το 2006, 355,6 δισ. ευρώ ήταν ο δημοφιλέστερος προορισμός για Ξ.Α.Ε. στην Ε.Ε. (Eurostat Yearbook, 2008). Η Μεγάλη Βρετανία με ποσοστό 19,5% των συνολικών επενδύσεων στην Ε.Ε. ήταν η πρώτη χώρα μεταξύ των 27, με δεύτερη την Ολλανδία με ποσοστό 8,5%, τρίτη την Γαλλία με ποσοστό 7,9% και τέταρτη την Γερμανία με 7,8%.

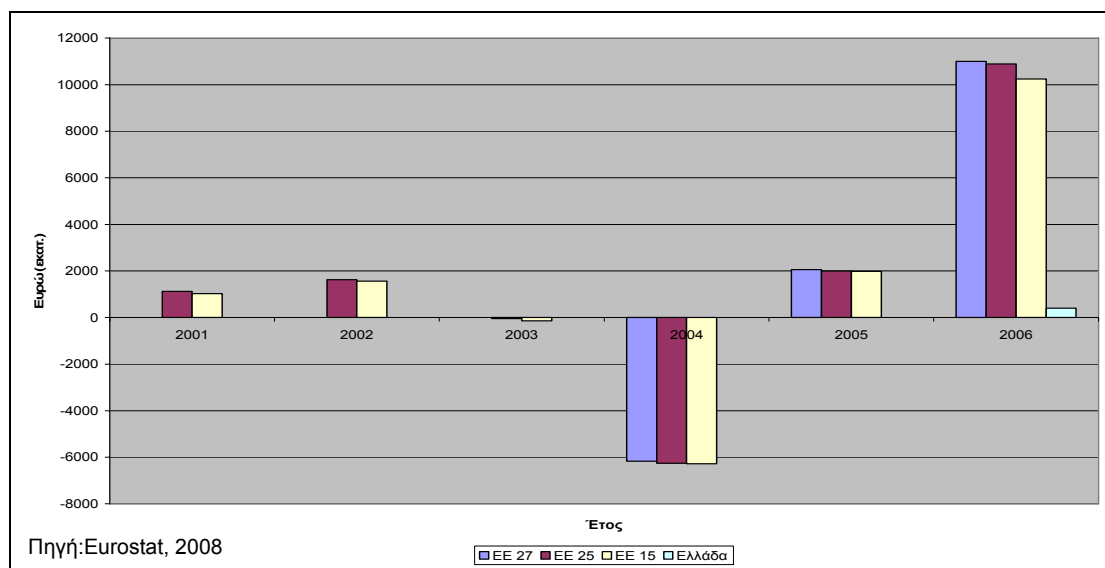
Αναλυτικότερα για την Μεγάλη Βρετανία οι εισερχόμενες ξένες επενδύσεις ξεπέρασαν τα 140 δισ. ευρώ για το 2006 σημειώνοντας μείωση κατά 50 δισ. ευρώ σε σχέση με το 2005. Οι χώρες που πραγματοποίησαν τις μεγαλύτερες σε αξία Ξ.Α.Ε. στην Μεγάλη Βρετανία από το 2003 έως το 2006 παρουσιάζονται στο γράφημα 5.5. Είναι φανερό ότι όσον αφορά τις χώρες που πραγματοποιούν Ξ.Α.Ε. στην Μεγάλη Βρετανία η Ε.Ε. των 15 κατέχει την μερίδα του λέοντος με δεύτερη τις Η.Π.Α. Από το γράφημα 5.5 επίσης προκύπτει ότι η διαφορά στην συνολική αξία των επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν από το 2003 έως το 2006 στην Μεγάλη Βρετανία ανάμεσα στην Ε.Ε. των 15 και στην Ε.Ε. των 25 είναι ελάχιστη, γεγονός που καταδεικνύει ότι η συμβολή των 10 νεώτερων χωρών στην Ε.Ε., είναι ελάχιστη σε αυτήν την περίπτωση. Ένα επιπλέον στοιχείο του γραφήματος 5.5 είναι η σταθερή αυξητική τάση για επενδύσεις από χώρες της Μέσης Ανατολής στην Μεγάλη Βρετανία. Αντίθετα με τις υπόλοιπες χώρες που πραγματοποίησαν επενδύσεις την συγκεκριμένη χρονική περίοδο, οι χώρες της Μέσης Ανατολής ακολούθησαν μια αυξητική τάση στις επενδύσεις τους στην Μεγάλη Βρετανία και μάλιστα η αξία των Ξ.Α.Ε. τους το 2006 ήταν επτά φορές μεγαλύτερη σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η αξία των εισερχόμενων Ξ.Α.Ε. στην Μεγάλη Βρετανία από τις χώρες της Μέσης Ανατολής σε σχέση με τις συνολικές εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. για το 2006 ανήλθε στο 5% παρά τις αρνητικές συγκυρίες που αντιμετωπίζουν οι επενδυτές των χωρών της MENA μετά τα γεγονότα της 11 Σεπτεμβρίου 2001 στις Η.Π.Α.

Γράφημα 5.5 Οι κυριότερες εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. στην Μ. Βρετανία ανά περιοχή / χώρα για το διάστημα 2003-2006

Η προτίμηση των ξένων επενδυτών σε επιχειρήσεις της Ευρώπης και κυρίως σε επιχειρήσεις των αναπτυσσόμενων χωρών της Ε.Ε. φαίνεται και από το γράφημα 5.6 όπου παρουσιάζεται η εισροή κεφαλαίων από τις χώρες της MENA προς την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών (2001-2006), την Ευρωπαϊκή Ένωση των 25 (2001-2006) κρατών μελών και τέλος την Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 (2004-2006) κρατών μελών. Στο ίδιο γράφημα παρουσιάζεται και η εισροή κεφαλαίων από τις χώρες της MENA προς την Ελλάδα (2004-2006) για συγκριτικούς λόγους.

Γράφημα 5.6 Εισροή κεφαλαίων από τις χώρες της MENA για τα έτη 2001-2006

Τα στοιχεία των διεθνών οικονομικών οργανισμών καταγράφουν την κατάσταση των εισερχόμενων επενδύσεων στην Ε.Ε. μέχρι το 2006 αλλά τα εμπειρικά στοιχεία των τελευταίων ετών ενισχύουν τις προβλέψεις για σταθεροποίηση και ίσως μερική βελτίωση των αποτελεσμάτων του 2006. Η Μεγάλη Βρετανία εξακολουθεί να βρίσκεται στο κέντρο του επενδυτικού ενδιαφέροντος των χωρών της MENA καθώς έχουν ήδη πραγματοποιηθεί επενδύσεις από την Qatar Investment Authority με την απόκτηση του 15% του χρηματιστηρίου του Λονδίνου και την απόκτηση του 8% της Βρετανικής τράπεζας Barclays. Ο επενδυτικός βραχίονας του Κατάρ μέσω του Qatari Diar Real Estate Investment Company έχει πραγματοποιήσει επενδύσεις σε ακίνητη περιουσία στο Λονδίνο μεταξύ των οποίων και το Canary Wharf Estate. Επίσης έχει εξαγοράσει το 25,3% της τρίτης μεγαλύτερης βρετανικής αλυσίδας λιανικού εμπορίου Sainsbury μέσω του επενδυτικού ομίλου Delta Two (Χρυσικόπουλος, 2008).

5.3. Επενδύσεις στην Ελλάδα από Χώρες της MENA

Ήδη από το προηγούμενο κεφάλαιο επιχειρήθηκε η παρουσίαση των εισερχόμενων Ξ.Α.Ε. που πραγματοποιήθηκαν διαχρονικά στην Ελλάδα. Στο κεφάλαιο 4, εκτός από την διαχρονική εξέλιξη των εισερχόμενων Ξ.Α.Ε., παρουσιάστηκε τόσο το πολιτικό όσο και το νομικό πλαίσιο που επικράτησε στην σύγχρονη Ελλάδα με μερικές αναφορές στην οικονομική κατάσταση. Στην παρούσα ενότητα θα γίνει μια προσπάθεια αναλυτικής παρουσίασης των οικονομικών στοιχείων της χώρας όσον αφορά τις εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. και κυρίως των τελευταίων ετών, μετά την είσοδο της Ελλάδας στην νομισματική ένωση της Ευρώπης με έμφαση στις επενδύσεις προερχόμενες από τις χώρες της MENA.

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών για το 2007 ήταν έντονα ελλειμματικό συνεχίζοντας την τάση των προηγούμενων ετών. Στην διαμόρφωση αυτής της κατάστασης συνέβαλλε η αύξηση του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο τόσο λόγω της αυξημένης τιμής των καυσίμων όσο και λόγω της αυξημένης ζήτησης εισαγόμενων καταναλωτικών αγαθών. Αναλυτικά, για το 2007 η διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών προήλθε κατά 42,2% από την αύξηση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου εκτός καυσίμων και πλοίων, κατά 24,8% από την αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου πλοίων, κατά 22,8% από την αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου εισοδημάτων και κατά 21% από την μείωση

του πλεονάσματος του ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων. Η διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αντισταθμίστηκε μερικώς από την αύξηση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών. Το πλεόνασμα διαμορφώθηκε στα 16,7 δισ. ευρώ, δηλαδή σημείωσε αύξηση της τάξης του 9% από το 2006. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως από την αύξηση των καθαρών εισπράξεων από υπηρεσίες μεταφορών και κυρίως από τις θαλάσσιες μεταφορές ξηρού φορτίου. Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι οι καθαρές εισπράξεις από τις ταξιδιωτικές υπηρεσίες για το 2007 παρέμειναν στα ίδια επίπεδα με το 2006.

Όσον αφορά το ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών οι καθαρές χρηματικές εισροές ανήλθαν σε 27,4 δισ. ευρώ ή 12% του ΑΕΠ και μαζί με το πλεόνασμα του ισοζυγίου των κεφαλαιακών μεταβιβάσεων (1,9% του ΑΕΠ) παρέχουν επαρκή χρηματοδότηση για την κάλυψη του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Βεβαίως πρέπει να σημειωθεί ότι για τις άμεσες επενδύσεις οι εκροές των Ελληνικών επιχειρήσεων προς τις χώρες του εξωτερικού ήταν σημαντικά μεγαλύτερες από τις εισροές ξένων άμεσων επενδύσεων. Η σχεδόν τριπλάσια εκροή ελληνικών κεφαλαίων για επενδύσεις στο εξωτερικό για το 2007 διαμορφώνει αντίστροφη εικόνα από αυτήν του 2006. Η διαμόρφωση της καθαρής εκροής στις άμεσες επενδύσεις αντισταθμίστηκε για το 2007 από τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου και τις λοιπές επενδύσεις οι οποίες όμως αντιπροσωπεύουν κατά κύριο λόγο εξωτερικό δανεισμό (Τράπεζα της Ελλάδας – Ετήσια Έκθεση, 2008). Το ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών παρουσιάζεται αναλυτικά στον πίνακα 5.1 για τα έτη 2005-2007 όπως αυτό προκύπτει από τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος.

Αναλυτικά για τις εισερχόμενες άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα το 2007 οι επιχειρήσεις που προέρχονται από την Ε.Ε. των 27 είχαν την μερίδα του λέοντος. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος από το 1,4 δισ. ευρώ που επενδύθηκαν στην Ελλάδα το 2007 το 1,1 δισ. ευρώ προήλθε από τις χώρες της Ε.Ε. Αντίστοιχα τα κεφάλαια από την Μέση Ανατολή, την Μεσόγειο και τις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ ανήλθαν σε 19 εκατ. ευρώ για το 2007 και σε 13 εκατ. ευρώ για το 2006. Τα στοιχεία αυτά της Τράπεζας της Ελλάδος έρχονται σε αντιπαράθεση με τα στοιχεία της eurostat που καταγράφουν εισερχόμενες επενδύσεις για την Ελλάδα το 2006, 397 εκατ. ευρώ μόνο από τις χώρες της Μέσης Ανατολής. Ο λόγος για τον οποίο σημειώνεται τέτοια διαφορά είναι ίσως ο τρόπος πραγματοποίησης των επενδύσεων στην Ελλάδα. Κατά κύριο λόγο οι Ξ.Α.Ε. που πραγματοποιήθηκαν

Πίνακας 5.1 Το Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών της Ελλάδος για τα έτη 2005-2007

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (εκατ. ευρώ)		2005	2006	2007
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (I.A + I.B + I.Γ + I.Δ)	-14.743,5	-23.668,1	-32.261,2
I.A	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (I.A.1 - I.A.2)	-27.558,9	-35.286,3	-41.499,2
I.A.1	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία Εξαγωγές αγαθών Καύσιμα Πλοία (εισπράξεις) Λοιπά αγαθά	-6.629,2 -20.929,7 -723,0 -20.206,7 14.200,9 2.257,7 1.602,2 10.341,0	-8.761,3 -26.525,0 -3.390,5 -23.134,5 16.154,3 2.939,8 1.631,8 11.582,7	-9.219,6 -32.279,6 -5.520,3 -26.759,3 17.445,5 3.037,3 2.275,4 12.132,8
I.A.2	Εισαγωγές αγαθών Καύσιμα Πλοία (πληρωμές) Λοιπά αγαθά	41.759,8 8.886,9 2.325,2 30.547,7	51.440,6 11.701,1 5.022,3 34.717,2	58.944,8 12.256,9 7.795,7 38.892,2
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	15.391,1	15.337,1	16.723,9
I.B.1	Εισπράξεις Ταξιδιωτικό Μεταφορές Λοιπές υπηρεσίες	27.253,5 10.729,5 13.871,4 2.652,6	28.364,1 11.356,7 14.324,7 2.682,7	31.425,3 11.407,2 16.939,3 3.078,9
I.B.2	Πληρωμές Ταξιδιωτικό Μεταφορές Λοιπές υπηρεσίες	11.862,4 2.445,7 6.237,7 3.179,0	13.027,0 2.382,8 6.991,3 3.652,9	14.701,4 2.441,5 7.771,3 4.488,6
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	-5.676,1	-7.118,8	-9.077,0
I.Γ.1	Εισπράξεις Αμοιβές, μισθοί Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	3.273,5 287,1 2.986,4	3.626,1 318,1 3.308,0	4.625,7 366,9 4.258,9
I.Γ.2	Πληρωμές Αμοιβές, μισθοί Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	8.949,6 219,8 8.729,8	10.744,9 280,7 10.464,2	13.702,7 332,6 13.370,1
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	3.100,4	3.399,9	1.591,1
I.Δ.1	Εισπράξεις Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από Ε.Ε.) Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα, κλπ)	6.876,4 4.615,5 2.261,0	6.847,4 4.462,4 2.385,0	6.608,1 4.361,2 2.246,9
I.Δ.2	Πληρωμές Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς Ε.Ε.) Λοιποί τομείς	3.776,0 2.921,4 854,6	3.447,5 2.472,7 974,8	5.017,0 3.825,4 1.191,6
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (II.1 - II.2)	2.048,6	3.041,3	4.332,3
II.1	Εισπράξεις Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από Ε.Ε.) Λοιποί τομείς	2.324,9 2.137,1 187,8	3.310,7 3.116,5 194,2	4.673,9 4.401,4 272,4
II.2	Πληρωμές Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς Ε.Ε.) Λοιποί τομείς	276,3 22,9 253,4	269,5 32,2 237,3	341,6 27,1 314,5
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I + II)	-12.694,9	-20.626,8	-27.928,9
IV	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (IV.A + IV.B + IV.Γ + IV.Δ)	12606,6	20363,7	27361,4
IV.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ* Κατοίκων στο εξωτερικό Μη κατοίκων στην Ελλάδα	-679,0 -1180,4 501,3	953,8 -3321,6 4275,4	-2499,0 -3900,1 1401,1
IV.B	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ* Απαιτήσεις Υποχρεώσεις	7322,6 -18459,7 25782,3	8115,4 -6961,2 15076,6	17441,7 -16351,1 33792,8
IV.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ* Απαιτήσεις Υποχρεώσεις	5914,0 -6301,5 12215,5	11518,5 -5851,0 17369,5	12740,6 -16266,1 29006,8
IV.Δ	(Δάνεια Γενικής Κυβέρνησης) ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ **	-447,0 49,0	-447,7 -224,0	-2341,7 -322,0
V	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (I + II + IV + V = 0)	88,3	263,1	567,5
	ΥΦΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ (τέλος περιόδου)	1945,0	2169,0	2491,0

* (+) καθαρή εισροή (-) καθαρή εκροή

** (+) μείωση (-) αύξηση

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας, 2008

έγιναν μέσω εξαγορών και συγχωνεύσεων που πραγματοποιήθηκαν από θυγατρικές εταιρείες επιχειρήσεων της Μέσης Ανατολής με έδρα την Ευρώπη ή από μητρικές εταιρείες που ιδρύθηκαν στην Ευρώπη με την αρωγή κεφαλαίων προερχόμενων από την Μέση Ανατολή. Έτσι για την Τράπεζα της Ελλάδος οι εισερχόμενες επενδύσεις μέσω των εξαγορών και συγχωνεύσεων χρεώνονται στις ευρωπαϊκές θυγατρικές εταιρείες ενώ η Eurostat καταγράφει τα στοιχεία της από τα ισοζύγια πληρωμών των ξένων κρατών. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της εξαγοράς του 100% της εταιρείας κινητής τηλεφωνίας TIM Hellas (και μετονομασίας σε Wind Hellas) από την Ιταλική Weather Investments spa το 2007 με αντίτιμο που προσέγγισε τα 3,4 δισ. ευρώ (Μανδραβέλης, 2008).

Η Ιταλική εταιρεία Weather Investments είναι μια εταιρεία ιδιωτικών επενδύσεων στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και είναι Αιγυπτιακών συμφερόντων καθώς το 2005 εξαγοράστηκε και ελέγχεται κατά 87% από τον Αιγύπτιο επιχειρηματία Naguib Sawiris και την οικογένεια Sawiris. (European Commission, 2007). Η Weather Investments εξαγόρασε το 2006 το 100% της Ιταλικής Wind Telecomunicazioni spa και σαν συνέπεια αυτού περιήλθε στην κατοχή της και το 50% μείον μια μετοχή της ελληνικής εταιρείας τηλεπικοινωνιών ΤΕΛΛΑΣ Τηλεπικοινωνίες Α.Ε. Η εταιρεία Wind Hellas εξαγόρασε στις αρχές του 2008 το υπόλοιπο του μετοχικού κεφαλαίου της ΤΕΛΛΑΣ Α.Ε. από την Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού της Ελλάδος καταβάλλοντας 175 εκατ. ευρώ (Ελευθεροτυπία, 2008). Η Weather Investment επίσης κατέχει και το 50% συν μια μετοχή της Αιγυπτιακής εταιρείας τηλεπικοινωνιών Orascom Telecom Holding s.a.e. που προσφέρει τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες σε 7 χώρες στην Μέση Ανατολή, Αφρική και Νότια Ασία. Η Orascom επίσης κατέχει το 19,3% της εταιρείας τηλεπικοινωνιών Hutchinson Telecommunication International που δραστηριοποιείται σε 8 χώρες της Ασίας* (Wind, 2007). Μέσα στα άμεσα σχέδια της εταιρείας Weather Investment είναι η ολοκλήρωση του έργου διασύνδεσης με υποθαλάσσιο δίκτυο οπτικών ινών της Αιγύπτου με την Ελλάδα (Μανδραβέλης, 2008). Με αυτόν τον τρόπο θα ισχυροποιήσει ακόμα περισσότερο τις θυγατρικές τηλεπικοινωνιακές εταιρείες της

* Συγκεκριμένα η Orascom Telecom Holding s.a.e. προσφέρει τις υπηρεσίες της στην Αλγερία, το Μπαγκλαντές, την Αίγυπτο, το Ιράκ, το Πακιστάν, την Τυνησία και την Ζιμπάμπουε. Η Hutchinson Telecommunication International παρέχει τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες στο Χονγκ Κονγκ, στο Μακάο, στο Ισραήλ, στην Ινδονησία, στο Βιετνάμ, στην Σρι Λάνκα και στην Ταϊλάνδη.

που δραστηριοποιούνται έντονα στην λεκάνη της Μεσογείου καθιστώντας παράλληλα την Ελλάδα και την Αίγυπτο σε ισχυρούς τηλεπικοινωνιακούς κόμβους μεταξύ Ευρώπης, Αφρικής και Ασίας.

Η καταγραφή των κεφαλαίων για τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου είναι ακόμη δυσκολότερη. Καθώς οι επενδύσεις αυτές πραγματοποιούνται κυρίως σε έντοκα γραμμάτια και ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου είναι δύσκολη η λεπτομερής καταγραφή της προέλευσης των κεφαλαίων σε αυτήν την μορφή της επένδυσης. Για τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου που πραγματοποιούνται με αγορά μετοχών ελληνικών επιχειρήσεων η δυνατότητα καταγραφής είναι μεγαλύτερη καθώς η επιτροπή κεφαλαιαγοράς του Ελληνικού χρηματιστηρίου υποχρεώνει την δημόσια ανακοίνωση των μετοχικών συνθέσεων των επιχειρήσεων που διαπραγματεύονται τις μετοχές τους στο χρηματιστήριο της Αθήνας (Χ.Α.). Έτσι τα τελευταία χρόνια, εκτός από την περίπτωση της TIM Hellas που διαπραγματεύεται στο Χ.Α., επενδύσεις χαρτοφυλακίου σε μετοχές ελληνικών εταιρειών είχαμε στην περίπτωση της Marfin Investment Group (MIG) όπου η Dubai Group Ltd κατέχει το 16,04% του μετοχικού κεφαλαίου, την συμμετοχή της Emirates International Telecommunication Ltd με 21% στο μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας Forthnet και τέλος το επενδυτικό fund Paramount Services από το Κατάρ που απέκτησε το 4% των μετοχών της Alpha Bank.

Όσον αφορά την περίπτωση της Marfin Investment Group τα κεφάλαια από την Μέση Ανατολή και συγκεκριμένα από το Dubai μέσω της Dubai Group Ltd έδωσαν την απαραίτητη οικονομική επάρκεια για να αναπτυχθεί ο μεγαλύτερος όμιλος επιχειρήσεων στην ΝΑ Ευρώπη. Τον Απρίλιο του 2008 η MIG είχε υπό τον ολικό ή μερικό έλεγχο της 22 επιχειρήσεις σε Ελλάδα, Σερβία και Κύπρο. Η MIG δραστηριοποιείται κυρίως σε 5 επιχειρηματικούς τομείς, τα οικονομικά ιδρύματα, τα τρόφιμα και γαλακτοκομικά προϊόντα, τις υπηρεσίες υγείας, τις τεχνολογίες πληροφοριών και τηλεπικοινωνίες και τέλος την ακτοπλοΐα. Μέσω των επιχειρήσεων της που απασχολούν παραπάνω από 52.000 άτομα, έχει παρουσία σε περισσότερες από 40 χώρες (MIG Roadshow, 2008). Το 2007 η MIG επιχείρησε την επιθετική εξαγορά μετοχών του Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών της Ελλάδος (Ο.Τ.Ε.) Α.Ε. καταβάλλοντας αντίτιμο 2 δισ. ευρώ για αγορά μετοχών μέσω του χρηματιστηρίου Αθηνών (EETT, 2008), αλλά αναγκάστηκε να σταματήσει στο 20% του μετοχικού κεφαλαίου του οργανισμού μετά από ειδική νομοθετική ρύθμιση της κυβέρνησης της Ελλάδας. Τελικά παραχώρησε το ποσοστό της στον Ο.Τ.Ε. μέσα σε σύντομο χρονικό

διάστημα από την απόκτηση του, στην γερμανική εταιρεία τηλεπικοινωνιών Deutsche Telekom αποκομίζοντας σημαντικά οικονομικά οφέλη για την ίδια και τους μετόχους της (Deutsche Telekom, 2008). Στην ελληνική αγορά ακολουθεί την στρατηγική της ολικής εξαγοράς επιχειρήσεων με ηγετική θέση στον κλάδο δραστηριοποίησής τους με εξαίρεση τον τραπεζικό κλάδο και τον κλάδο της ακίνητης περιουσίας. Στον τραπεζικό κλάδο το 2007 η νεοσύστατη τράπεζα Marfin Popular Bank εξαγόρασε και μετονόμασε την Λαϊκή τράπεζα της Κύπρου και την Εγνατία τράπεζα (MIG, 2007). Σήμερα το δίκτυο καταστημάτων των εξαγορασμένων τραπεζών φέρουν τα εμπορικά σήματα της Marfin Popular Bank και απασχολούν 8.000 εργαζόμενους πανελληνίως. Στον κλάδο της ακίνητης περιουσίας ίδρυσε την εταιρεία Marfin Real Estate που κυρίως εξυπηρετεί της ανάγκες του ομίλου (MIG Roadshow, 2008).

Στον κλάδο των τηλεπικοινωνιών της Ελλάδας επένδυσε το 2008 και η εταιρεία αραβικών συμφερόντων Fergondo Ltd εξαγοράζοντας το 21% της εταιρείας Forthnet A.E. Η εταιρεία Fergondo Ltd είναι η αγοράστρια εταιρεία με την Emirates International Investment να είναι η εγγυήτρια εταιρεία των υποχρεώσεων της αγοράστριας. Το ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου που εξασφάλισε η Fergondo Ltd έναντι 94 εκατ. ευρώ παραχώρησαν εξ' ολοκλήρου οι μέτοχοι της Forthnet A.E., Novator Equities Ltd και η Cycladic Catalyst Master Fund καθώς και σε ποσοστό 50% το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας. Σήμερα η μετοχική σύνθεση της Forthnet A.E. διαμορφώνεται ως εξής: Fergondo Ltd. 33,89%, το ολλανδικό συνταξιοδοτικό fund των εκπαιδευτικών ABP 13,02%, η Morgan Stanley 5%, και το Ίδρυμα Έρευνας και Τεχνολογίας 6,2% (X.A. - Forthnet, 2008). Η μετοχική σύνθεση της εταιρείας είναι ρευστή αυτήν την περίοδο καθότι επιχειρείται η αύξηση του μετοχικού της κεφαλαίου με την σκοπό την συγκέντρωση κεφαλαίων για την εξαγορά της εταιρείας Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης Nova. Η Fergondo Ltd έχει δεσμευτεί να διαθέσει μέχρι 300 εκατ. ευρώ για να καλύψει τα αδιάθετα της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου ενώ οι υπόλοιποι κύριοι μέτοχοι δεν έχουν αποκαλύψει τις προθέσεις τους (Capital, 2008).

Η πιο πρόσφατη περίπτωση εισερχόμενης Ξ.Α.Ε. στην Ελλάδα από χώρα της Μέσης Ανατολής είναι η εξαγορά ποσοστού στο μετοχικό κεφάλαιο της τράπεζας Alpha ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε. Συγκεκριμένα στα τέλη Ιουνίου 2008 η τράπεζα ανακοίνωσε ότι μεταβίβασε μέσω ιδιωτικής τοποθέτησης στην εταιρεία Paramount Services Holding Ltd ιδιοκατεχόμενες μετοχές που αντιστοιχούν στο 4% του μετοχικού κεφαλαίου της τράπεζας (Alpha, 2008). Η εταιρεία Paramount Services Holding Ltd

αποτελεί επενδυτικό φορέα και ελέγχεται από την Qatar Investment Authority (QIA) που ανήκει στον εμίρη του Κατάρ Hamad bin Khalifa al-Thani. Το συνολικό τίμημα της αγοράς των μετοχών ανήλθε σε 296 εκατ. ευρώ. Η μετοχική σύνθεση της τράπεζας Alpha Bank διαμορφώθηκε μετά και από την αγορά των μετοχών από την Paramount Services Holding Ltd έτσι ώστε το 48% των μετοχών της τράπεζας να ανήκει πια σε ξένους θεσμικούς επενδυτές (X.A.- Alpha, 2008). Άλλωστε ο δεύτερος μεγαλύτερος μέτοχος της τράπεζας, σύμφωνα με το επίσημο μετοχολόγιο του Χρηματιστηρίου Αθηνών, είναι το συνταξιοδοτικό fund των ολλανδών εκπαιδευτικών ABP με ποσοστό 5,01%. Η επένδυση της Paramount ήταν η πρώτη Ξ.Α.Ε. από το Κατάρ στην Ελλάδα και ήρθε σαν επακόλουθο των διερευνητικών επαφών που έχει πραγματοποιήσει η βασιλική οικογένεια του Κατάρ στην Ελλάδα. Το ενδιαφέρον των επενδυτών από το Κατάρ επικεντρώθηκαν στο παρελθόν τόσο για την εξαγορά της Ολυμπιακής Αεροπορίας από την Qatar Airways που ανήκει στην βασιλική οικογένεια όσο και για τα λιμάνια της Αλεξανδρούπολης και του Αστακού για την δημιουργία εγκαταστάσεων μεταφοράς φυσικού αερίου και υδροποιημένου αερίου. Η τοποθέτηση άλλωστε στην ελληνική τράπεζα Alpha Bank δημιουργεί εικασίες ότι το επενδυτικό fund από το Κατάρ θα αποκτήσει πρόσβαση στο λιμάνι του Αστακού καθώς η διαχείριση αυτού ανήκει στην ελληνική κατασκευαστική εταιρεία ΑΕΓΕΚ μέσω της θυγατρικής της ΑΚΑΡΠΟΡΤ Α.Ε. (ΑΕΓΕΚ, 2008). Η Alpha Bank κατέχει το μεγαλύτερο μέρος των μετοχών της κατασκευαστικής εταιρείας ΑΕΓΕΚ λόγω των οικονομικών προβλημάτων που αντιμετώπισε το 2007 (Ρουσάνογλου, 2008). Η QIA είναι από τα μεγαλύτερα επενδυτικά fund παγκοσμίως με υπό διαχείριση κεφάλαια 60 δις. δολαρίων. Σύμφωνα με την Standard Chartered, το 60% των επενδύσεών του έχει πραγματοποιηθεί στις Η.Π.Α. και την Ευρώπη και το υπόλοιπο στην Ασία. Αντίστοιχα το Paramount Services Holding Ltd διαθέτει υπό διαχείριση κεφάλαια περίπου 15 δις. δολαρίων που έχουν επενδυθεί σε Ευρώπη και Αμερική.

Μέχρι στιγμής ο κυρίαρχος κλάδος πραγματοποίησης Ξ.Α.Ε. των επενδυτών από την Μέση Ανατολή είναι οι τηλεπικοινωνίες με δεύτερο τον κλάδο των τραπεζών και τρίτο το κομμάτι του τουρισμού. Η ξενοδοχειακή εταιρεία Aquis Hotels & Resorts, που διαθέτει κεφάλαια τα οποία προέρχονται κυρίως από τα Αραβικά Εμιράτα, ανακοίνωσε νέες επενδύσεις σε Κέρκυρα, Κω και Κρήτη. Πιο συγκεκριμένα, ήρθε σε συμφωνία με τις εταιρείες Hellas Star Resort και Grecostar

Hellas για την διαχείριση από την επόμενη τουριστική περίοδο τριών ξενοδοχειακών μονάδων τεσσάρων αστέρων (Καραγεώργου, 2008).

Ο κλάδος των τηλεπικοινωνιών προσφέρει ακόμη προοπτικές ανάπτυξης στην Ελλάδα μέσω της ευρυζωνικότητας που ακόμα βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα σε σχέση με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο. Αλλά εκτός από την ύπαρξη επενδυτικού κέρδους στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, οι επενδυτές από την Μέση Ανατολή διαβλέπουν και στην γεωγραφική θέση της Ελλάδας που είναι πρόσφορη για την επέκταση στην Ευρώπη. Επίσης οι Ελληνικές χρηματοοικονομικές υπηρεσίες προσδίδουν μια νέα επενδυτική προοπτική προς τις χώρες των Βαλκανίων και της Ανατολικής Ευρώπης. Με συνολικές επενδύσεις στα 700 εκατ. ευρώ για το 2007 οι τράπεζες EFG –Eurobank Εργασίας ΑΕ, η Εθνική Τράπεζα και η Τράπεζα Πειραιώς ενίσχυσαν την παρουσία τους σε χώρες όπως η Τουρκία, η Σερβία, η Πολωνία, η Ρουμανία, η Αλβανία και η Ουκρανία. Τα οφέλη είναι άμεσα για τους μετόχους των χρηματοπιστωτικών οργανισμών που επενδύουν στο εξωτερικό και ήδη καταγράφουν κέρδη στους ισολογισμούς τους προερχόμενα και από τις θυγατρικές τους εταιρείες (Παπαδογιάννης, 2008). Τέλος ο τομέας του τουρισμού αποτελεί παραδοσιακά την «ατμομηχανή» της Ελληνικής οικονομίας και οι ξένοι επενδυτές εκτός από τα οικονομικά οφέλη προσβλέπουν και στην απόκτηση τεχνογνωσίας που μπορούν να χρησιμοποιήσουν στον ταχέως αναπτυσσόμενο κλάδο του τουρισμού στην Μέση Ανατολή.

Οι επενδύσεις των κεφαλαίων που προήλθαν από την Μέση Ανατολή τα τελευταία χρόνια δεν επαρκούν για να αλλάξει η διεθνής επενδυτική θέση της χώρας. Για το 2007 η αρνητική διεθνής επενδυτική θέση επιδεινώθηκε και διαμορφώθηκε σε 214,6 δισ. ευρώ από 178,2 δισ. ευρώ που ήταν το 2006. Η επιδείνωση της επενδυτικής θέσης της χώρας αντανακλά κυρίως την αύξηση των υποχρεώσεών της σε σχέση με τις απαιτήσεις με αποτέλεσμα την αυξανόμενη εξάρτηση από τον εξωτερικό δανεισμό.

5.4. Επενδύσεις στην ΝΑ Ευρώπη από Χώρες της MENA

Η σταδιακή αποκατάσταση της πολιτικής σταθερότητας στα Βαλκάνια σε συνδυασμό με την προοπτική εισόδου των τριών χωρών της Ρουμανίας, Βουλγαρίας το 2007 και της Κροατίας το 2009 στην Ε.Ε. αποτέλεσαν για άλλη μία χρονιά καθοριστικούς παράγοντες για την επίτευξη σημαντικών ρυθμών ανάπτυξης στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης. Οι ρυθμοί ανάπτυξης του ΑΕΠ κατά το 2006 ήταν στις περισσότερες χώρες υψηλότεροι από τους αναμενόμενους με τις μεσοπρόθεσμες προοπτικές να παραμένουν εξαιρετικά θετικές. Η ανάπτυξη αυτή ήταν εμφανής σε όλους τους οικονομικούς τομείς, με τη βιομηχανική και την αγροτική παραγωγή να βελτιώνονται. Ο κατασκευαστικός κλάδος αποτέλεσε και πάλι έναν από τους δυναμικότερους τομείς στις περισσότερες περιοχές της ΝΑ Ευρώπης και ιδιαίτερα στη Σερβία και την Αλβανία - ενώ άνθηση φαίνεται να γνωρίζει σταδιακά και ο τομέας των τουριστικών υπηρεσιών. Παράλληλα, ο τραπεζικός τομέας συνέχισε να αναπτύσσεται με εξαιρετικά υψηλούς ρυθμούς, με την αύξηση του τραπεζικού δανεισμού και των επενδύσεων να βρίσκονται πίσω από την διαρκή ενίσχυση της κατανάλωσης. Η βελτίωση του επενδυτικού κλίματος ιδιαίτερα στην Ρουμανία και την Βουλγαρία είχε ως αποτέλεσμα την σημαντική αύξηση σε επίπεδα ρεκόρ των εισερχόμενων Ξ.Α.Ε. στις χώρες αυτές το 2006 και ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ρουμανίας, όπου οι εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. (περίπου 11,39 δισ. δολάρια) ήταν το 43% του συνόλου των εισερχόμενων Ξ.Α.Ε. των υπολοίπων πέντε χωρών των Δυτικών Βαλκανίων. Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι με τις επιδόσεις τους στις εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. οι δύο αυτές χώρες κατάφεραν να βελτιώσουν την κατάταξή τους στην σχετική λίστα του δείκτη απόδοσης Ξ.Α.Ε. της UNCTAD. Η μεν Βουλγαρία έφτασε στην έβδομη θέση για τα έτη 2004-2006 από την εννεηκοστή δεύτερη που κατείχε για τα έτη 1990-1992 και η Ρουμανία έφτασε την εικοστή πρώτη από την εκατοστή πρώτη για τα ίδια έτη (UNCTAD WIR, 2008).

Συγκεκριμένα για την Ρουμανία, η προοπτική εισόδου στην Ε.Ε. το 2007 και το εξωστρεφές πρόγραμμα αναπτυξιακής πολιτικής που έχει προωθήσει η κυβέρνηση οδήγησαν σε εκτίναξη των εισερχόμενων ξένων άμεσων επενδύσεων στα 6,5 δισ. δολάρια κατά το 2004. Ταυτόχρονα, οι ιδιωτικοποιήσεις στον τομέα διανομής ηλεκτρικής ενέργειας συνεχίστηκαν το 2005 με την πώληση του 51% της Electrica Moldova στην γερμανική Ε.ΟΝ έναντι 100 εκατ. ευρώ και της Electrica Oltenia στην

τσέχικη CEZ έναντι 151 εκατ. ευρώ Η ιδιωτικοποίηση μεγάλων κρατικών επιχειρήσεων στον ενεργειακό τομέα με κυρίαρχη αυτή της εξαγοράς του 33.3% της SNP Petrom από την αυστριακή OMV έναντι 669 εκατ. ευρώ καθώς και του 51% των δύο εκ των οκτώ εταιρειών διανομής ηλεκτρικής ενέργειας (Electrica Banat και Electrica Dobrogea) έναντι 112 εκατ. ευρώ στην ιταλική ENEL αποτέλεσαν τις σημαντικότερες κατά την διάρκεια του 2005 όπου οι εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. διαμορφώθηκαν στα 6,4 δις. δολάρια. Για το έτος 2006 στο επίκεντρο βρέθηκαν οι ιδιωτικοποιήσεις στον τραπεζικό τομέα με την αυστριακή Erste Bank να εξαγοράζει την Banca Comerciala Romania και να καθιστά την Αυστρία ως την επικρατέστερη χώρα που πραγματοποίησε Ξ.Α.Ε. στην Ρουμανία το 2006. Το ενδιαφέρον για την ανάπτυξη της αγοράς αποθηκευτικών χώρων (logistics) και των εμπορικών κέντρων και κτηρίων γραφείων (real estate) εντάθηκε ακόμη περισσότερο από εταιρείες προερχόμενες από τις Η.Π.Α. και την Νορβηγία. Οι εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. στην Ρουμανία ξεπέρασαν τα 11,3 δις. δολάρια και καθιστούν την χώρα πρώτη σε εισερχόμενες επενδύσεις από τις πρώην Ανατολικές χώρες στην περιοχή (NBR, 2008). Γενικότερα, η Ρουμανία αποτελεί ίσως τη χώρα με τις καλύτερες προοπτικές για περαιτέρω ανάπτυξη και επενδύσεις στην ευρύτερη περιοχή με το γεωπολιτικό κίνδυνο να είναι ο χαμηλότερος μεταξύ των υπολοίπων χωρών. Οι προοπτικές αυτές ενισχύονται και από το γεγονός ότι αποτελεί την δεύτερη μεγαλύτερη πληθυσμιακά χώρα στην Κεντρική και Νοτιανατολική Ευρώπη (22 εκατ. καταναλωτές έναντι 38 εκατ. στην Πολωνία) ενώ ταυτόχρονα οι Ξ.Α.Ε. τόσο ως ποσοστό επί του ΑΕΠ όσο και κατά κεφαλή βρίσκονται ακόμη σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα.

Στην Βουλγαρία ύστερα από μακρές διαδικαστικές καθυστερήσεις η κυβέρνηση προχώρησε το 2004 στην πώληση του 65% της Bulgarian Telecommunications Company στο αμερικάνικο κονσόρτσιουμ Advent International (το οποίο την εξαγόρασε μέσω της αυστριακής Viva Ventures) έναντι 230 εκατ. ευρώ (πλέον 50 εκατ. ευρώ μέσω αύξησης κεφαλαίου) το οποίο υποχρεούται βάση της συμφωνίας να επενδύσει μέχρι το 2010, επιπλέον 700 εκατ. ευρώ. Στον ενεργειακό τομέα παραχώρησε σε τρεις στρατηγικούς επενδυτές το 67% κάθε ενός από τα τρία πακέτα στα οποία περιλαμβάνονται οι επτά εταιρείες διανομής ηλεκτρικής ενέργειας έναντι 693 εκατ. ευρώ. Οι ιδιωτικοποιήσεις αυτές συνέβαλλαν στο σύνολο των εισερχόμενων Ξ.Α.Ε. για το 2004 που διαμορφώθηκε στα 3.452 δολάρια.

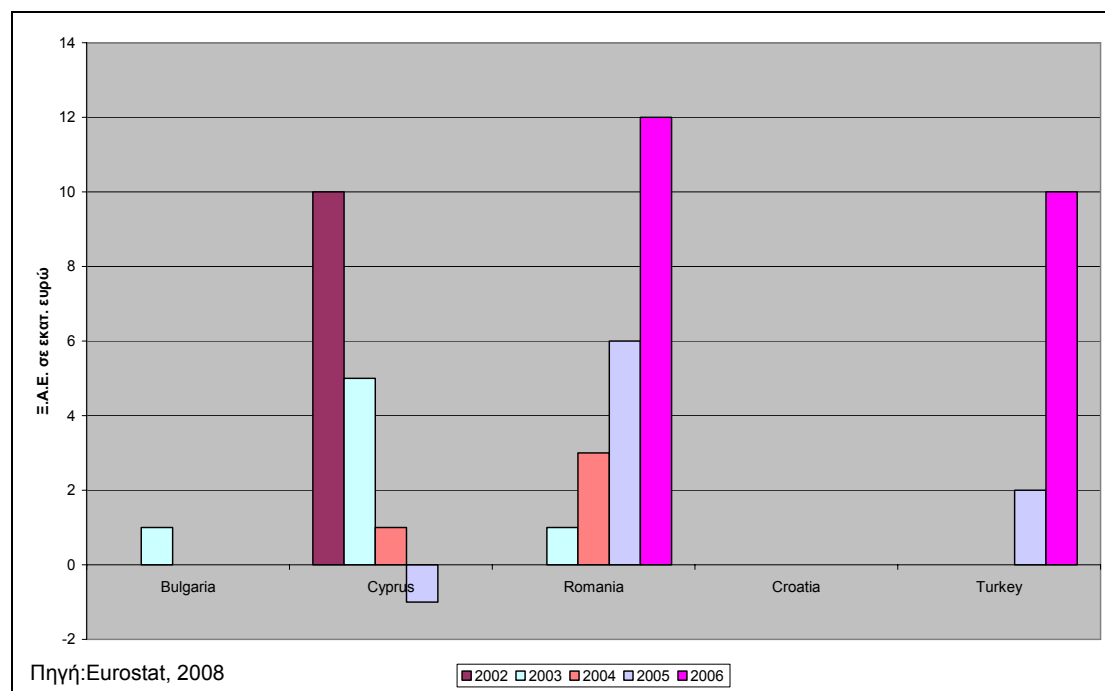
Για την Σερβία και το Μαυροβούνιο η προετοιμασία του πλαισίου πώλησης των σημαντικότερων στοιχείων ενεργητικού της χώρας από την μετά-Μιλόσεβιτς κυβέρνηση εγκαινιάστηκε το 2003 με την πώληση των καπνοβιομηχανιών DIN στην Phillip Morris έναντι 387 εκατ. ευρώ και της DIV στην British American Tobacco έναντι 70 εκατ. ευρώ καθώς και της πετρελαϊκής Beopetrol στην ρωσική Lukoil έναντι 117 εκατ. ευρώ. Ακολούθως, ιδιωτικοποιήθηκαν μία σειρά εταιρειών στον τομέα της ζυθοποιίας οι οποίες εξαγοράστηκαν από τις Interbrew, Carlsberg και την τουρκική Efes. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια του 2004, η πολιτική αβεβαιότητα ήταν αποτρεπτική για την ολοκλήρωση οποιασδήποτε μεγάλης ιδιωτικοποίησης με αποτέλεσμα αυτές να παρουσιάσουν κάμψη στα 966 εκατ. ευρώ. Για το 2005 οι εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. αυξήθηκαν σε 1.609 εκατ. ευρώ και οφείλονταν κυρίως σε ιδιωτικοποιήσεις στον τραπεζικό τομέα που απέφεραν σημαντικά έσοδα για την κυβέρνηση, γεγονός το οποίο αντανάκλαται στις εισροές από τις πωλήσεις της Jubanka στην Alpha Bank (έναντι 152 εκατ. ευρώ), της Delta Banka στην Banca Intesa (370 εκατ. ευρώ) και της Atlas Banka στην Τράπεζα Πειραιώς (50 εκατ. ευρώ). Ως αποτέλεσμα το σύνολο των εισερχόμενων άμεσων ξένων επενδύσεων στην Σερβία και το Μαυροβούνιο ανήλθε το 2006 στα 11.385 εκατ. ευρώ (UNCTAD WIR, 2008, NBS, 2008).

Για την Τουρκία οι εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. ξεπέρασαν τα 20 δισ. δολάρια το 2006 και κατετάγη 16^η χώρα παγκοσμίως σε εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. και 5^η ανάμεσα στις αναπτυσσόμενες χώρες (UNCTAD WIR, 2008). Οι χώρες της Ε.Ε. συνέβαλαν κατά 66,1% στις εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. της Τουρκίας το 2007 με την Ολλανδία να διαθέτει 5,6 δισ. δολάρια, τις Η.Π.Α. 4,2 δισ. δολάρια και την Ελλάδα 2,2 δισ. δολάρια. Συγκεκριμένα η Ελλάδα καταλαμβάνει την τρίτη θέση σε εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. στην Τουρκία και το 2006. Οι κλάδοι της Τουρκικής οικονομίας που προσέλκυαν τις μεγαλύτερες σε αξία Ξ.Α.Ε. ήταν για το 2007 ο χρηματοοικονομικός κλάδος με ποσοστό 59,% του συνόλου των εισερχόμενων Ξ.Α.Ε. με δεύτερο τον κλάδο των βιομηχανικών προϊόντων με ποσοστό 21,9% και τρίτο τον κλάδο των μεταφορών και αποθήκευσης προϊόντων με ποσοστό 5,8%. Οι μεγαλύτερες εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. το 2007 στην Τουρκία πραγματοποιήθηκαν για την εξαγορά του 20% της Τουρκικής τράπεζας Akbank από την Citibank των Η.Π.Α. (3,1 δισ. δολάρια), την ολική εξαγορά της τράπεζας Oyakbank από την Ολλανδική ING Bank (2,7 δισ. δολάρια) και τέλος η απόκτηση του 80% της τράπεζας Finansbank από την Εθνική τράπεζα της Ελλάδας (2,2 δισ. δολάρια). Οι τρεις μεγαλύτερες επενδύσεις

για το 2007 πραγματοποιήθηκαν στον τραπεζικό κλάδο και αποτέλεσαν την μερίδα του λέοντος των εισερχόμενων Ξ.Α.Ε. για το 2007. Στον κλάδο των βιομηχανικών προϊόντων η πορτογαλική Cimpor εξαγόρασε πλήρως την Yibitas Lafarge (710 εκατ. δολάρια) και η Ολλανδική Zentiva N.V. κατέβαλε 618 εκατ. δολάρια για το 75% της φαρμακευτικής εταιρείας Eczacibasi Pharmaceuticals. Οι ιδιωτικοποιήσεις των κρατικών επιχειρήσεων το 2007 δεν προσέλκυσαν Ξ.Α.Ε. στην Τουρκία σε αντίθεση με την περίοδο 2004 -2006. Ωστόσο οι εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. στην Τουρκία βρίσκονται σε ανοδική τάση από το 2002 με την περίοδο 2004-2005 να σημειώνουν πενταπλάσια αύξηση. Τις μεγαλύτερες σε αξία Ξ.Α.Ε. δέχτηκε η Κωνσταντινούπολη με 89,2% του συνόλου με δεύτερη την Άγκυρα με 3,16% (CBRT, 2007).

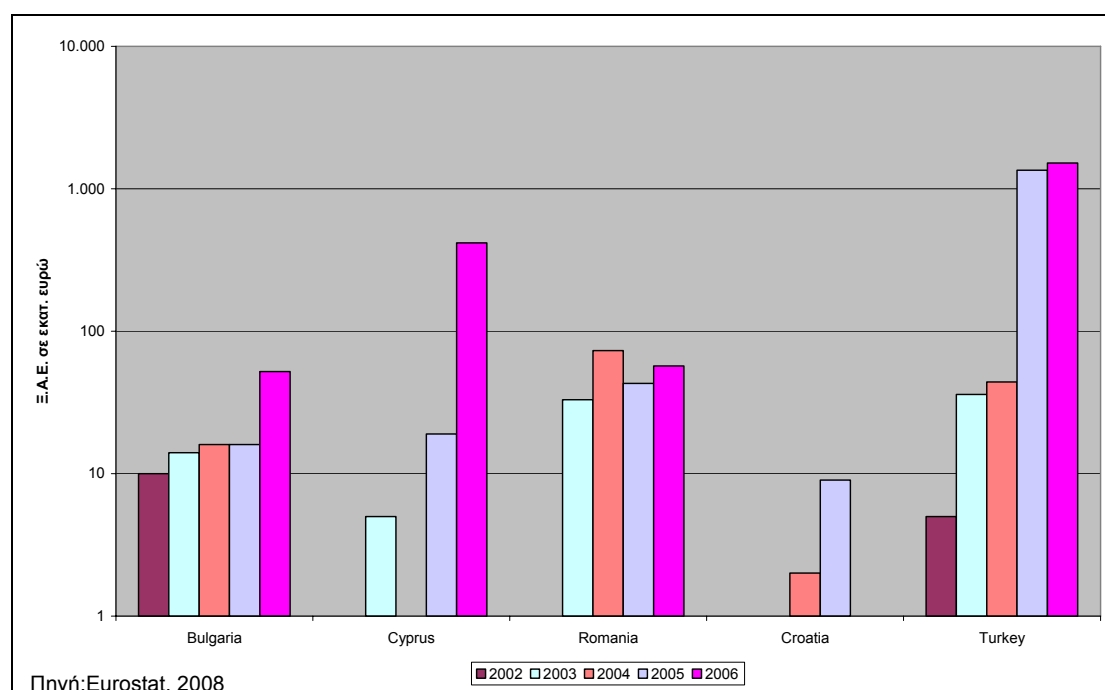
Οι εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. στις χώρες της ΝΑ Ευρώπης προερχόμενες από χώρες τις MENA ήταν σε πολύ χαμηλά επίπεδα σε σχέση με τις συνολικές Ξ.Α.Ε. και μόνο στην Τουρκία κατάφεραν να σημειώσουν αξιόλογες επιδόσεις. Οι εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. από τις χώρες της Βόρειας Αφρικής σημείωσαν αυξητική τάση στην Ρουμανία από όταν και πρωτοεμφανίστηκαν το 2003 με μέγιστη αξία τα 12 εκατ. ευρώ το 2006. Αντίστοιχα στην Τουρκία αξιοσημείωτες Ξ.Α.Ε. από χώρες της Βορείου Αφρικής πραγματοποιήθηκαν το 2005 και μεγιστοποιήθηκαν το επόμενο έτος αγγίζοντας τα 10 εκατ. ευρώ. Αναλυτικά οι εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. από χώρες της Βορείου Αφρικής στην ΝΑ Ευρώπη παρουσιάζονται στο γράφημα 5.7.

Γράφημα 5.7 Εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. σε χώρες της ΝΑ Ευρώπης από χώρες της Β. Αφρικής

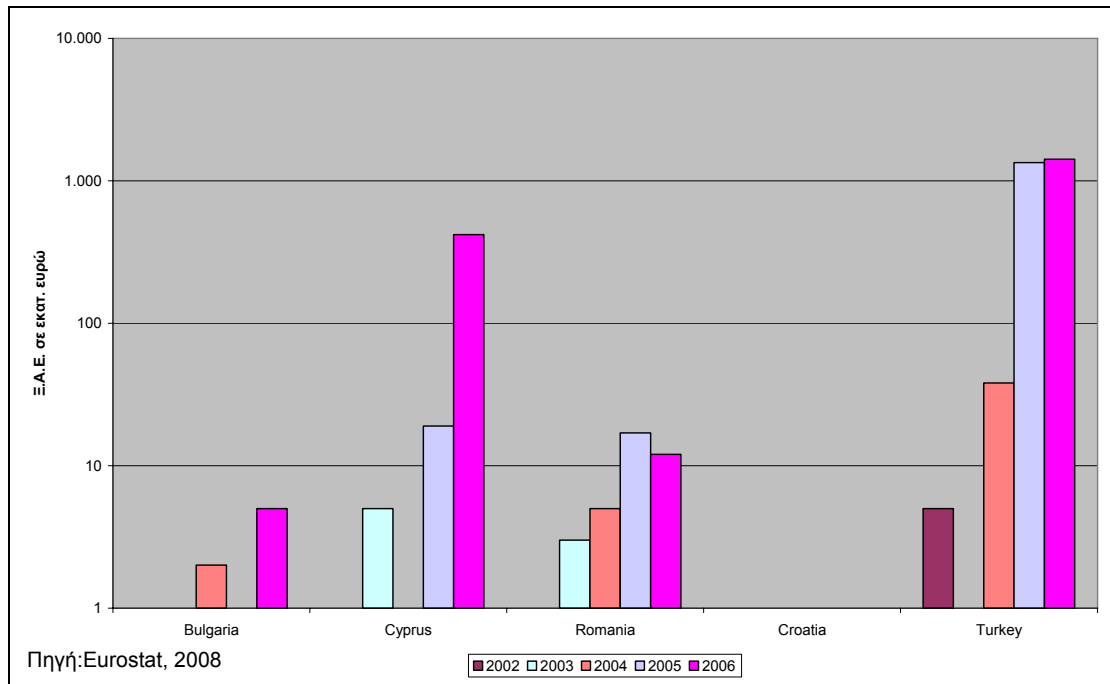
Πιο σημαντικές τόσο σε χρονική διάρκεια όσο και σε συνολική χρηματική αξία είναι οι εισερχόμενες επενδύσεις από τις χώρες της Μέσης Ανατολής προς την ΝΑ Ευρώπη. Στο γράφημα 5.8 παρουσιάζεται η κατάσταση των χρηματοροών στην ΝΑ Ευρώπη με σημαντικότερη αυτήν της Τουρκία που κατάφερε να προσελκύσει Ξ.Α.Ε. μεγαλύτερες του 1 δισ. ευρώ για το 2006. Σημαντική ήταν η παρουσία των κεφαλαίων από την Μέση Ανατολή και το 2005 στην Τουρκία ενώ από τις υπόλοιπες χώρες της ΝΑ Ευρώπης η Κύπρος καταγράφει εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. της τάξης των 400 εκατ. ευρώ για το 2006 και οι Βουλγαρία και Ρουμανία προσέλκυσαν λιγότερα από 100 εκατ. ευρώ έκαστη για το ίδιο έτος.

Γράφημα 5.8 Εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. σε χώρες της ΝΑ Ευρώπης από χώρες της Μέσης Ανατολής

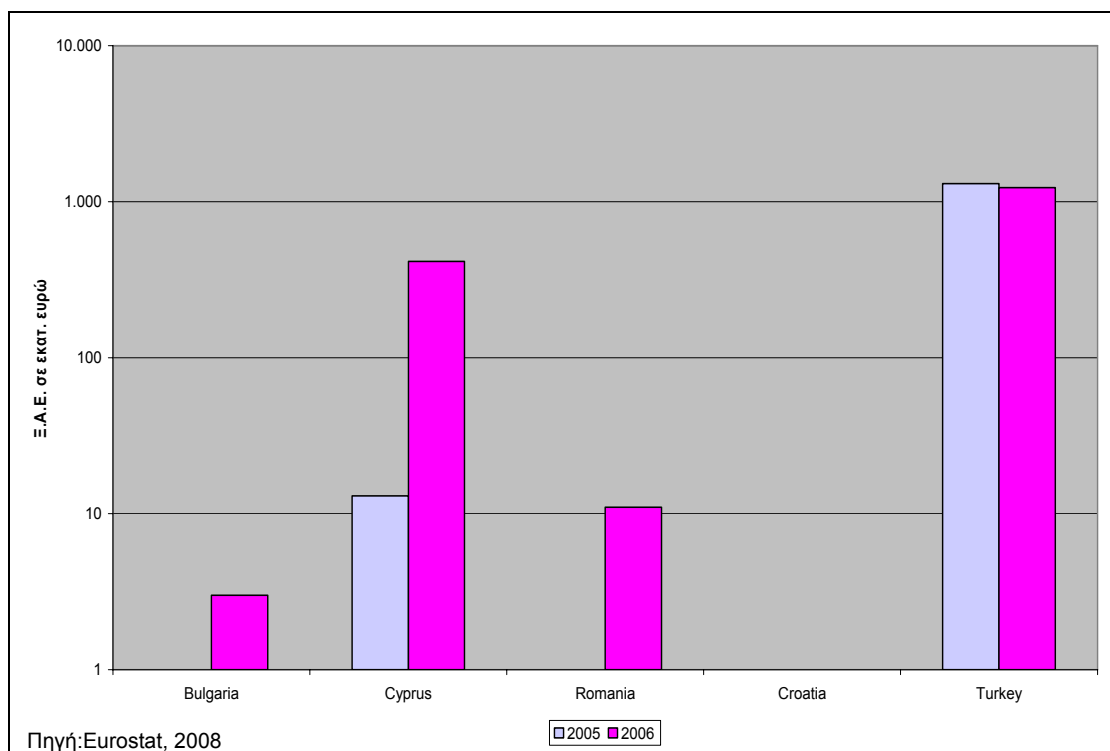

Στο γράφημα 5.9 φανερώνεται ότι η προέλευση των κεφαλαίων προς επένδυση στην ΝΑ Ευρώπη όσον αφορά τις χώρες της Μέσης Ανατολής πηγάζουν κατά κύριο λόγο από τις χώρες του Περσικού κόλπου και μάλιστα κυρίως από τα κρατικά επενδυτικά funds των Η.Α.Ε. τα οποία επένδυσαν το 2006 1,6 δισ ευρώ από τα συνολικά 1,8 δισ. ευρώ που επενδύθηκαν στην ΝΑ Ευρώπη από χώρες του Περσικού Κόλπου. Άλλωστε τα Η.Α.Ε. και κυρίως το εμιράτου του Dubai αποτελούν τον μεγαλύτερο ξένο επενδυτή στην ΝΑ Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, τα τελευταία χρόνια.

Γράφημα 5.9 Εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. σε χώρες της ΝΑ Ευρώπης από τις χώρες του Περσικού Κόλπου

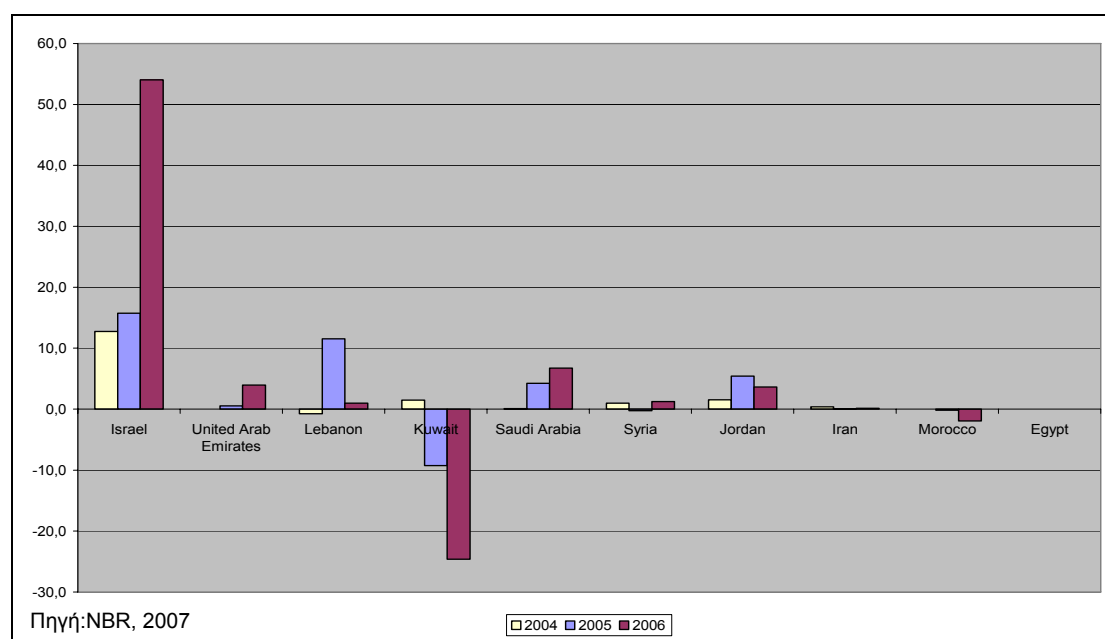
Γράφημα 5.10 Εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. σε χώρες της ΝΑ Ευρώπης από τα Η.Α.Ε.

Οι εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. στην Βουλγαρία και την Ρουμανία από τις χώρες της Μέσης Ανατολής βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα. Οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί καταγράφουν εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. στις δύο χώρες των Βαλκανίων από το 2003 χωρίς

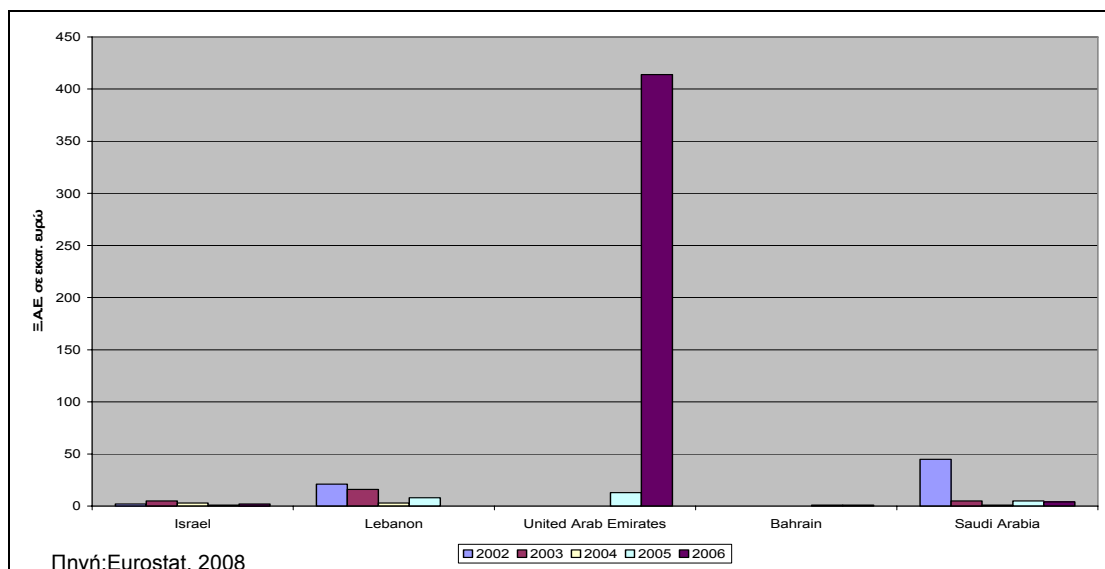
όμως να υπάρχει κάποια αξιοσημείωτη επένδυση σε τοπική επιχείρηση. Το σύνολο των επενδύσεων που εισρέουν στην Βουλγαρία και Ρουμανία από τις χώρες της Μέσης Ανατολής χαρακτηρίζονται βραχυπρόθεσμες και κατηγοριοποιούνται στις επενδύσεις χαρτοφυλακίου. Μια εκ των ελαχίστων εξαιρέσεων είναι η ιδιωτικοποίηση της ρουμανικής εταιρείας Electroputere. Η ρουμανική επιχείρηση, που δραστηριοποιείται στην παραγωγή κινητήρων, το 2007 παραχώρησε το 62,82% του μετοχικού κεφαλαίου στην Al-Arrab Contracting Company Ltd (Σαουδική Αραβία) για 2,34 εκατ. ευρώ. Ο αγοραστής έχει δεσμευτεί να πραγματοποιήσει ένα σχέδιο επένδυσης αξίας 23,08 εκατομμύριο ευρώ, εκ των οποίων περισσότερα από 3 εκατ. ευρώ θα είναι περιβαλλοντική επένδυση και 20 εκατ. ευρώ για την ανάπτυξη και αναβάθμιση της επιχείρησης. Προκειμένου να λυθεί η κρίση ρευστότητας που αντιμετώπιζε η Electroputere, η σαουδαραβική επιχείρηση ενίσχυσε με 37 εκατ. ευρώ το κεφάλαιο κίνησης. Η Al-Arrab έχει αναλάβει επίσης τα χρέη της Electroputere που ανέρχονται σε 44 εκατ. ευρώ και τις εμπορικές εγγυήσεις σε τράπεζες αξίας 20 εκατ. δολαρίων (Larive, 2007). Η Al-Arrab Contracting Company Ltd δραστηριοποιείται από το 1998 με τις κατασκευές κτηρίων, την ανάπτυξη ακίνητων περιουσιών και υποδομής, την αρχιτεκτονική και εσωτερική διακόσμηση, τις εμπορικές συναλλαγές δομικών υλικών και την κατασκευή ιατρικών επίπλων συμπεριλαμβανομένων των ιατρικών κρεβατιών και των εργαστηρίων. Μέσω των θυγατρικών της απασχολεί περισσότερα από 12.000 άτομα και εκτός από την Ρουμανία δραστηριοποιείται στο Μπαχρέιν, την Ιορδανία, το Κατάρ και τα Η.Α.Ε. (Zawya, 2008).

Γράφημα 5.11 Εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. στην Βουλγαρία από τις χώρες της MENA για το 2004-2006.

Για την Κύπρο οι εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. από τις χώρες της Μέσης Ανατολής σημείωσαν σημαντική άνοδο μόνο το 2006 μετά από την αλλαγή στην σύνθεση του μετοχικού κεφαλαίου της Λαϊκής Τράπεζας και την απόκτηση του 10% από την Marfin Investment Group και το Επενδυτικό Ταμείο Tosca Fund. Η τοποθέτηση πραγματοποιήθηκε μετά την απόφαση της τράπεζας HSBC να διαθέσει προς πώληση το μερίδιό της στο μετοχικό κεφάλαιο της Τράπεζας. Η περίπτωση της Λαϊκής Τράπεζας που έχει και έντονη παρουσία στην Ελλάδα με περισσότερα από 50 καταστήματα παρουσιάστηκε στην προηγούμενη ενότητα των επενδύσεων στην Ελλάδα.

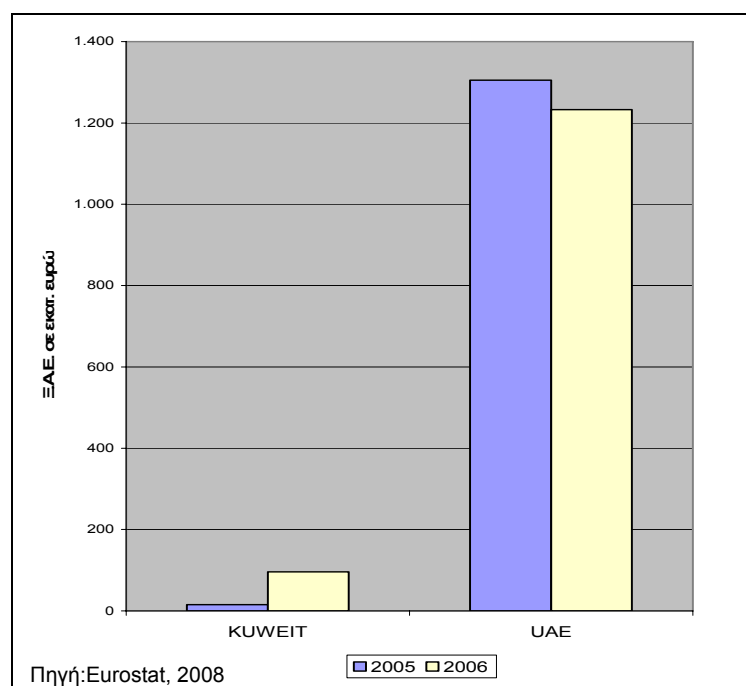
Γράφημα 5.12 Εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. στην Κύπρο από τις χώρες της MENA για το 2002-2006.

Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών της Τουρκίας τα τελευταία οκτώ χρόνια 2.430 επιχειρήσεις από την περιοχή του Περσικού Κόλπου έχουν πραγματοποιήσει επενδύσεις στην Τουρκία. Ο αντίστοιχος αριθμός επιχειρήσεων για το 2003 ήταν περίπου ο μισός. Έτσι οι επιχειρήσεις από τις χώρες της Μέσης Ανατολής με την μεγαλύτερη παρουσία υπολογίζονται σε 959 από το Ιράν, 542 από το Ιράκ, 247 από το Ισραήλ και 157 από την Σαουδική Αραβία (στοιχεία - Ιούνιος 2008) (Tuncay, 2008). Στην Τουρκία οι εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. από τις χώρες της Μέσης Ανατολής σημείωσαν σημαντική άνοδο το 2006. Οι ιδιωτικοποιήσεις κρατικών εταιρειών ήταν κυρίως οι στόχοι εξαγορών από επιχειρήσεις και επενδυτικά fund προερχόμενα από την Μέση Ανατολή. Όπως φαίνεται και στο γράφημα 5.13 τα εισερχόμενα κεφάλαια στην Τουρκία για την πραγματοποίηση Ξ.Α.Ε. προήλθαν από τις χώρες του Περσικού Κόλπου και ιδιαίτερα

από τα Η.Α.Ε. Άλλωστε το 2006 από τις δώδεκα μεγαλύτερες Ξ.Α.Ε. σε αξία που πραγματοποιήθηκαν στην Τουρκία, οι τρεις ήταν από τα Η.Α.Ε., το Κουβέιτ και την Σαουδική Αραβία. Τα Η.Α.Ε. σημείωσαν την μεγαλύτερη χρηματοροή τόσο το 2005 όσο και το 2006 λόγω της εξαγοράς της εταιρείας τηλεπικοινωνιών Türk Telecom από την Oger Telecom. Το 55% της Τουρκικής πρώην κρατικής εταιρίας τηλεπικοινωνιών εξαγοράστηκε από την Oger Telecom σε δύο δόσεις, το 2005 και το 2006, με συνολικό τίμημα 6,5 δις. δολάρια.

Γράφημα 5.13 Εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. στην Τουρκία από το Κουβέιτ και τα Η.Α.Ε.

Η πρόσφατη άνοδος στις τιμές των τροφίμων ανάγκασε τις χώρες του Περσικού Κόλπου να επιταχύνουν την αναζήτηση επενδύσεων στον τομέα της γεωργίας. Χώρες όπως τα Η.Α.Ε., το Κατάρ, το Μπαχρέιν και η Σαουδική Αραβία άρχισαν να εστιάζουν σε επενδύσεις γεωργικών προγραμμάτων στην Τουρκία. Η Σαουδική Αραβία με στόχο την δημιουργία αποθεμάτων τροφίμων, ανήγγειλε ότι συνεχίζει να διαπραγματεύεται με την Τουρκία, την Ουκρανία, το Πακιστάν, την Αίγυπτο και το Σουδάν για την επένδυση σε «στρατηγικά» τρόφιμα όπως ο σίτος, το καλαμπόκι, το ρύζι, η σόγια και το τριφύλλι. Έτσι οι χώρες του Περσικού Κόλπου προτίθενται να προσθέσουν έναν νέο τομέα στο χαρτοφυλάκιο των επενδύσεων τους στην Τουρκία. Το Gulf Finance House, με ενεργειακές επενδύσεις εν λειτουργία στο Κατάρ, το Itmaar Group του Μπαχρέιν και το Abu Dabi Investment House σε συνάντησή τους στην Doha, πρωτεύουσα του Κατάρ, συμφώνησαν να επενδύσουν σε

πέντε θεμελιώδεις τομείς στην Τουρκία: την βιοιατρική, την γεωργία, τα βιολογικά καύσιμα και τις τεχνολογίες γεωργίας (Tuncay, 2008).

Η μεγαλύτερη Ξ.Α.Ε. που πραγματοποιήθηκε ποτέ στην Τουρκία ήταν η αγορά του 55% της εταιρείας τηλεπικοινωνιών Türk Telecom από την Oger Telecom. Η Oger Telecom είναι επιχείρηση που δραστηριοποιείται στις τηλεπικοινωνίες αναδυόμενων αγορών και ελέγχεται από την Saudi Oger Group. Η Oger Telecom υποστηρίζεται επίσης από την Saudi Telecom Company, μια από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις τηλεπικοινωνιών στην Μέση Ανατολή, και από στρατηγικούς και θεσμικούς επενδυτές. Η Oger Telecom είναι πάροχος τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών στην Τουρκία, τόσο στην κινητή τηλεφωνία όσο και στην παροχή υπηρεσιών διαδικτύου. Στην Oger Telecom ανήκει και ο περιφερειακός πάροχος υπηρεσιών διαδικτύου Cyberia που λειτουργεί στην Σαουδική Αραβία, τον Λίβανο και την Ιορδανία. Τα κεντρικά γραφεία της εταιρείας είναι στο Dubai και προσφέρει τις υπηρεσίες της στην Σαουδική Αραβία, τον Λίβανο, την Ιορδανία, την Νότια Αφρική και την Τουρκία (Oger Telecom, 2008).

Το 2006 το επενδυτικό fund Global Investment House από το Κουβέιτ και η τράπεζα Islamic Development Bank της Σαουδικής Αραβίας συμμετείχαν μαζί με άλλα επενδυτικά funds στην επένδυση 395 εκατ. δολαρίων στην Τουρκική εταιρεία Akfen Holding που δραστηριοποιείται στην διαχείριση και κατασκευή αερολιμένων, στις κατασκευές υποδομών στις ενεργειακές επενδύσεις και την ακίνητη περιουσία. Οι δραστηριότητες της Τουρκικής εταιρείας επεκτείνονται και εκτός συνόρων στην Αίγυπτο, το Κατάρ, το Μπαχρέιν, την Λιβύη, τα Η.Α.Ε., την Τυνησία και την Γεωργία (Akfen, 2008).

Το κρατικό επενδυτικό fund από το Κουβέιτ The International Investor εξαγόρασε το 75% της Τουρκικής εταιρείας ενοικιάσεως αυτοκινήτων Docar, καταβάλλοντας 24 εκατ. δολάρια. Το ίδιο επενδυτικό fund από το Κουβέιτ προχώρησε το 2006 και στην εξαγορά της τράπεζας Adabank αντί 29 εκατ. δολαρίων. Η Adabank ανήκε στο Τουρκικό κράτος από το 2003 όταν και αντιμετώπισε οικονομικά προβλήματα. Το κρατικό επενδυτικό fund The International Investor ιδρύθηκε το 1992 από θεσμικούς και ιδιωτικούς επενδυτές, με αρχικό κεφάλαιο 72 εκατ. δολαρίων. Η μετοχή της εταιρείας διαπραγματεύεται στο χρηματιστήριο του Κουβέιτ από το 1996, και στο χρηματιστήριο του Μπαχρέιν (TII, 2008).

Επίσης, η National Commercial Bank (NBC) της Σαουδικής Αραβίας, που είναι γνωστή στον Αραβικό κόσμο και ως Al Ahli Bank κατέβαλε 1 εκατ. δολάρια για

την πρώην κρατική Τουρκική ασφαλιστική εταιρεία Türkiye Finans. Η NBC με περισσότερα από 260 καταστήματα στην Σαουδική Αραβία έχει την ιδιαιτερότητα ότι παρέχει τραπεζικές υπηρεσίες εξολοκλήρου σύμφωνες με τον Ισλαμικό νόμο (Sharia). Βάσει αυτού απαγορεύεται η δημιουργία κέρδους από τον δανεισμό κεφαλαίων καθώς και η οποιαδήποτε ενασχόληση (οικονομική, συμβουλευτική) με επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται με τα οινοπνευματώδη ποτά, το χοιρινό κρέας ή της αμφιβόλου ηθικής περιεχόμενου (σκανδαλοθηρία, πορνογραφία) (Discovery, 2008). Η NBC έχει φυσική παρουσία με υποκαταστήματά της στην Λιβύη, την Ιαπωνία, την Μεγάλη Βρετανία, την Ν. Κορέα, την Σιγκαπούρη και το Μπαχρέιν (Zawya, 2008).

5.5. Τρέχουσες Εξελίξεις

Κατά την παράδοση της παρούσας εργασίας τον Οκτώβριο του 2008 δημοσιεύθηκε από την UNCTAD η Έκθεση για τις Παγκόσμιες Επενδύσεις (World Investment Report) για το έτος 2007. Συνοπτικά θα παρουσιαστούν τα ευρήματα της έκθεσης που αφορούν τις γεωγραφικές περιοχές που εξετάστηκαν νωρίτερα.

Οι εκροές Ξ.Α.Ε. από την Μέση Ανατολή για το 2007 αυξήθηκαν για τέταρτη διαδοχική χρονιά, σε 42 δισ. δολάρια ενώ και οι συνολικές εξαγορές και συγχωνεύσεις από επιχειρήσεις της Μέσης Ανατολής παρουσίασαν οριακή αύξηση. Από τις χώρες της Μέσης Ανατολής που πραγματοποίησαν Ξ.Α.Ε. και με βάση το ύψος των εξερχόμενων Ξ.Α.Ε. καταλαμβάνουν τις δύο πρώτες θέσεις είναι το Κουβέιτ και η Σαουδική Αραβία με αύξηση των εξερχόμενων Ξ.Α.Ε. σε σχέση με το 2006, ενώ την τρίτη θέση κατέλαβαν τα Η.Α.Ε. με μείωση των εξερχόμενων Ξ.Α.Ε. σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Τέλος, το Κατάρ καταλαμβάνει την τέταρτη θέση με σημαντική αύξηση των εξερχόμενων Ξ.Α.Ε. σε σχέση με το 2006. Οι επενδύσεις σε καινούρια έργα στόχευσαν και το 2007 τις αναδυόμενες αγορές κυρίως της Ανατολικής Ασίας με δημοφιλέστερους προορισμούς την Κίνα, την Ινδία και την Μαλαισία. Οι διασυνοριακές επενδύσεις σε καινούρια έργα μεταξύ των χωρών της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής ήταν και για το 2007 σημαντικές, προερχόμενες κυρίως από τις πλούσιες σε πρώτες ύλες χώρες, όπως η Σαουδική Αραβία και τα Η.Α.Ε. Όσον αφορά στις διασυνοριακές συγχωνεύσεις και εξαγορές που πραγματοποιήθηκαν το 2007 από τις επιχειρήσεις των χωρών της Μέσης Ανατολής, αυξήθηκαν 3% σε σχέση με το 2006 ενώ αισθητή ήταν η μείωση για τις επιχειρήσεις

από την περιοχή της Βόρειας Αφρικής. Συμπερασματικά για την περιοχή της MENA, οι συνολικές εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. που πραγματοποιήθηκαν τόσο με την μέθοδο των Ε&Σ όσο και οι λοιπές εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. κινήθηκαν στα ίδια επίπεδα με το 2006.

Ο δημοφιλέστερος τομέας δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων από την περιοχή της MENA ήταν και για το 2007 ο κλάδος των υπηρεσιών, αν και με μείωση σε σχέση με το 2006. Από τους κλάδους των υπηρεσιών την μερίδα του λέοντος συγκεντρώνουν οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες με δεύτερο τον κλάδο των μεταφορών, της αποθήκευσης και των επικοινωνιών. Η βιομηχανία για το 2007 σημειώνει άνοδο, με τα μεγαλύτερα ποσά να επενδύονται από τις επιχειρήσεις των χωρών της MENA προς τον κλάδο των χημικών και των χημικών προϊόντων. Επίσης οι σημαντικές εισερχόμενες επενδύσεις που πραγματοποιούνται στον κλάδο των κατασκευών στην περιοχή της Μέσης Ανατολής δημιουργούν αυξημένη ζήτηση σε δομικά και κατασκευαστικά υλικά με αποτέλεσμα την αύξηση στις εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. στους συγκεκριμένους βιομηχανικούς κλάδους.

Οι δημοφιλέστεροι προορισμοί των εξερχόμενων Ξ.Α.Ε. με την μέθοδο των Ε&Σ από τις χώρες της MENA ήταν οι αναπτυγμένες χώρες και πιο συγκεκριμένα οι Η.Π.Α., ο Καναδάς και η Μεγάλη Βρετανία. Ανεξαρτήτως της οικονομικής κρίσης που ξεκίνησε από τις Η.Π.Α. το καλοκαίρι του 2007, το 75% των επενδύμενων κεφαλαίων των επιχειρήσεων των χωρών της MENA κατευθύνθηκε προς τις προαναφερθείσες χώρες και ιδιαίτερα προς τις Η.Π.Α. Επίσης επιχειρήσεις από το Κουβέιτ έγιναν στόχοι Ε&Σ, από επιχειρήσεις της περιοχής της MENA και αποτέλεσαν το 9% των συνολικών εξερχόμενων Ε&Σ από την περιοχή. Οι εξερχόμενες επενδύσεις με την μορφή των Ε&Σ από την περιοχή της MENA και προορισμό την Ευρώπη και την ΝΑ Ευρώπη σημείωσαν μείωση για το 2007. Όσον αφορά στην Ευρωπαϊκή ήπειρο, η Ε.Ε. των 27 καταλαμβάνει την συντριπτική πλειοψηφία των εξερχόμενων Ε&Σ των επιχειρήσεων της MENA και κυρίως η Μεγάλη Βρετανία και η Ολλανδία. Στην περιοχή της ΝΑ Ευρώπης τόσο η Τουρκία όσο και η Κροατία και το Μαυροβούνιο σημείωσαν αυξημένες εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. σε σχέση με το 2006 αλλά η συμβολή των επιχειρήσεων της MENA ήταν μικρότερη το 2007 από ότι το προηγούμενο έτος.

Ανακεφαλαίωση

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάσθηκαν τα μεγέθη των εισερχόμενων Ξ.Α.Ε. που πραγματοποιήθηκαν από τις χώρες της MENA προς την περιοχή της Μέσης Ανατολής, της Ευρώπης, της Ελλάδας και της ΝΑ Ευρώπης. Για αυτές τις περιοχές, παρουσιάσθηκαν οι εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. από τις χώρες της MENA καθώς και οι μεγαλύτερες σε αξία εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. για λόγους σύγκρισης. Τέλος, για τις χώρες προορισμού Ξ.Α.Ε. από την περιοχή της MENA παρουσιάσθηκαν αναλυτικά οι κυριότερες επιχειρήσεις που ενεπλάκησαν.

Συμπεράσματα

Η αυξητική τάση στις Ξ.Α.Ε. παγκοσμίως που ξεκίνησε το 2004 επιταχύνθηκε περισσότερο το 2006. Οι χρηματοροές από Ξ.Α.Ε. αυξήθηκαν και στις τρεις κατηγορίες χωρών: αναπτυγμένες, αναπτυσσόμενες και μεταβατικές οικονομίες. Η διαρκώς αυξητική τάση των Ξ.Α.Ε. κυρίως αντικατοπτρίζει την ισχυρή οικονομική ευημερία και τα αυξημένα οικονομικά κέρδη πολλών χωρών ανά τον κόσμο καθώς και την περαιτέρω φιλελευθεροποίηση των οικονομιών τους. Επίσης η ανάπτυξη των χρηματιστηριακών αγορών, οι αυξημένες τιμές των αγαθών και οι αυξημένες διασυνοριακές συγχωνεύσεις και εξαγορές από ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια συντέλεσαν στην ενίσχυση της αυξητικής τάσης των Ξ.Α.Ε. παγκοσμίως. Στην περιοχή της δυτικής Ασίας και Μέσης Ανατολής οι χρηματοροές των επενδύσεων σημείωσαν αύξηση. Τόσο οι εισροές όσο και οι εκροές κεφαλαίων συνεχίστηκαν και το 2006, με τις χώρες του Κόλπου να συγκεντρώνουν την μερίδα του λέοντος στις εισροές κεφαλαίων παρά τις πολιτικές αναταράξεις που επικρατούν στην περιοχή. Βιομηχανίες και υπηρεσίες στον κλάδο της ενέργειας συγκέντρωσαν τον κύριο όγκο των κεφαλαίων που επενδύθηκαν. Χώρες με υψηλά αποθεματικά σε κεφάλαια (όπως το Κουβέιτ και τα Η.Α.Ε.) σημείωσαν εκροές κεφαλαίων για επενδύσεις με την μέθοδο των εξαγορών και συγχωνεύσεων, από κρατικές κυρίως επιχειρήσεις.

Για την UNCTAD η μεθοδολογία συλλογής οικονομικών στοιχείων για τις εξαγορές και συγχωνεύσεις και για τις εξερχόμενες χρηματοροές για Ξ.Α.Ε. διαφέρει και στις μελέτες της υπάρχουν διαφορές μεταξύ των συνολικών τιμών. Έτσι για την περιοχή της MENA για το 2006 υπολογίζονται συνολικές εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. μεγαλύτερες από 16 δις. ευρώ ενώ οι συνολικές εξαγορές και συγχωνεύσεις που πραγματοποίησαν παγκοσμίως επενδυτικά κεφάλαια προερχόμενα από την περιοχή της MENA υπολογίζονται σε περισσότερα από 46 δις. ευρώ για το ίδιο έτος. Η δυσκολία τεκμηριωμένης καταγραφής των εξαγορών και συγχωνεύσεων παρουσιάστηκε αναλυτικά στην ενότητα 5.3 και έγκειται στην δυσκολία καταγραφής της πατρότητας και προέλευσης του επενδυμένου κεφαλαίου.

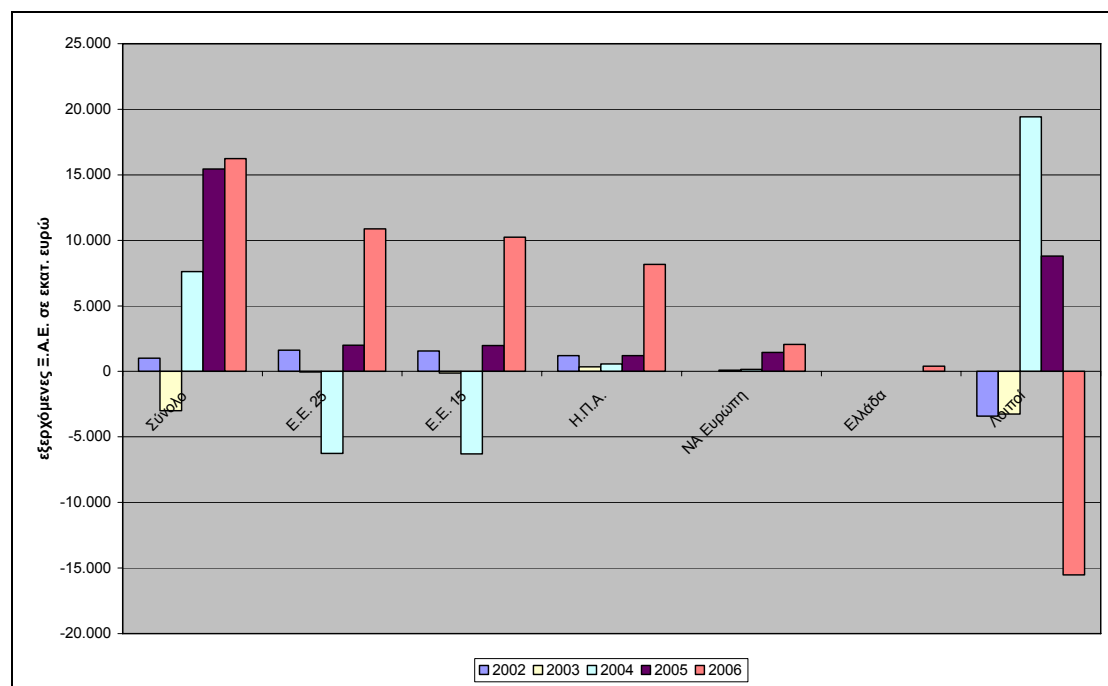
Αναλυτικά, οι εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. από τις χώρες της MENA (Γράφημα 5.14) το 2006 στράφηκαν κυρίως προς την Ε.Ε. και τις Η.Π.Α. ενώ σημαντικές ήταν και οι από-επενδύσεις από τις λοιπές περιοχές του κόσμου. Στις λοιπές χώρες κυρίως συμπεριλαμβάνονται οι χώρες της Ανατολικής και ΝΑ Ασίας καθώς και οι χώρες της MENA. Άλλωστε οι χώρες της περιοχής της MENA δεν καταγράφουν αξιοσημείωτες

εξερχόμενες επενδύσεις στις περιοχές της Αφρικής, της Ωκεανίας και της Λατινικής Αμερικής ούτε με την μορφή των εξαγορών και συγχωνεύσεων αλλά ούτε και με Ξ.Α.Ε. Η εικόνα για το 2005 ήταν διαφορετική ως προς τις χώρες προορισμού των εξερχόμενων Ξ.Α.Ε. των χωρών της MENA. Οι συνολικές εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. ήταν ελαφρά μειωμένες σε σχέση με το 2006 και στράφηκαν κυρίως προς τις λοιπές χώρες. Εάν λάβουμε υπόψη την τάση των εξαγορών και συγχωνεύσεων για το 2005 τότε μπορούμε να συμπεράνουμε ότι σημαντικός αριθμός εξερχόμενων Ξ.Α.Ε. είχε σαν προορισμό την ίδια την περιοχή της MENA. Για το 2005 σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι οι συνολικές Ξ.Α.Ε. προς την ΝΑ Ευρώπη (χωρίς την Ελλάδα) προσέγγισαν σε αξία τις συνολικές Ξ.Α.Ε. προς την Ε.Ε. Το 2004 ήταν οι χρονιά της απομάκρυνσης κεφαλαίων από την αγορά της Ε.Ε. και η τοποθέτησή τους κυρίως προς τις λοιπές χώρες. Γενικά από το γράφημα 5.14* μπορούν να παρατηρηθούν τα εξής συμπεράσματα.

- α) Οι συνολικές εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. των χωρών της MENA ακολουθούν αυξητική τάση και συμβαδίζουν με την παγκόσμια τάση των Ξ.Α.Ε.
- β) Οι εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. των χωρών της MENA με προορισμό την Ε.Ε. και τις Η.Π.Α. ακολουθούν παρόμοια τάση για το διάστημα 2002 – 2006 εξαιρουμένου του 2004.
- γ) Οι εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. των χωρών της MENA με προορισμό την Ε.Ε. καταλήγουν στις ευρωπαϊκές χώρες της Ε.Ε. των 15 και κατά κύριο λόγο στην Μεγάλη Βρετανία, την Ολλανδία, την Γαλλία και την Γερμανία.
- δ) Οι εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. προς την ΝΑ Ευρώπη έχουν αυξητική τάση και κατευθύνονται κυρίως σε Ελλάδα, Τουρκία και Κύπρο.
- ε) Οι εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. προς την ΝΑ Ευρώπη πραγματοποιούνται κυρίως από επενδυτικά κεφάλαια που προέρχονται από τα Η.Α.Ε.

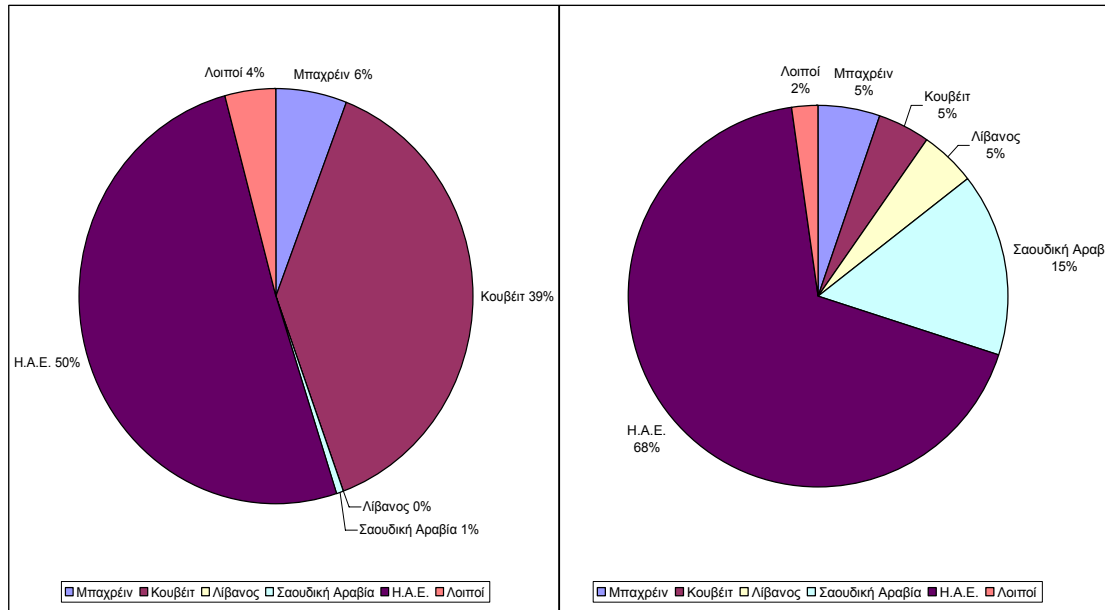
* Για τα γραφήματα 5.14 - 5.17 η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε βασίζεται σε στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, της UNCTAD, της Eurostat, του ΟΟΣΑ και των κεντρικών τραπεζών της Ελλάδας, Βουλγαρίας, Ρουμανίας, Τουρκίας και Κύπρου. Τα οικονομικά στοιχεία σε δολάρια μετατράπηκαν βάση της μέσης ισοτιμίας δολαρίου/ευρώ που ορίζει η Παγκόσμια Τράπεζα ανά έτος.

Γράφημα 5.14 Εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. από χώρες της MENA ανά γεωγραφική περιοχή και στο σύνολο για την περίοδο 2002-2006

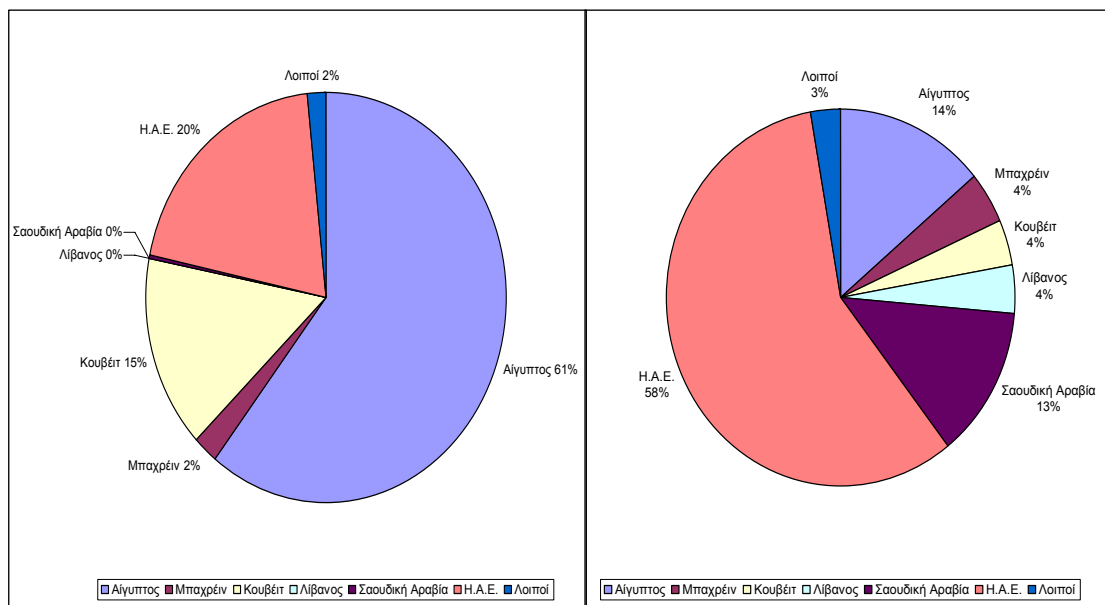
Σύμφωνα και με το γράφημα 5.15 τόσο το 2005 όσο και το 2006 τα μεγαλύτερα ποσοστά εξερχόμενων κεφαλαίων από την περιοχή της Μέσης Ανατολής με σκοπό την εξαγορά και συγχώνευση επιχειρήσεων παγκοσμίως, προήλθαν από τα Η.Α.Ε. Για το 2005, δεύτερη οικονομική δύναμη από την περιοχή της Μέσης Ανατολής αναδείχθηκε το Κουβέιτ αλλά το 2006 οι αξίες των συνολικών εξαγορών και συγχωνεύσεων των Κουβεϊτιανών επενδυτών μειώθηκαν σημαντικά και δεύτερη δύναμη στην περιοχή αναδείχθηκε η Σαουδική Αραβία. Αξιοσημείωτη είναι η παρουσία του Μπαχρέιν τόσο το 2005 όσο και το 2006 αλλά και η αξιοσημείωτη παρουσία του Λιβάνου για το 2006. Ο Λίβανος είναι η μόνη χώρα που εμφανίζεται στο γράφημα 5.15 που δεν ανήκει στην κατηγορία των πλούσιων χωρών σε φυσικούς πόρους (RRLA). Στην ίδια κατηγορία ανήκει και η Αίγυπτος η οποία καταγράφει σημαντικές επιδόσεις στις παγκόσμιες εξαγορές και συγχωνεύσεις. Μάλιστα, εξετάζοντας το γράφημα 5.16 το 2005 οι Αιγυπτιακές επιχειρήσεις αναδείχθηκαν πρώτες σε αξία επενδυμένων κεφαλαίων με την μορφή της εξαγοράς και συγχώνευσης. Αλλά και το 2006 παρόλο που τα Η.Α.Ε. καταλαμβάνουν την πρώτη θέση στις Ε&Σ στην περιοχή της MENA, η Αίγυπτος αναδεικνύεται δεύτερη με μικρή διαφορά από την τρίτη Σαουδική Αραβία.

Γράφημα 5.15 Ποσοστά συνολικών εξερχόμενων Ε&Σ ανά χώρα της Μέσης Ανατολής για το 2005 και 2006

Σημαντικό είναι επίσης να αναφερθεί ότι στο γράφημα 5.16 για την περιοχή της MENA ο Λίβανος εξακολουθεί να σημειώνει αξιόλογο ποσοστό στις συνολικές εξαγωγές και συγχωνεύσεις για το 2006.

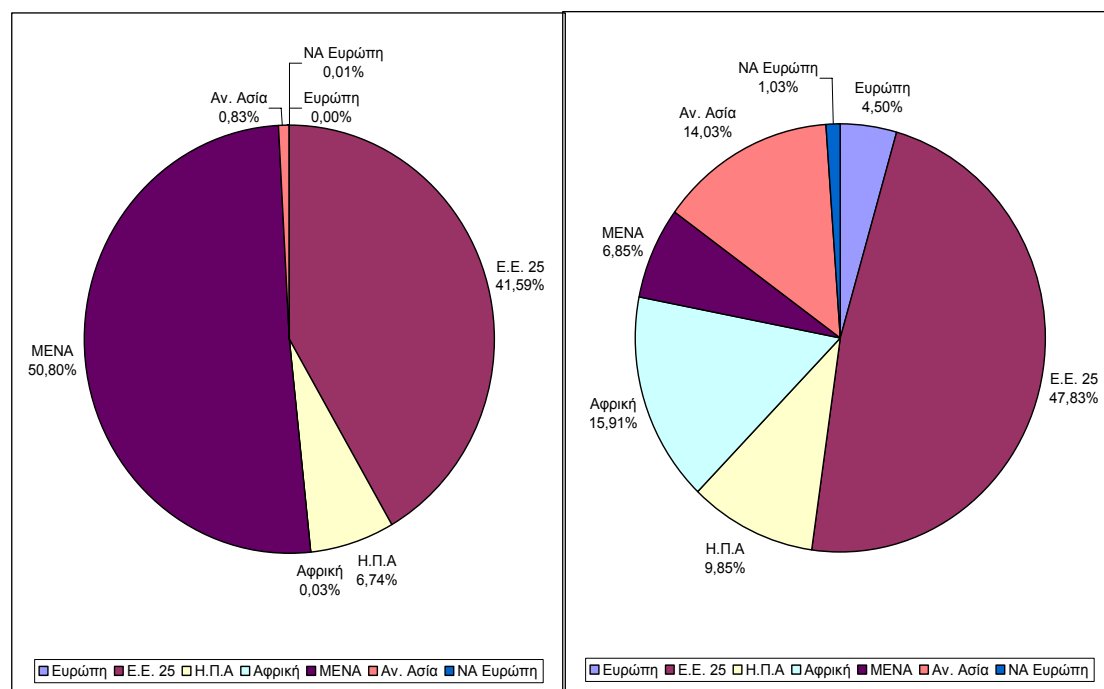
Γράφημα 5.16 Ποσοστά συνολικών εξερχόμενων Ε&Σ ανά χώρα της MENA για το 2005 και 2006

Όσον αφορά στις γεωγραφικές περιοχές προορισμού των εξαγωγών και συγχωνεύσεων των επιχειρήσεων και των επενδυτικών κεφαλαίων από την περιοχή της MENA για το 2005, κατευθύνθηκαν προς την Ε.Ε. και μεταξύ των χωρών της

MENA. Οι χώρες της MENA αλληλεπίδρασαν στον τομέα των Ε&Σ και το 2006 αλλά σε πολύ μικρότερο ποσοστό. Η Ε.Ε. αναδεικνύεται ο δημοφιλέστερος προορισμός των επενδυτικών κεφαλαίων από την περιοχή της MENA με την δεύτερη θέση να μοιράζονται οι χώρες της Αφρικής (πλην Β. Αφρικής) και της Α. Ασίας. Σημαντική είναι και η εμφάνιση της ΝΑ Ευρώπης (συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας) στο γράφημα 5.17 με πολύ μικρό ποσοστό για το έτος 2006.

Γράφημα 5.17 Ποσοστά εξερχομένων Ε&Σ από τις χώρες της MENA ανά γεωγ. περιοχή για το 2005 και 2006

Από τα γραφήματα 5.15, 5.16 και 5.17 μπορούν να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για τις εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. που πραγματοποιούν οι χώρες της περιοχής της MENA με την μορφή των εξαγορών και συγχωνεύσεων

α) Η Αίγυπτος λόγω της έλλειψής της σε πλούσιες πρώτες ύλες, έστρεψε την οικονομική της πολιτική προς το εξωτερικό της χώρας. Αρκετές από τις χώρες της MENA ακολούθησαν το παράδειγμά της καθώς η καθολική εξάρτηση από το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο τις κάνει ευάλωτες μακροχρόνια.

β) Τα Η.Α.Ε. αναδεικνύονται σε κύριο παράγοντα εξερχομένων Ξ.Α.Ε. με την μορφή των εξαγορών και συγχωνεύσεων με την Σαουδική Αραβία να ακολουθεί κυρίως το 2006.

γ) Οι γεωγραφικές περιοχές προορισμού των Ξ.Α.Ε. που πραγματοποιούνται από τις χώρες της περιοχής της MENA ακολουθούν τις παγκόσμιες τάσεις πραγματοποίησης Ξ.Α.Ε. με αυτήν την μορφή.

δ) Ο αυξημένος ανταγωνισμός μεταξύ των επενδυτικών κεφαλαίων παγκοσμίως, ανάγκασε και τους επενδυτές από την περιοχή της MENA να στρέψουν το ενδιαφέρον τους προς επιχειρήσεις χωρών με αναπτυσσόμενες ή και μεταβατικές οικονομίες.

ε) Τα οικονομικά στοιχεία των διεθνών οικονομικών οργανισμών καταγράφουν την προτίμηση που δείχνουν οι επενδυτές από την περιοχή της MENA προς την Ε.Ε., την ίδια την περιοχή της MENA αλλά και τις αγορές της Ασίας.

στ) Για την περιοχή της ΝΑ Ευρώπης οι κύριες χώρες προορισμού των επενδυτών από την περιοχή της MENA είναι η Τουρκία, η Ελλάδα και η Κύπρος.

Από τα οικονομικά και τα εμπειρικά στοιχεία που συλλέχτηκαν και παρουσιάστηκαν στην παρούσα εργασία στις προηγούμενες ενότητες και κεφάλαια μπορούν να παρουσιαστούν τα επιπρόσθετα συμπεράσματα.

α) Ανεξαρτήτως μορφής πραγματοποίησης των εξερχόμενων Ξ.Α.Ε., οι χώρες της περιοχής της MENA πραγματοποίησαν επενδύσεις κατά κύριο λόγο στον κλάδο των υπηρεσιών. Ιδιαίτερη προτίμηση έδειξαν στους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς, τις τηλεπικοινωνίες και τον τουρισμό. Άλλοι κλάδοι των υπηρεσιών που συγκέντρωσαν την προτίμηση των επενδυτών της MENA ήταν η διαχείριση ακίνητης περιουσίας, οι μεταφορές και η αποθήκευση προϊόντων.

β) Όλο και περισσότερες χώρες από την περιοχή της MENA προσπαθούν να διαφοροποιήσουν τις οικονομίες τους ούτως ώστε να εξακολουθήσουν να διατηρούν τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Επίσης προσπαθούν για ακόμα υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο και διεύρυνση των εξειδικεύσεων του εργατικού δυναμικού. Αρωγός των προσπαθειών τους είναι τόσο οι εισερχόμενες όσο και οι εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. στην περιοχή της MENA. Απώτερος στόχος για τις χώρες με αφθονία σε πλουτοπαραγωγικές πηγές είναι η διεύρυνση των επενδύσεων σε διαφορετικούς κλάδους όπως η γεωργία και τα βιοκαύσιμα. Καθώς οι περισσότερες από τις χώρες της MENA δεν έχουν επαρκείς καλλιεργήσιμες εκτάσεις, βρίσκονται εκτεθειμένες οικονομικά στις παγκόσμιες αναταράξεις των τιμών των τροφίμων.

γ) Η αυξημένη ρευστότητα που προήλθε από την αύξηση της τιμής του πετρελαίου για τα έτη 2004-2006 έδωσε την δυνατότητα στους επενδυτές από την MENA να πραγματοποιήσουν Ξ.Α.Ε. παγκοσμίως. Οι μεταγενέστερες επιφυλάξεις

των δυτικών κρατών για το ποιόν των αραβικών επενδύσεων και την σχέση τους με την χρηματοδότηση της παγκόσμιας τρομοκρατίας έστρεψε αρκετούς επενδυτές προς πιο «φιλόξενους» προορισμούς. Τόσο αυτό το γεγονός όσο και η παγκόσμια ανταγωνιστικότητα μεταξύ των επενδυτικών κεφαλαίων οδήγησαν τους επενδυτές από την περιοχή της MENA να πραγματοποιήσουν επενδύσεις με την μορφή των εξαγορών και συγχωνεύσεων σε ιδιωτικοποιήσεις πρώην κρατικών εταιρειών σε χώρες με αναπτυσσόμενες οικονομίες.

δ) Η περιοχή της ΝΑ Ευρώπης άρχισε να παρουσιάζει αρκετά μεγάλο ενδιαφέρον τα τελευταία χρόνια στους επενδυτές από την MENA για πολλούς λόγους. Η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Κύπρος κατάφεραν να εκπληρώσουν τις προϋποθέσεις ένταξής τους στην Ε.Ε. σημειώνοντας μεγάλους οικονομικούς ρυθμούς ανάπτυξης και στις περιπτώσεις των δύο πρώτων χωρών με έντονες αποκρατικοποιήσεις τοπικών επιχειρήσεων. Η ένταξη των οικονομιών αυτών των χωρών στην Ε.Ε. μίκρυνε τον επιχειρηματικό κίνδυνο των υποψήφιων επενδυτών και έδωσε περισσότερα επενδυτικά κίνητρα μέσω των ευρωπαϊκών κονδυλίων. Η Τουρκία με την ενταξιακή της προσπάθεια στην Ε.Ε. και την τεράστια αγορά της αποτέλεσε τον πόλο έλξης εισερχόμενων Ξ.Α.Ε. παγκοσμίως μέσω των αποκρατικοποιήσεων που έκανε τα τελευταία χρόνια. Άλλωστε τόσο η γεωγραφική θέση της Τουρκίας όσο και των υπολοίπων χωρών της ΝΑ Ευρώπης αποτέλεσαν την γέφυρα για την πραγματοποίηση επενδύσεων από την περιοχή της MENA προς την Ευρώπη. Η γεωγραφική θέση των χωρών της ΝΑ Ευρώπης έπαιξε επίσης σημαντικό ρόλο στην παροχή των πλούσιων φυσικών πόρων των χωρών του Περσικού Κόλπου προς την Ευρώπη μέσω επίγειων αγωγών.

ε) Όσον αφορά στην περίπτωση της Ελλάδας, οι εισερχόμενες Ξ.Α.Ε. από τις χώρες της MENA ενισχύθηκαν τα τελευταία χρόνια για πολλούς λόγους. Η οικονομία της Ελλάδας εντάσσεται στις αναπτυσσόμενες οικονομίες παγκοσμίως και η Ελλάδα είναι μέλος της Ευρωζώνης και του ΟΟΣΑ. Τόσο η υιοθέτηση του ευρώ σαν νόμισμα έναντι της δραχμής όσο και οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης της οικονομίας της χώρας σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο αποτέλεσαν τα εχέγγυα για την αύξηση των εισερχόμενων Ξ.Α.Ε. Επίσης σημαντικό ρόλο στην απόφαση των επενδυτών από την MENA να επενδύσουν στην Ελλάδα έπαιξε και η ολοένα και καλύτερη επίδοση των ελληνικών επιχειρήσεων που πραγματοποίησαν Ξ.Α.Ε. στις περιοχές της ΝΑ Ευρώπης και στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Άλλωστε δεν είναι τυχαίο ότι οι κλάδοι των εισερχόμενων Ξ.Α.Ε. από τις χώρες της MENA είναι αυτοί των

τηλεπικοινωνιών, των τραπεζών, του τουρισμού και των τροφίμων. Οι κλάδοι αυτοί είναι αντίστοιχα και οι αναπτυσσόμενοι κλάδοι τα τελευταία χρόνια όσον αφορά τις εξερχόμενες ελληνικές Ξ.Α.Ε.

Οι μελλοντικές εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. από τις χώρες της MENA δεν είναι εύκολο να προβλεφθούν καθώς οι παράγοντες που επηρεάζουν τις εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. είναι πολλοί και ευμετάβλητοι. Η πρόβλεψη της UNCTAD για τις παγκόσμιες επενδύσεις για το έτος 2007 και 2008 είναι ότι θα μειωθούν σε σχέση με τα επίπεδα του 2006. Η πρόβλεψη αυτή βέβαια έγινε τον Οκτώβριο του 2007 όταν η κρίση στα χρηματοοικονομικά ιδρύματα των Η.Π.Α. ήταν ακόμα στην αρχή και δεν είχε λάβει τις σημερινές της διαστάσεις. Πάντως οι ακόμα πιο πρόσφατες μελέτες της Παγκόσμιας Τράπεζας για τις εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. (Ιούνιος 2008) επιβεβαιώνουν τις αρχικές προβλέψεις για μείωση των παγκόσμιων Ξ.Α.Ε. για τα επόμενα έτη. Συγκεκριμένα για την περιοχή της MENA οι εξερχόμενες Ξ.Α.Ε. επηρεάζονται, μεταξύ άλλων, από την τιμή του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, την παγκόσμια ζήτηση και παραγωγή των δύο αυτών φυσικών πόρων, την οικονομική κατάσταση των χωρών που εισάγουν προϊόντα από την περιοχή της MENA, την κατάσταση των παγκόσμιων χρηματιστηριακών αγορών και τέλος την κατάσταση των διεθνών τιμών των προϊόντων (πλην του πετρελαίου).

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα η τιμή του πετρελαίου θα διατηρηθεί σε υψηλά επίπεδα μέχρι το 2010 με διακυμάνσεις από τα 70 έως και τα 90 δολάρια το βαρέλι ενώ και η παγκόσμια ζήτηση αναμένεται να αυξηθεί κυρίως λόγω της ζήτησης των αναπτυσσόμενων χωρών. Η ζήτηση των χωρών μελών του ΟΟΣΑ αναμένεται να σημειώσει μικρή άνοδο η οποία όμως είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την παγκόσμια οικονομική κρίση που ξεκίνησε από τις Η.Π.Α. τον Αύγουστο του 2007. Η παραγωγή πετρελαίου αναμένεται να αυξηθεί τόσο από τις χώρες μέλη του OPEC όσο και από τις υπόλοιπες χώρες που διατηρούν κοιτάσματα πετρελαίου μέχρι το 2010 με μέση αύξηση 1%. Η αναπτυγμένη κερδοφορία που, προήλθε από τις εξαγωγές πετρελαίου κατά τα προηγούμενα έτη αναμένεται να συνεχιστεί και τα επόμενα, καθώς υπάρχουν οι προϋποθέσεις. Αρκεί οι χώρες με πλούσιες πλουτοπαραγωγικές πηγές να καταφέρουν να ισορροπήσουν ανάμεσα στην αυξημένη ζήτηση, στις υψηλές τιμές του πετρελαίου και την περιορισμένη αύξηση της παραγωγής.

Η ανάπτυξη της οικονομίας των Η.Π.Α. αναμένεται να σημειώσει μικρή μείωση για τα επόμενα έτη ενώ οι οικονομίες της Ευρώπης και της Ιαπωνίας αναμένονται να παραμείνουν στα ίδια επίπεδα. Από αυτές της συνθήκες αναμένεται

να επηρεαστούν αρνητικά κυρίως οι χώρες της MENA που δεν είναι πλούσιες σε φυσικούς πόρους (RPLA) καθώς οι εξαγωγές προϊόντων, οι αφίξεις τουριστών αλλά και τα μεταναστευτικά εμβάσματα αναμένεται να μειωθούν. Η κατάσταση των παγκόσμιων χρηματιστηριακών αγορών είναι δύσκολο να προβλεφθεί λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και το μόνο που μπορεί να ειπωθεί με ασφάλεια είναι ότι οι μελλοντικές πιθανές μειωμένες ισοτιμίες του δολαρίου και τα μειωμένα επιτόκια θα ωφελήσουν τις χώρες της MENA. Τέλος, όσον αφορά τις τιμές των προϊόντων και ιδιαίτερα των τροφίμων αναμένονται να αυξηθούν για τα επόμενα έτη και να διατηρηθούν σε υψηλά επίπεδα επιβαρύνοντας σημαντικά τα εμπορικά ισοζύγια των χωρών της MENA που δεν έχουν επάρκεια από αυτά τα προϊόντα. Οι υψηλές τιμές των προϊόντων επίσης αναμένεται να δημιουργήσουν αυξημένες πληθωριστικές πιέσεις και να επιβαρύνουν τις αντίστοιχες οικονομίες των χωρών της MENA.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

1. «Το πετρέλαιο και τα χρηματιστήρια της Μέσης Ανατολής» Capital.gr, <http://www.capital.gr/news.asp?Details=534355>
2. ΑΕΓΕΚ, 2008, Θυγατρικές / Συνδεδεμένες εταιρείες. Παρουσίαση «ΑΚΑΡΝΑΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΣΥΝΔΥΑΣΜΕΝΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ» <http://www.aegek.gr/new/gre/akarport.html> - Τελευταία πρόσβαση 19-9-2008
3. ΕΕΤΤ, 2008 Δελτία τύπου – ανακοινώσεις <http://www.eett.gr/nopencms/opencms/EETT/Newsrelease/NewsReleases/?pageIndex=1&msize=4> - Τελευταία πρόσβαση 19-9-2008
4. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος. Η Ελλάδα με αριθμούς (2008)
5. Ελευθεροτυπία, «Deals 8,5 δισ. ευρώ στις τηλεπικοινωνίες» 2-1-2008, http://www.enet.gr/online/online_hprint?q=tellas&a=&id=8959680
6. Ελληνικό Κέντρο Επενδύσεων (2008) - Τελευταία Πρόσβαση 19-8-2008 http://www.elke.gr/default.asp?V_DOC_ID=794&V_LANG_ID=0
7. Η Καθημερινή (Εφημερίδα 2008), Βιωσιμότητα οικονομικής αναπτύξεως και ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών, 28-01-2008, <http://sup.kathimerini.gr/xtra/media/files/kathimerini/doc/ab280108.doc>
8. Ιωαννίδης Ζ., Γενικός Διευθυντής ΠΑΣΥΞΕ, «Θλιβερό ψηφιδωτό» ο τουρισμός, «Σημερινή», 20 Ιουλίου 2008. http://www.simerini.com.cy/nqcontent.cfm?a_id=343211
9. Καραγεώργου Ε., 2008 «Στο χρυσάφι του τουρισμού επενδύουν οι Σαουδάραβες» Capital.gr, <http://www.capital.gr/news.asp?Details=545424> - Τελευταία πρόσβαση 1-9-2008.
10. Μανδραβέλης Β., «Η TELLAS αναδεικνύεται σε νέο παίκτη χονδρικής» Καθημερινή 13-5-2008, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economyepix_2_13/05/2008_269558
11. Μανδραβέλης Β., «Τα αραβικά επενδυτικά κεφάλαια ψάχνουν και για νέες «ευκαιρίες» στην χώρα μας», Καθημερινή 9-2-2008, http://news.kathimerini.gr/4Dcgi/4Dcgi/_w_articles_civ_12_09/02/2008_258704

12. Μελάς Κ., 2005. Γενικός Διευθυντής ΙΓΜΕ, Ιστοσελίδα Υπουργείου Ανάπτυξης, http://www.ypan.gr/c_announce/45_1851_cms.htm - Τελευταία πρόσβαση 19-9-2008
13. Μίλλιου Χ., Λέκτορας, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, <http://www.aueb.gr/users/milliou/Section%201.pdf> - Τελευταία πρόσβαση 19-8-2008.
14. Μίλλιου Χ., Λέκτορας, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Σημειώσεις του μαθήματος «Πολυεθνικές Επιχειρήσεις», 2007.
15. Μίρκος, Γεώργιος Τ., «Το δόγμα Truman και το σχέδιο Marshall στην Ελλάδα», Εκδοτικός Οίκος Α. Α. Λιβάνη 2004.
16. Παναγόπουλος Θ., 2008, «Απλούστερη και «φθηνότερη» ίδρυση ΕΠΕ», Capital.gr, http://www.capital.gr/tools/view_printer.asp?ID=528009
17. Παπαδογιάννης Γ., «Αυξημένα αντανάκλαστικά και στα δύσκολα από τις τράπεζες», Καθημερινή 31-8-2008, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_2_31/08/2008_283004
18. Πρακτικά Βουλής, Η' Αναθεωρητική Βουλή, ΙΒ' Περίοδος Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας, Συνοδός α', Συνεδρίαση ρλστ'. Παρασκευή 9 Μαΐου 2008. <http://www.parliament.gr/ergasies/praktika/pdf/es09052008.pdf>
19. Ρουσάνογλου Ν., «Ενας... Αστακός για επενδυτές από το Κατάρ με πολλά διαθέσιμα κεφάλαια», Καθημερινή 15-9-2008, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_100002_26/07/2008_279046
20. Σταμπόγλης Δ., «Ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα», Εκδόσεις Κέρκυρα, 2008.
21. ΥΠΕΞ - Αίγυπτος, 2006, Σημείωμα Οικονομικών και Εμπορικών Σχέσεων Ελλάδος – Αιγύπτου, Υπουργείο Εξωτερικών Ελλάδας, <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/el-GR/Policy/Geographic+Regions/Mediterranean-Middle+East/Bilateral+Relations/Egypt/> - Τελευταία Πρόσβαση 19-8-2008.
22. ΥΠΕΞ – Η.Α.Ε., 2006, Διπλωματικό Γραφείο ΥΦΥΠΕΞ, Χρήσιμες Πληροφορίες προς Επιχειρηματίες Η.Α.Ε. <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/el-GR/Policy/Geographic+Regions/Mediterranean-Middle+East/Bilateral+Relations/UnitedArabEmirates/UAE+Economic+Relations.htm> - Τελευταία Πρόσβαση 19-8-2008.
23. ΥΠΕΞ – Ιράκ, 2007, Τελευταίες εξελίξεις. Υπουργείο Εξωτερικών Ελλάδας, 2008 <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/el->

- GR/Policy/Geographic+Regions/Mediterranean-Middle+East/Bilateral+Relations/Iraq/ - Τελευταία Πρόσβαση 19-8-2008.
24. ΥΠΕΞ - Κουβέιτ, 2006, Σημείωμα Οικονομικών και Εμπορικών Σχέσεων Ελλάδος – Κουβέιτ <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/el-GR/Policy/Geographic+Regions/Mediterranean-Middle+East/Bilateral+Relations/Kuwait/> - Τελευταία Πρόσβαση 19-8-2008.
25. ΥΠΕΞ - Λίβανος, 2006, Σημείωμα Οικονομικών και Εμπορικών Σχέσεων Ελλάδος – Λιβάνου, Υπουργείο Εξωτερικών Ελλάδας, <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/el-GR/Policy/Geographic+Regions/Mediterranean-Middle+East/Bilateral+Relations/Lebanon/> - Τελευταία πρόσβαση 19-9-2008
26. ΥΠΕΞ – Σαουδική Αραβία, 2006, Γενικό Προξενείο της Ελλάδας στη Τζέντα, Συνοπτικό Σημείωμα Οικονομικών και Εμπορικών Σχέσεων Ελλάδος – Βασιλείου της Σαουδικής Αραβίας. <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/el-GR/Policy/Geographic+Regions/Mediterranean-Middle+East/Bilateral+Relations/Saudi+Arabia/> - Τελευταία Πρόσβαση 19-8-2008.
27. ΥΠΕΞ – Συρία, 2006, Σημείωμα Οικονομικών και Εμπορικών Σχέσεων Ελλάδος – Συρίας, Υπουργείο Εξωτερικών Ελλάδας, <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/el-GR/Policy/Geographic+Regions/Mediterranean-Middle+East/Bilateral+Relations/Syria/> - Τελευταία Πρόσβαση 19-8-2008.
28. Χατζηδημητρίου Ιωάννης, Διεθνείς επιχειρηματικές δραστηριότητες, Εκδόσεις Ανικούλα, 2003
29. Χατζηνικολάου Π., «Εκρηξη δημόσιου χρέους στα 251,94 δισ.», Καθημερινή, Οικονομικό φύλο σελ. 25, 22-8-2008.
30. Χρηματιστήριο Αθηνών Alpha Bank A.E., 2008, Μετοχική Σύνοψη <http://www.ase.gr/content/gr/companies/ListedCo/Profiles/profile.asp?CID=278> - Τελευταία Πρόσβαση 11-9-2208
31. Χρηματιστήριο Αθηνών Forthnet A.E., 2008, Μετοχική Σύνοψη <http://www.ase.gr/content/gr/companies/ListedCo/Profiles/profile.asp?CID=278> - Τελευταία Πρόσβαση 11-9-2208
32. Χρησικόπουλος Ν., «Το Κατάρ και άλλες (αραβικές) ιστορίες πλούτου» Capital.gr, http://www.capital.gr/tools/view_printer.asp?ID=534952

Ξενόγλωσση

33. Aitken, B., A.E. Harrison and R. Lipsey (1996), “Wages and Foreign Ownership: A Comparative Study of Mexico, Venezuela, and the United States”, *Journal of International Economics*, Vol. 40, No. 3/4, pp. 345-371.
34. Akfen, 2008, <http://www.akfen.com.tr/en/ah.php>, - Τελευταία πρόσβαση 11-9-2008
35. Alpha Bank, 2008, Δελτία τύπου «Η Alpha Bank ανακοινώνει τη διάθεση ποσοστού 4% σε επενδυτές από το Κατάρ»
<http://www.alpha.gr/page/default.asp?la=1&id=78&pl=260&pk=8799&ap=249> - Τελευταία πρόσβαση 19-9-2008
36. Andreades, A. M., 1939 *ΕοΑ* (Works) 3 Vol., Athens
37. Andrews, M., L. Bellmann, T. Schank and R. Upward (2007), “The Takeover and Selection Effects of Foreign Ownership in Germany: An Analysis Using Linked Worker-Firm Data”, *GEP Research Paper*, 2007/08.
38. Arnal, E. (2008), “The impact of foreign direct investment on wages and working conditions” *OECD-ILO Conference on Corporate Social Responsibility 2008* p. 28
39. Babanasis S., Soulas K. (1976) *Greece in the periphery of developed countries*, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης.
40. Caldwell J., *Discovery Articles* 2008, “Εμμονή προς την τραπεζική ηθική – άρθρο” <http://www.discoveryarticles.com/el/articles/138577/1/Adhering-Towards-Banking-Ethics/Page1.html> - - Τελευταία πρόσβαση 11-9-2008
41. Capital.gr, «Πάνε για πλειοψηφία οι Άραβες στην Forthnet», 22/7/2008, http://www.capital.gr/tools/view_printer.asp?ID=542960
42. Central Bank of the Republic of Turkey, 2007, *Balance of Payments 2004-2007*, <http://evds.tcmb.gov.tr/yeni/cbt-uk.html>
43. CIA World Fact Book, 2008, Kuwait, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ku.html> - Τελευταία Πρόσβαση 11-9-2008.
44. CIA World Fact Book, 2008, The United Arab Emirates, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ae.html> - Τελευταία Πρόσβαση 11-9-2008.
45. DAVIES E., (1927) *Investments Abroad*, Chicago & New York, a. w. Shaw Company, London, a. w. Shaw and company limited
<http://socserv2.mcmaster.ca/~econ/ugcm/3ll3/daviesemil/InvestmentsAbroad.pdf>

46. Deutsche Telekom, 2008, Ανακοινώσεις «Deutsche Telekom enters into purchase agreement for a 20 percent stake in Greek telecommunications company OTE – Execution conditional upon further agreements»
<http://www.deutschetelekom.com/dtag/cms/content/dt/en/514736> - Τελευταία πρόσβαση 19-9-2008
47. Driffield, N. and S. Girma (2003), “Regional Foreign Direct Investment and Wage Spillovers: Plant Level Evidence from the Electronics Industry”, Oxford Bulletin of Economics and Statistics, Vol. 65, Iss. 4, pp. 453-474.
48. Dritsas M (1993), Foreign Capital and Greek Development in a Historical Perspective, Uppsala papers in Economic history, working paper no. 10
49. Borensztein, E.J. De Gregorio and J-W. Lee, How does foreign direct investment affect economic growth, Journal of International Economics, Volume 45, Issue 1, 1 June 1998, Pages 115-135
50. Eures – Ευρωπαϊκή πύλη για την επαγγελματική κινητικότητα, Έσοδα και κόστος ζωής για την Ελλάδα.
(<http://europe.eu.int/eures/main.jsp?acro=eures&catId=2139&lang=el>) - Τελευταία πρόσβαση 19-8-2008.
51. European Commission, 2007 REGULATION (EC) No 139/2004 MERGER PROCEDURE Office for Official Publications of the European Communities, L-2985 Luxembourg Article 6(1)(b) NON-OPPOSITION, Date:04/04/2007 (http://ec.europa.eu/comm/competition/mergers/cases/decisions/m4591_20070404_20310_en.pdf) - Τελευταία πρόσβαση: 1-9-2008
52. Girma, S. and H. Görg (2007), “Evaluating the foreign ownership wage premium using a difference-in-differences matching approach”, Journal of International Economics, Vol. 72, No. 1, pp. 97-112.
53. Heyman, F., F. Sjöholm and P. Gustavsson Tingvall (2007), “Is there Really a Foreign Ownership Wage Premium? Evidence from Matched Employer-Employee Data”, Journal of International Economics, forthcoming.
54. Krugman P. and Obstfeld M., Διεθνής Οικονομική: Θεωρία και Πολιτική, Ελληνική Έκδοση 2000, Εκδόσεις Κριτική, Τόμος Β.
55. Larive- consultancy company,
<http://rbd.doingbusiness.ro/en/2008/march/romanian-business-climate/1/foreign-direct-investment-in-romania.html>, - Τελευταία πρόσβαση 11-9-2008
56. Lipsey, R.E and F. Sjöholm (2004), “FDI and Wage Spillovers in Indonesian Manufacturing”, Review of World Economics, Vol. 140 (2), pp. 321-332.
57. Martins, P. (2006), “Do Foreign Firms Really Pay Higher Wages? Evidence from Different Estimators”, mimeo

58. MIG 2007, Σημαντικότερα γεγονότα
<http://www.marfininvestmentgroup.com/Detail.aspx?amid=11044&lan=2> -
 Τελευταία πρόσβαση 19-9-2008
59. MIG Roadshow, 2008, Εταιρική Παρουσίαση για Επενδυτές
<http://www.marfininvestmentgroup.com/Page.aspx?m=21&year=2008> -
 Τελευταία πρόσβαση 11-9-2008
60. Morrissey, O. and D.W. Te Velde (2003), “Do Workers in Africa Get a Wage Premium if Employed in Firms Owned by Foreigners?”, *Journal of African Economies*, 12:1, 41-73.
61. National Bank of Romania, 2008, http://www.bnro.ro/def_en.htm, - Τελευταία πρόσβαση 11-9-2008
62. National Bank of Serbia, 2008, Balance of Payments
http://www.nbs.yu/export/internet/english/80/80_2/platni_bilans/index.html
63. Oger Telecom, 2008 <http://www.ogertelecom.com/about.html>
64. OPEC, 2008 Annual Statistical Bulletin,
<http://www.opec.org/library/Annual%20Statistical%20Bulletin/interactive/FileZ/Main.htm> - Τελευταία πρόσβαση 19-8-2008.
65. Petropoulos, J.A., (1968) *Politics and Statecraft in the Kingdom of Greece*
 Princeton NJ
66. Pigott C., “Where is the money coming from”, *Financial Times*, FT Business FDI magazine,
http://www.fdimagazine.com/news/fullstory.php/aid/2460/Where_is_the_money_coming_from_.html - Τελευταία πρόσβαση 19-8-2008.
67. Romer P. M., «Economic Growth», *The Concise Encyclopedia of Economics*, David R. Henderson, ed. Liberty Fund, 2007.
<http://www.stanford.edu/~promer/EconomicGrowth.pdf>, - Τελευταία πρόσβαση 19-8-2008
68. The Times, 2004, *Concise Atlas of the World Ninth Edition*, Times Books Group Ltd and Collins Bartholomew Ltd. 2004
69. TII – The International Investor, 2008,
<http://www.tii.com/en/about/overview.htm>, - Τελευταία πρόσβαση 11-9-2008
70. Tuncay E., 2008, “Turkey the winner in Gulf’s investment hunt”, *Turkish Daily News*, 1/9/2008
<http://www.turkishdailynews.com.tr/article.php?enewsid=114127>
71. UNCTAD (United Nation Conference on Trade and Development) *World Investment Report*, United Nation Publication 2007.

72. United nation treaty collection.
http://untreaty.un.org/unts/1_60000/11/36/00021765.pdf - Τελευταία Πρόσβαση 19-8-2008.
73. Wind 2007, Εταιρική Παρουσίαση «Η TIM Ελλάς εξελίσσεται σε WIND Ελλάς»
http://www.wind.com.gr/ConDows/050607_Wind_Rebranding_Final_Greek.pdf - Τελευταία πρόσβαση 11-9-2008
74. World Bank, 2008, Economic Developments and Prospects, Regional Integration for Global Competitiveness, Middle East and North Africa Region.
75. Yale Law School, 1997, The Avalon Project : Pact of the League of Arab States, March 22, 1945,
<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/mideast/arableag.htm#1> - Τελευταία πρόσβαση 11/9/2008
76. Zawya, Business Information Company, 2008,
1) <http://www.zawya.com/cm/profile.cfm/cid412191>
2) <http://www.zawya.com/cm/profile.cfm/cid1006115//AI%20Arrab%20Contracting%20Company> - - Τελευταία πρόσβαση 11-9-2008